18. številka (18/2022) | 29. september 2022

Realka

SUZANA KUZMIČ
Moja šola - moj kraj

VESNA GOMBAČ
Kulturna vzgoja otroka

BERNARDA BREC
Predstavitev poklica kot primer medgeneracijskega sodelovanja v vrtcu

TINA GORENC
Angleške počitnice na osnovni šoli

URŠKA PERKO
Slovenski znakovni jezik kot obvezni izbirni predmet v osnovni šoli

Strokovna revija Realka s področja predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja in izobraževanja odraslih

ISSN 2784-6903

Urednica: Jasna Colnerič
Naslov uredništva:
REALKA, Jasna Colnerič, s. p.
Lastine 2e
3250 Rogaška Slatina
Tel.: 031 637 552
e-mail: realka.izobrazevanje@gmail.com

Risbe v 18. številki revije Realka:
Risbo na naslovnici je prispevala Jelka Namestnik Brbre.

Revijo Realka izdaja REALKA, Jasna Colnerič, s. p., Lastine 2e, 3250 Rogaška Slatina na spletni strani www.realka.si. Odgovorna urednica revije je Jasna Colnerič.

Revija Realka je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, pod zaporedno številko 2465.

Revija Realka izhaja enkrat mesečno, lahko tudi dvakrat, trikrat v digitalni obliki na spletni strani www.realka.si

Beseda urednice

Vsako novo šolsko leto se tudi sama sprašujem, koliko znanja moram ponovno obnoviti, iščem inovativne načine in pristope, ki bi moje delo še bolj osmislile in dale ponovno priložnost komu, da se uči od mene. Tokrat sem postavljena pred izziv, da se tudi sama učim od svojih strokovnih kolegov. Moje mnenje je še vedno takšno, da bi moralo učenje povzročiti osebno spremembo, osebna sprememba pa bi morala v relativnih korakih povzročiti tudi družbeno spremembo. Toda kaj je vredno spremeniti in zakaj? Kdo lahko odloča o naši kolektivni usmeritvi kot kulturi in vrsti, zlasti v vse bolj globalnem svetu? Vas puščam v krajšem razmisleku … Šola kot institucija je meni vedno dala možnost, da razvijam branje, pisanje, da razvijam akademsko znanje, da razumem učne načrte, da lahko obvladujem vse to prikrito znanje in ga lahko delim z drugimi tudi izven šole, da sem lahko razvila kritično razmišljanje (vrednotenje videnega, slišanega in prebranega ter ločevanje resnice od neresnice) in kritično pismenost, čustvovanje z drugimi, sposobnost spraševanja in postavljanja dobrih vprašanj.

Ne moremo mimo dejstva, da ima izobraževanje ključno vlogo pri razvoju znanja, spretnosti, odnosov in vrednot, ki ljudem omogočajo vključujočo in trajnostno prihodnost in imajo koristi od nje. Kako izobraževati v prihodnje? Kako podajati, sprejemati znanje, da bi procesi bili najbolj kakovostni? Menim, da bi cilj izobraževanja moral biti več kot samo priprava mladih na svet, ki dela. Vsi se moramo še dodatno opremiti z veščinami, ki jih potrebujemo, da ostajamo ali postanemo aktivni, odgovorni in angažirani državljani, kjer pa je še vedno poudarek na razvijanju in uporabi kritične sposobnosti.

Predvsem učenci bodo morali svoje znanje uporabiti v neznanih in spreminjajočih se okoliščinah, kjer pa ne smem pozabiti na širok nabor spretnosti, vključno s kognitivnimi in metakognitivnimi veščinami, socialnimi in čustvenimi veščinami, kjer ponovno poudarjam empatijo, samoučinkovitost in sodelovanje ter različne praktične spretnosti (nadaljevanje z uporabo IKT). Vse omenjeno bo v bližnji prihodnosti pogojeno s stališči in vrednotami.

Z enako željo po novih, inovativnih pristopih, dobrih projektih nadaljujemo tudi v strokovni reviji Realka. Vedno znova se ob branju avtorskih prispevkov zavedam tega, kako pomembno je, da sodelujemo pri prenosu znanja – vi do nas in mi do vas.

Hvala za vaše tokratne izkušnje.

Jasna Colnerič**,** *prof. slov.*
mag. manag. izobr.

KAZALO

JANA BASEJ
Zimske vejice 1
BERNARDA BREC
Predstavitev poklica kot primer medgeneracijskega sodelovanja v vrtcu 12
NINA ČIBEJ
Razredna klima in delo socialnega pedagoga 21
Samopodoba pri učencih s posebnimi potrebami 28
JANJA DRAGAR RIBIČ
Sprostitvene dejavnosti za predšolske otroke 35
MOJCA FUCHS LUKEŽIČ
Zabavne, a zelo produktivne ure oddelčne skupnosti 42
VESNA GOMBAČ
Kulturna vzgoja otroka 50
Teden brez igrač 57
TINA GORENC
Angleške počitnice na osnovni šoli 64
TAMINA JUVAN
Razvijanje bralne kulture s knjižnim nahrbtnikom 71
SUZANA KUZMIČ
Moja šola – moj kraj 77
URŠKA PERKO
Slovenski znakovni jezik kot obvezni izbirni predmet v osnovni šoli 86
ALENKA POVŠIČ
Polžek, kam hitiš? 94
PETRA SKOMINA
Pravljica in njena ilustracija 102
MELITA STOPAR
Joga v vrtcu 120
NATALIA ŠIPOŠ
Zgodbe pri poučevanju tujega jezika nemščine 117

Zimske vejice

JANA BASEJ, *dipl. vzg.*
janabasej@yahoo.com

Povzetek: V skupini pet do šest let starih otrok smo v sklop projekta »Drevo skozi vse letne čase« raziskovali zimske vejice. Namen raziskovanja je bil, da otrok odkriva in spoznava živo naravo. V našem primeru drevesa oziroma njihove vejice tudi v drugem letnem času, kot je to običajno. V vrtcu je praksa, da drevesa opazujemo spomladi in jeseni. Le redko otroke spodbujamo k opazovanju dreves v zimskem času. Kvantitativno in kvalitativno učenje v predšolskem obdobju se mora odvijati v otroku samem, da preko svoje dejavnosti pridobiva nova znanja in jih gradi v svoj spoznavni razvoj. Zanimalo me je, ali bodo ob tem raziskovanju otroci ne le zunanje motivirani, ampak da bi dosegla čim večjo stopnjo njihove notranje motivacije. Preko raziskovanja so spoznali, da nekaterim drevesom jeseni listi odpadejo, nekaterim pa ne, da imajo vejice različne popke in da nekateri tudi dišijo. Raziskovalna naloga se je izvajala v igralnici in na prostem (naravi), v treh zaporednih dnevih.

Ključne besede: učenje, motivacija, opazovanje, igra, vrtec

Abstract: As part of the project "A tree through all the seasons", a group of five to six year olds explored winter twigs. The aim of the exploration was for the children to discover and learn about living nature. In our case, children were observing trees or their branches in a different season than the usual ones. In the kindergarten, it is a practice to observe trees in spring and autumn. We rarely encourage children to observe trees in winter. Quantitative and qualitative learning in the preschool period must take place within the child himself, so that through his activities he acquires new knowledge and builds it into his cognitive development. I was interested to see whether this exploration would not only motivate the children externally, but also maximise their level of intrinsic motivation. Through their exploration, they learnt that some trees drop their leaves in autumn and some don't, that twigs have different buds and that some buds have a nice smell. The exploring activity was carried out in the playroom and outdoors (nature) on three consecutive days.

Keywords: learning, motivation, observation, play, kindergarten

UVOD

Gozd nam predstavlja bogato vzgojno in učno okolje. Ponuja nam veliko zanimivih tem in spodbud, ki jih lahko izkoristimo pri delu z otroki. Otrokom omogoča vsakodnevni oddih, jim nudi različna razburljiva doživetja, spodbuja njihovo ustvarjalnost, razvija gibalno sposobnost in zaznavanje z vsemi čutili. Pomembno je, da otroci v naravi uživajo, se zabavajo, jo raziskujejo in ob tem pridobivajo spoštljiv odnos do nje. Vsako leto v skupini otrok izberemo drevo, da opazujemo skozi vse letne čase in ugotavljamo razlike, glede na čas opazovanja. Drevo nam v vseh letnih časih ponuja zanimive ideje in vsebine, ki jih otroci lahko uporabijo pri učenju ter tako gradijo svoje znanje. Predvsem smo bili vsa leta osredotočeni na barve jesenskega listja, odpadanje listja z dreves, prisluhnili šelestenju listja, liste primerjali po velikosti in obliki ter poimenovali vrste dreves. S tipanjem smo spoznavali razlike drevesnih skorij, z lupami in ogledali pa opazovali drevesa. Končni cilj je bil, da spoznajo, da se drevesa skozi letne čase spreminjajo. V jeseni se listi pobarvajo in odpadejo, pozimi so drevesa gola in počivajo, spomladi gozd zacveti in postane zelen, v poletnem času imajo drevesa temno zelene liste in veliko krošnjo, ki nam daje senco in prijeten hlad. Porodila se mi je ideja, da bi otrokom predstavila »zimske vejice« dreves, ko nimajo listov in se med seboj razlikujejo. Od otrok sem pričakovala, da poznajo imena vsaj nekaterih dreves.

Učenje v predšolskem obdobju

Razumevanje učenja s psihološkega vidika ne zajema le učenje v »šolskem« smislu, ki se v subjektivnih pojmovanjih najpogosteje povezuje s pridobivanjem in zapomnitvijo informacij (znanje, osvajanja spretnosti in navad).

»V predšolskem obdobju prevladuje spontano učenje. Otroci se učijo predvsem preko igre in drugih, tudi praktičnih dejavnosti in rutin, ki v vrtcu potekajo v raznolikih socialnih interakcijah z vrstniki in odraslimi. Učijo se s pomočjo opazovanja, posnemanja, preizkušanja (manipulirajo s stvarmi in materiali) in reševanja problemov, komentiranja dejavnosti, spraševanja in poslušanja drugih, reševanja medsebojnih konfliktov in dogovarjanja. Učenje potemtakem ni povezano le z otrokovim miselnim razvojem, ampak zajema vsa področja osebnosti, torej gibalni, spoznavni, čustveni, socialni in moralni razvoj. V sedanjem razvoju, ko so slovenski vrtci pričeli delovati po novem Kurikulumu za vrtce (1999), je razpravljanje o učenju in poučevanju predšolskih otrok še posebej aktualno« (Batistič Zorec, 2003, str. 25).

Obstaja več teorij, ki se razlikujejo v opredelitvah, kaj in kako se učimo, ter kako se učijo predšolski otroci. Zato so si mnenja mnogih avtorjev, ki se ukvarjajo z učenjem in poučevanjem, do neke meje različna.

Požarnikova (2000, str. 9) omenja klasificiranje vrste učenja s perspektive tistega, ki se uči, na kvantitativno in kvalitativno učenje.

Kvantitativno učenje je kot:

- kopičenje oziroma kot kvantitativno povečanje znanja;
- memoriranje posredovanih vsebin z namenom poznejše reprodukcije (deklamacije, pesmice, definicije …);
- učenje z namenom poznejše uporabe;
- Kvantitativno učenje je pojmovano kot povečanje količine znanja, zbiranje med seboj nepovezanih spoznanj, dejstev, pojmov in teorij z namenom takojšnega ali poznejšega spominskega obnavljanja in uporabe. Največkrat je to učenje povezano s površinskim pristopom k učenju in z zunanjo motivacijo, ki pa je lahko pogosto povezana s strahom pred neuspehom, medtem ko so rezultati takega učenja razmeroma kratkotrajni.

Kvalitativno učenje je kot:

- »luščenje« osebnega pomena (smiselna uporaba v različnih situacijah);
- proces ustvarjanja, konstruiranja lastne razlage, da bi bolje razumeli različnost, življenje in sebe (vsak posameznik smiselno uporabi znanje po svoje);
- spreminjanje samega sebe kot osebnosti (višja stopnja razmišljanja).

Spreminjamo se z vsakim rešenim problemom in si ustvarimo drugačen pogled na pojave v svetu in nase ter postajamo samozavestnejši. Kvalitativno učenje je učenje kot proces kvalitativnega spreminjanja obstoječih pojmov in pogledov. Je proces postopnega ustvarjanja smisla, globljega razumevanja, ustvarjanja pomena in novih povezav. Le-to pojmovanje učenja je povezano z globljim pristopom, s pozitivnimi čustvi zadovoljstva, z notranjo motivacijo in je usmerjeno v globlji smisel. S tem načinom učenja več pridobimo, drugače gledamo na stvari in se ob tem celovito spreminjamo. Oblike učenja pa nikakor ne moremo klasificirati po pomembnosti. Vedeti je treba, kakšni pogoji so za posamezne oblike učenja potrebni in kako jih lahko spodbudimo in izboljšamo.

Tradicionalno učenje, ki je enostransko usmerjeno na sam prenos v naprej izdelanih obrazcev znanja, vrednot in veščin iz starejše na mlajšo generacijo, ne zadostuje več. Pomembno je, da že od vsega začetka otroke spodbujamo k učenju na osnovi lastnih izkustev, spoznanj oziroma k izkustvenemu učenju in jih spodbujamo k kritičnemu razmišljanju, poigravanju z nenavadnimi zamislimi ter ustvarjalnemu reševanju problemov. Da bi otroci sami razvili čim bolj polnejši kontakt z osebno in socialno izkušnjo ter preko nje usvojili znanje, je treba težiti k optimalizaciji dejavnikov, ki določajo in spreminjajo intenzivnost izkušenj. Učenje se mora odvijati v otroku samem, da preko svoje dejavnosti pridobiva nova znanja in jih gradi v svoj spoznavni razvoj. To pomeni, da moramo v vzgojnem procesu

oblikovati takšne metode učenja, ki otroka vseskozi celostno aktivirajo. Danes je pomembno, kako bomo otroku omogočili, da bo sam odkrival svet in se sam preizkušal v njem. Sam ima pravico izbire, mi pa smo mu dolžni ponuditi čim bolj raznolike situacije, v katerih se bo sam kalil.

Učenje in motivacija

Požarnikova (2000, str. 188) opisuje, da je motivacija pri vsakem posamezniku pomembna, medtem ko je še pomembnejše, kako razrešujemo sam odnos med: zunanjo ali ekstrinsično in notranjo ali intrinsično motivacijo.

Kadar govorimo o zunanji motivaciji, se učimo zaradi zunanjih posledic, in sicer, kadar cilj ni v dejavnosti, ampak zunaj nje, kot da s tem nekomu ustrežemo ali da se izognemo graji oziroma nas pohvalijo. Tako je učenje le sredstvo za doseganje pozitivnih in izogibanje negativnim posledicam. Zunanja motivacija ni trajen proces pri posamezniku. Če le temu ni več, da bi določeno stvar razumel, spoznal ali se jo učil, tega ne bo več počel. Medtem ko je v notranji motivaciji cilj delovanja v dejavnosti sami, vir podkrepitve pa je v nas. Tu želimo spoznati tisto, kar nas zanima, nekaj novega in razviti svoje sposobnosti in spretnosti. Če nekaj počnemo z zadovoljstvom, spontano, z ustvarjalnostjo, bo dejavnost zagotovo kakovostnejša in doseženi, bodo boljši rezultati. Pri predšolskem otroku je treba motivacijo vzpodbujati z določenimi izzivi, da pritegnemo otrokov interes in njegovo radovednost, da se samostojno loti nečesa, kar ga zanima in da pri tem ne čuti neke prisile, tekmovalnosti med seboj (notranji kriterij uspešnosti). Pomembni so razlogi za eno dejavnost, zakaj se jo bomo lotili, vzeli si bomo čas za dejavnost, vztrajali bomo, da dejavnost, ki smo si jo zadali izpeljemo do konca.

Različni znanstveniki so izvedli raziskave o odnosu med notranjo in zunanjo motivacijo. Spraševali so se, ali sta zunanja in notranja motivacija dva nasprotna pola ali se dopolnjujeta in ali smo za neko dejavnost lahko hkrati notranje in zunanje motivirani. Mnenja niso bila enotna.

S. Harter (prav tam, str. 189) gleda na obe vrsti motivacije kot na dva pola, ki ju določajo vidiki:

NOTRANJA MOTIVACIJA:	ZUNANJA MOTIVACIJA:
– izzivi,	– čim lažje delo,
– radovednost,	– dobri rezultati,
– samostojno obvladovanje nečesa,	– odvisnost od vzgojitelja,
– neodvisno odločanje za akcijo,	– sledenje vzgojiteljičini presoji,
– notranji kriterij uspešnosti.	– zunanji kriterij uspešnosti.

Raziskave in izkušnje vzgojiteljev kažejo, da se v eni dejavnosti lahko obe vrsti motivacije povezujeta in seveda vplivata druga na drugo.

Pri samem proučevanju in spodbujanju motivacije pa je koristno razlikovati:

- razloge (zakaj se lotevamo neke dejavnosti);
- odločitev (za to, da bomo v dejavnost vložili čas in napor);
- vztrajnost (da dejavnost izpeljemo do konca).

Naj omenim še nekaj vmesnih stopenj med zunanjo in notranjo motivacijo. Učimo se lahko:

- zaradi zunanje prisile ali strahu pred kaznijo;
- ker zunanje zahteve ponotranjimo, sprejmemo za svoje, se zavemo nujnosti učenja;
- ker verjamemo, da je znanje nekaj vredno;
- ker nas to, kar se učimo, živo zanima.

Listopadna in vednozelena drevesa

V naravi drevesa lahko spoznamo po listih, plodovih,cvetovih, lubju, krošnji in vejicah, ko jim listje odpade. Pozimi drevesa upočasnijo rast in počivajo. Večina listopadnih dreves je pozimi brez listov, zato pa imajo vsa popke, v katerih se skrivajo mladi lističi, poganjki in cvetovi za prihajajočo pomlad. Zimski popki in vejice različnih dreves so na pogled morda različni, vendar so v osnovi vsi sestavljeni enako. Zimske vejice lahko opazujemo pri listopadnih in vednozelenih drevesih. Drevesa, ki pozimi izgubijo liste, imenujemo listopadna drevesa. Skoraj vsa imajo široke, ploščate liste. Listopadna drevesa izgubijo liste vsako jesen, ki jim naslednjo pomlad poženejo novi. Listopadna drevesa lahko spomladi in pozimi spoznamo po obliki in jih ločimo tudi po razporeditvi popkov. Pri tem se vprašamo, kakšne oblike so popki (koničasti ali zaobljeni), kakšne barve so in ali so razporejeni vzdolž vejice v parih ali izmenično. Medtem, ko vednozelena drevesa vse leto obdržijo liste, ki so dolgi, tanki listi in jim rečemo iglice. Površina le teh čvrstih iglic je voskasta. Nekatere imajo drobne lističe, podobni so luskam in prekrivajo drug drugega (Wilkes, 2001).

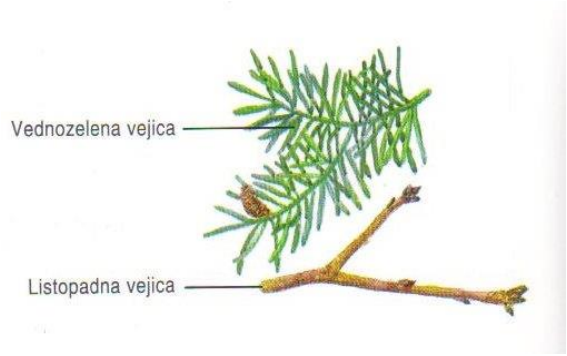

Slika 1: Vejica vednozelenega in listopadnega drevesa
Vir: Harlow, 1992

Opis vejice

Na brstih (popkih) opazimo luskast zaščitni ovoj, pod njim pa najdemo vrsto obročev. Vsako leto zraste nov brst. Ko brstni ovoj odpade, nastanejo na vejici obročaste brazgotine. Brazgotine nam pomagajo, da ugotovimo, koliko let je stara vejica (Harlow, 1995).

Slika 2: Vejica divjega kostanja
Vir: Harlow, 1995

V končnem popku se skriva poganjek za naslednje leto. Pokrit je z debelimi luskami, ki ga varujejo pred mrazom in žuželkami. Nov vršiček in listi so pod luskami. Stranski popek se razvije v vejo, kadar se končni popek poškoduje. Listna brazgotina nastane tam, kjer jo je zapustil lanskoletni list. Na listni brazgotini opazimo lahko tudi sladke. Obročasta ali krožna brazgotina nastane tam, kjer je bil lanskoletni končni popek. Po tem, koliko krožnih brazgotin je na veji, lahko določimo starost vejice. Nekatere vejice imajo veliko vidnih krožnih brazgotin in to pomeni, da je vejica počasi rasla. Razdalja od ene do druge krožne brazgotine je čas rasti enega leta. Vejica divjega kostanja raste počasi (to se vidi po številnih brazgotinah). Brazgotine nam pomagajo, da ugotovimo, ali je bilo leto za rast ugodno ali ne. In ali določena vrsta drevesa raste hitreje ali počasneje. Iz stranskih popkov, ki so zelo majhni in se nahajajo nad listno brazgotino, se bodo razvili listi (Wilkes, 2001).

Na vejici najdemo tudi plutne bradavice ali lenticele, ki so pore, skozi katere rastlina izmenjuje zrak (Bajd, 1997).

Vejice in popki

Veje in vejice dreves in grmov imajo vlogo prinašalcev in odnašalcev. Vejice listom prinašajo snovi (vodo), listi pa ob pomoči sonca in teh snovi izdelujejo sladkor (Harlow, 1995). Pozimi se na vejah in vejicah lepo vidijo popki. Le ti zrastejo že jeseni in vsak popek je sestavljen iz listov. Na površini so listi luskasti, zato jim rečemo luskolisti ali zaščitne luske, ki ščitijo popek. Popek lahko pokriva en luskolist ali več. Nekatere luskoliste pokrivajo dlačice ali pa različni voski in smole in so zato na otip lepljivi. Te strukture zmanjšujejo izgubo toplote in vode in odvračajo ptice in druge živali, da bi se popki ohranili. V notranjosti pa so zvite zasnove za zelene liste ali za cvetove (Kralj s sod., 1998). Na primer: lepljiv (popek divjega kostanja), dlakav (magnolija) ali povoščen. Če podrobno pogledamo zimske popke in vejice, lahko med njimi opazimo razliko. To nam pomaga pri določanju dreves, na katerih so zrasli. Popki različnih dreves in grmov se med seboj razlikujejo po obliki, po velikosti, lahko tudi po barvi (Wilkes, 2001).

Vzdolž vejice so lahko različno razporejeni (prav tam):

- ali rastejo v paru in so razporejeni drug proti drugemu (nasprotno);
- ali so posamični – vsak na svoji strani vejice (premenjalno – spiralasto);
- ali pa so razporejeni v skupini.

Hrasti imajo popke razporejene v skupinah na koncu vsake vejice. Taka razporeditev jim daje značilno razvejano rast, saj se lahko razrastejo v vse smeri (Burnie, 1990).

Slika 3: Različno razporejeni popki
Vir: Harlow, 1992

Po obliki so popki:

- koničasti (bukev, breza, vrba);
- zaobljeni (divja češnja, hrast, pravi kostanj).

Slika 4: Popki po obliki
Vir: Wilkes, 2001

Popki se razlikujejo tudi po velikosti (od velikih do izredno majhnih). Velik popek opazimo pri divjem kostanju, izredno majhne popke pa opazimo pri belem topolu, kjer so popki prekriti tudi z belo smolo.

Slika 5: Popki po velikosti (Beli topol in Divji kostanj)
Vir: Wilkes, 2002

Popki po barvi (povz. po Wilkes, 2001) so različnih barv: rjavi (divji kostanj, hrast, bukev), zeleni (leska, beli javor), rdečkasti (lipa, pravi kostanj, divja češnja), črni (jesen, oreh).

Opis popka

Ovoj ščiti mlade sočne liste v notranjosti. Nekatere ovojnice popkov so lepljive in varujejo popek pred lačnimi žuželkami in pticami. V notranjosti popka se skriva list, luske popka, cvetna glavica (Harlow, 1995). Navadno imajo drevesa z velikimi listi, tudi velike popke, vedno ni tako (Burnie, 1990).

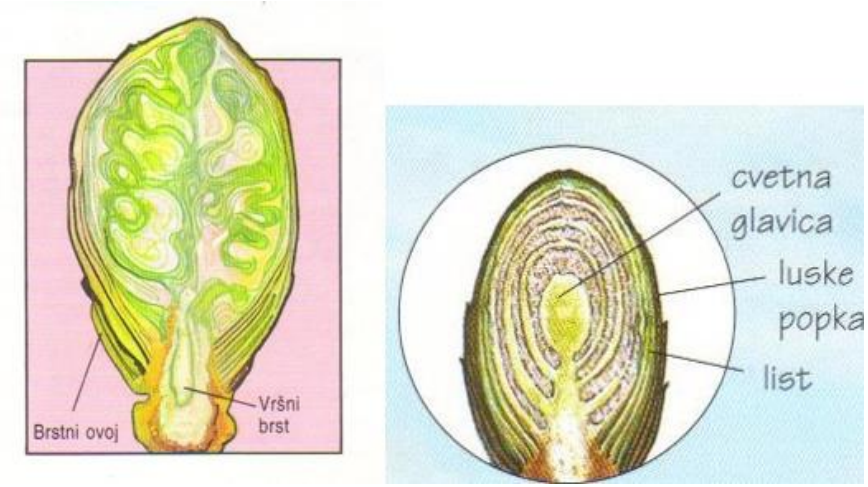

Slika 6: Prerez popka divjega kostanja
Vir: Harlow, 1995 in Wilkes, 2001

Barva in oblika vejic (Wilkes, 2001) navaja, da vejice dreves in grmov lahko ločimo po barvi, debelini in obliki:

- cikcakasta vejica (angleški brest, lipa),
- debela (oreh – grbasta),
- vozlasta vejica (pravi kostanj),
- tanka vejica (breza, vrba),
- gladka siva vejica (jesen).

Nekatere vejice imajo trne ali bodice, ki so pravzaprav preobraženi listi ali deli listov, prilisti ali stranski poganjki. Pri črnem trnu so trni dolgi na tistih delih vejice, ki je starejša kot eno leto in popki so drobni, ozki ter stranski poganjki lahko končajo rast s trnom (stebelni trn).

Slika 7: Črni trn
Vir: Bajd, 1997

Robinja pa ima na vejici po dva trna (preobražena prilista), ki sta ob popku v isti višini.

Slika 8: Robinja
Vir: Bajd, 1997

Pri navadnem češminu ima vejica po tri trne (preobražene liste) v isti višini pod popki. Enoletne vejice pa imajo pogosto samo po en trn (povz. po Bajd 1997).

Slika 9: Navadni češmin
Vir: Bajd, 1997

Metodični postopek raziskovalne naloge, material, metoda

Pri delu sem uporabila naslednje materiale:

- vejice dreves: hrast, breza, divji kostanj, bukev, gaber, javor, oreh, jesen;
- povečevalna stekla/lupe različnih oblik in velikosti;
- strokovna literatura (naravoslovne knjige in priročniki);
- otroška literatura (Ciciban, Cicido);
- likovni material (papir, svinčniki).

Metode, s katerimi smo se srečevali ob samem delu:

- neposredni način opazovanja – delo s konkretnim materialom,
- posredni način opazovanja – iskanje v različnih virih.

Raziskovalno nalogo smo izvajali v igralnici in na prostem – v naravi (v neposredni okolici vrtca), v treh zaporednih dneh. Prvi dan iskanje literature in samostojno gledanje knjig. Drugi dan spoznavanje lastnosti vejic in razvrščanje vejic: katera vejica ima listke, katera ne. Tretji dan risanje vejic ob neposrednem opazovanju in preverjanje dosežkov v naravi.

Moja vprašanja otrokom v pogovoru: Kako spoznamo drevo? Kakšne vejice ima drevo? Kako se vejice med seboj razlikujejo in po čem? Kaj se razvije iz popkov? Ali so vsi popki enakih oblik, barv, velikosti? Kaj se zgodi, če popek odpade?

Prvi dan smo s skupino otrok obiskali knjižnico in si ogledali različne naravoslovne knjige in priročnike. Otroci so dobili navodilo, da v knjigah poiščejo vse o drevesih. Ob gledanju in prebiranju literature so se med seboj pogovarjali in primerjali najdene slike. Opozorila sem jih, da naj bodo pozorni predvsem na vejice dreves. Otroci so ugotovili, da so nekatere vejice brez listkov, nekatere pa imajo iglice. V knjigah smo prebrali, da so tudi iglice ena od oblik listkov. Opažene vejice v knjigah

so med seboj primerjali in prišli do ugotovitve, da se enaka vejica pojavlja v več različnih knjigah.

V nadaljevanju smo se pogovarjali o tem, da se vejice med sabo razlikujejo. Nekatere so tanke in gladke, druge debele in hrapave, spet druge zakrivljene. Deklica, ki je prebirala knjigo »Narava vsak mesec drugačna«je zelo hitro opazila prikaz vejice v skrajnem zgornjem desnem robu knjige. Opazila je tudi, da se vejica ponavlja na vsakem listu, ki prikazuje določen mesec v letu. Tako je prišla do ugotovitve, da se vejica spreminja. Knjiga je postala zanimiva še ostalim otrokom.

Drugi dan sem v skupino prinesla kup različnih vej. Otroke sem spodbujala, da vejice prijemajo v roke, si jih ogledajo, tipajo in vohajo. Nekateri so me presenetili, ker so določene vejice poimenovali kljub temu, da predhodni dan temu nisem posvetila veliko pozornosti, ker ni bil moj namen, da spoznajo vejice po imenu. Predvidevala sem, da imena poznajo od doma. V nadaljevanju smo vejice razvrščali po eni spremenljivki (ima liste – nima listov). Otroci so se samostojno odločili, v kateri skupini bodo opazovali vejice in dobili navodilo, da opazujejo popke na vejicah. In sicer: Kako so razporejeni? in Kakšne oblike in velikosti so popki?

Ob natančnem opazovanju so opazili, da se na vejici pojavljalo tako imenovane listne brazgotine, končni popek, stranski popki in lenticele. Otroci so opazili, da so vejice na nekaterih delih označene z »nekakšnimi krogi«. Odgovor na to smo poiskali v literaturi. S tipanjem so zaznali, da so popki tudi lepljivi (divji kostanj). Manjša skupina otrok je opazovala vednozelena drevesa in jih iskala v knjižici Moje prve zimske vejice. Največ zabave so imeli pri opazovanju popkov z lupo. Opazovali so vejico forzicije, ki sem jo predčasno dala v toplo vodo in postavila na sončno polico. S pomočjo lupe so opazovali popke in primerjali velikost že odprtih popkov.

Tretji dan si je vsak otrok izbral vejico in jo narisal. Večina otrok ni imela težav. Nekateri so jo celo položili na papir in jo obrisali. Tudi iglaste vejice so izredno natančno narisali po opazovanju. Bili so vztrajni, spraševali, kar jih je zanimalo, se med seboj opazovali, komentirali narisano in prosili, da poleg narisanega zapišem otrokov komentar. Raziskovalno dejavnost smo zaključili v naravi, kjer smo iskali odgovore na naša vprašanja.

Po izvedeni dejavnosti sem ugotovila, da so bili rezultati otrok nad mojimi pričakovanji. Otroci so me presenetili s svojimi izvirnimi odgovori, kljub temu, da se o tej temi nismo veliko pogovarjali in raziskovali. Ugotovila sem, da bi lahko v učni enoti postavila višje cilje (spoznavanje vejic po imenih dreves). Presenečena sem bila nad njihovo izvirnostjo pri risanju vejic. Čez nekaj dni sta dve deklici izrazili željo, kakšni so popki v notranjosti. Naredili smo prerez popka in pokukali vanj. Deklici sta ga tipali, vohali in ugotovili, da je notranjost

popka podobna vati. Na risbico narisane vejice sta narisali še prerez popka (prerezali smo popek divjega kostanja).

Pozorni so bili na obliko popkov, na velikost, na barve, na število luskolistov, ki prekrivajo popke, na razporeditev popkov in na to, ali popki dišijo ali ne, ali so lepljivi, dlakavi, gladki, ali je na vrhu vejice en ali več popkov. Ugotovili so, da nekaterim drevesom jeseni listi odpadejo, nekaterim pa ne.

ZAKLJUČEK

Z uporabljeno metodo raziskovanja je bila aktivnost otrok prisotna ves čas. Ob raziskovalnem delu so si otroci razvijali kritično mišljenje, do izraza je prišla njihova ustvarjalnost, aktivnost, samostojnost in sposobnost komuniciranja. Glede na motivacijo je bilo zaznati, da so dovolj notranje motivirani, da so sledili izzivom in radovednosti. Ugotovili so, da po zimskih popkih lahko prepoznamo vrsto drevesa in da se iz njih v spomladanskem času razvijejo listi. Pozorni so postali, da popkov ne trgajo in vejic ne lomijo.

Viri in literatura

1. Bahovec, E. D. (1999). *Kurikulum za vrtca.* Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport in zavod republike Slovenije za šolstvo.
2. Bajd, B. (1997). *Moje prve zimske vejice*. DZS, Ljubljana.
3. Batistič Zorec, M. (2003). Učenje predšolskih otrok. *Sodobna pedagogika*, 3, 25.
4. Burnie, D. (1990). *Svet okrog nas* – Drevesa. Pomurska založba MS, str. 24–25.
5. Harlow, R., Morgan. G. (1995). *Veselje z znanostjo* – Drevesa z listi. Pomurska založba MS, str. 12–13.
6. Harlow, R., Morgan. G. (1992). *Veselje z znanostjo* – Letni časi. Pomurska založba MS, str. 8 in 17.
7. Kralj M., Krnel D., Kuštor V., Bajd B. (1998). *Živimo z naravo 1* – Pojdimo v gozd, Modrijan, Ljubljana, str. 54.
8. Marentič-Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka.* Ljubljana, Državna založba Slovenije.
9. Wilkes, A. (2001). *Spremljajmo letne čas*e, Tehniška založba Slovenije, 82–84.

Predstavitev poklica kot primer medgeneracijskega sodelovanja v vrtcu

BERNARDA BREC, *dipl. vzg.*
bernarda.brec@gmail.com

Povzetek: V svoji dolgoletni praksi se trudim otrokom ustvariti prijazno učno okolje. Pozornost zato usmerjam k celostnemu razvoju otrok. Stremim k temu, da v vzgojno-izobraževalni procesu ustvarjamo odnose tudi zunaj naše skupine – z ljudmi v kraju, starši, starimi starši, ostalimi vzgojiteljicami, učitelji ter zaposlenimi na šoli. Projekt predstavitev poklica, ki ga že nekaj let izvajam v najstarejši vrtčevski skupini otrok je neformalna oblika sodelovanja, in prinaša pozitivne spremembe v togih okvirih kurikuluma in karierne orientacije. Vključevanje karierne orientacije je namreč že od nekdaj bil cilj izobraževanja tudi v vrtcih in ta naj bi se vršila predvsem skozi igro, saj drug način otrokom ni blizu. V procesu medgeneracijskega sodelovanja v projektu predstavitev poklica otrok dosega boljše rezultate, saj korak za korakom nadgrajuje svoje znanje, kar pa vodi v zadovoljstvo vseh.

Ključne besede: medgeneracijsko sodelovanje, starši, stari starši, karierna orientacija, predstavitev poklica

Abstract: In my many years of practice, I tried to create a friendly learning environment for children. Therefore, I directed my attention to their holistic development, by striving to create relationships in the educational process outside of our group as well - with people in the area, parents, grandparents, other educators, teachers, and school employees. The project where different professions are presented, which I have been implementing for several years in the oldest kindergarten group, is an informal form of cooperation, and it brings positive changes in the rigid framework of the curriculum and career orientation. Career orientation inclusion has always been the goal of education in kindergartens as well, and this should be done mainly through play, because no other way is closer to children. During the process of intergenerational cooperation within the presentation project, children achieve better results, as they upgrade their knowledge step by step, which leads to everyone's satisfaction.

Keywords: intergenerational cooperation, parents, grand parents, career orientation, profession presentation

UVOD

Otroci se v predšolskem obdobju zelo hitro učijo, zato je prav, da je vzgojiteljica fleksibilna in da v svoje delo vključuje nova znanja, napredne ideje in didaktične pristope. Medgeneracijska srečanja, ki se odvijajo v naši vrtčevski skupini skozi projekt predstavitev poklica, vse to prinašajo in tako polnijo zakladnico otrokovih znanj. V svoje delo poleg staršev in starih staršev vključujem še lokalno skupnost, šolo, društva (turistična) in tudi posameznike, predstavnike zanimivih poklicev. Otroci so že po prvem mesecu izpeljave projekta iz dneva v dan postajali bolj sproščeni, komunikativni, izboljšali so se odnosi med sovrstniki, dodana vrednost je bila možnosti aktivnega učenja v domačem okolju, veliko so se tudi gibali in se izražali s pesmijo, mimiko, gibi ter različnimi vrstami lutk. S tem so bili upoštevani otroci, ki so bili s pomočjo staršev, starih staršev, društev, delavcev v proizvodnji (šivilja), storitvenega dela (zdravnik, medicinska sestra), kuharica, zeliščarka, širše okolice (Sv. Ana), medgeneracijskih izletov – obisk vrta, kmetije in zeliščnega vrta, popeljani na ustvarjalno pot.

Medgeneracijsko sodelovanje in vrtec

Cepin in drugi (v Lešnik, 2018, str. 31). Medgeneracijsko sodelovanje je sodelovanje treh generacij (mlade, srednje in starejše) pri raznih aktivnostih, projektih in na večih področjih. Dialog, ki pri tem poteka, je podkrepljen z druženjem in učenjem, kar je zelo pomembno za otrokov celostni razvoj.

Tudi raziskave govorijo v prid medgeneracijskemu sodelovanju in povezovanju (Lepičnik-Vodopivec, 1996, str. 46–48). Družbene institucije, ki so pri tem sodelovanju neposredno vključene in so odgovorne za vzgojno-izobraževalno delo, so: starši in stari starši kot posamezniki, družina kot skupnost, otrok s socialnimi veščinami in razvojnimi potrebami, okolje in vrtec, ki deluje po načelih empatičnosti in strokovnosti ter omogoča zadovoljevanje otrokovih razvojnih potreb (Lepičnik-Vodopivec, 1996, str. 15). Cepin in drugi (v Lešnik, 2018, str. 31–32). Pri zunanjem medgeneracijskem sodelovanju, ki poteka med vsemi tremi generacijami in zajema udeležence večjih starostnih skupin, mlajša generacija doživlja izkustveno učenje, razvija osebnost, se uči sodelovanja in socialnih veščin. Starejši pa se po drugi strani počutijo sprejete, pomembne, saj niso več osamljeni in kar je najpomembneje, še vedno so aktivni in nekomu potrebni, zato čutijo optimizem, pozitivno energijo. Pripravljenost različnih generacij za medsebojno sodelovanje in vzpostavljanja novih vezi med generacijami je tako edina prava pot. Samo skupaj lahko spoznavamo sebe in druge in ustvarimo nove poti za ustrezno sobivanje.

Sodelovanje s starši

Skozi vso zgodovino šolstva se kaže potreba po sodelovanju s starši (družino) (Intihar, Kepec, 2002, str. 11). Kolar in drugi (v Batistič Zorec, 2003, str. 150–151). Čeprav so starejše raziskave iz osemdesetih in devetdesetih let pokazale, da je takrat sodelovanje med starši in vrtcem potekalo le zaradi informiranja, opozarjanja, potrebe po oskrbi

in negi ter zaradi enakosti družinske in družbene vzgoje. Vzgojiteljica je s starši sodelovala samo preko predavanja za starše, govorilnih ur, roditeljskih sestankov. Tako so prevladovale formalne oblike sodelovanja in enosmeren odnos.

V sodobni družbi med strokovnimi delavci in starši poteka dvosmerni proces sodelovanja, starši so prav tako vedno bolj vključeni v vzgojni proces, lahko podajajo predloge in pripombe. To je v demokratični družbi pomembno predvsem zato, da se lahko razvije demokratičen in kvaliteten izobraževalni sistem. Pomembna karakteristika tega sistema je spoštovanje, razumevanje in medsebojno zaupanje, ki se razvija na podlagi vživljanja v sočloveka (Intihar, Kepec, 2002, str. 14). Danes tako govorimo o vzajemnem partnerstvu med vrtcem in domom. Po navadi ima že prvo srečanje staršev z vzgojiteljico zelo velik pomen, starši in otroci morajo začutijo dogajanje v vrtcu na zelo prijeten in nevsiljiv način (Retuznik Bozovičar in Kranjc, 2010, str. 237–238). Vendar so na koncu za uspeh odnosa odgovorni tudi starši, saj ne more biti vsa odgovornost na ramenih vzgojiteljice. Te pa morajo kljub temu zagotoviti vse vrednote in elemente sodelovanja, ki jih je določil vrtec in Kurikulum. Najpomembnejše vrednote, ki naj bi potekale obojestransko, so odprtost, spoštovanje in zaupanje (Jensen, Jensen, 2011, str. 166). Pri tem naj že od začetka poteka tudi jasna delitev pristojnosti in odgovornosti (Retuznik Bozovičar in Kranjc, 2010, str. 237–238).

Sodelovanje s starimi starši

Stari starši delujejo s svojimi vzori, zgledom in tudi sicer so nepogrešljivi. Veliko bolj sproščeno se namreč lahko igrajo in ukvarjajo z vnuki ter imajo za njih več časa kot starši, ki so obremenjeni s karierami in delom nasploh. Sicer pa so stari starši tudi zelo dobra vez med preteklostjo in sedanjostjo, svojim vnukom pripovedujejo zgodbe o običajih, praznikih, igri in življenju nekoč (Miličinski, 1990, str. 36). Vrednote in kulturo tako prenašajo v zgodbah, ki pa jih otroci radi poslušajo, saj se ti učijo iz zgledov in manj iz nasvetov. Vezni člen izročil so predvsem stari starši in ta so lahko življenjsko pomembna, saj ponujajo preizkušene rešitve iz preteklosti, ki delujejo ter odgovore prilagojene določeni kulturi. Vsa izročila, rešitve in pričakovanja lahko predajo vnukom. Vrednote in tradicija, ki se ohranja, je zelo pomembna za družbo in posameznika (Brazelton, 1992, str. 438). Če ima otrok priložnost spoznati več vzorcev življenj,a iz katerih se lahko uči, se njegove sposobnosti bolje razvijajo. Otrok dobi čvrste temelje od staršev, ob starih starših pa spoznajo različne možnosti. Če ima otrok priložnost spoznati več vzorcev življenja, iz katerih se lahko uči, se njegove sposobnosti bolje razvijajo. S preteklostjo, prepričanji, delovanjem se družina in otroci povežejo v širši sistem družinskih prepričanj. Kdo drug kot stari starši trdne vrednote obdržijo pri življenju. Vsem v družini pa so čustvena podpora (Brazelton, 1992, str. 440). Največje vrednote, ki jih lahko dajo stari starši, so namreč izkušnje, topel objem, občutek moči, trdnosti, tolažbe in ljubezen (Brazelton, 1992, str. 444). Tako jim stari starši ne nudijo le formalnega

znanja, ampak dajejo predvsem napotke za življenje. Stari starši delujejo s svojimi vzori in svojim zgledom. Iz odločnih, prijaznih in resničnih besed dedkov in babic se lahko učijo tudi starši vnukov. Hkrati pa se zaradi vedoželjnosti vnukov od njih učijo tudi starši in stari starši, tako da gre tukaj pravzaprav za vseživljenjsko učenje in obojestranske procese (Miličinski, 1990, str. 36). Stari starši so se zaradi vsega naštetega v vrtcu izkazali kot odlični in izjemno pomembni »zunanji sodelavci«. Tako sodelujejo pri projektu predstavitev poklica, tudi sicer pa jih rada povabim, ko obujamo tradicijo, stare običaje in izvedemo različne delavnice. Odziv, naučeno in veselje vnukov ter starih staršev pa je ob tem neprecenljivo.

Sodelovanje z lokalnim okoljem in odprto učno okolje

Musek pravi, da središče učenja v vrtcu ni učni načrt, ki je le orodje. V središču je vzgojiteljica, ki otroke navdušuje, spodbuja in je mentor. Svoje poslanstvo, ki ga uresničuje s strastjo, pa opravlja na način, da otroci čim več novih znanj pridobijo v svojem naravnem okolju (Musek Lešnik, 2021, str. 54). Naravno okolje otrokom nudi »ugodne pogoje« za motivacijo in aktivnosti, saj se sproži notranja pobuda, ki vodi k izzivu, veščinam in obstoječim znanjem. Kar pa je zelo pomembno, saj otroka vodi k iskanju novih rešitev. Tako narava pripomore k spontanemu in najučinkovitejšemu učenju, ob potrebi po novih veščinah, otroci pa so aktivni soustvarjalci novega znanja (Musek Lešnik, 2021, str. 58).

Učenje pa se ne vrši le v odprtem učnem okolju – v gozdu, na travniku, ampak je zelo pomembno, da je vrtec vpet tudi v lokalno okolje in širši družbeni prostor. S tem nastajajo nove prakse, vzgojne vsebine, problemi, ki jih otrok rešuje, vse to pa vpliva na otrokov odnos do življenja in življenjske realnosti ter na doživljanje skupnosti. Projekti, ki se izvajajo v sodelovanju z lokalnim okoljem tudi vodijo v izkušnje vredne otrokove pozornosti (Lavin, Lavin, 2020, str. 6–7).

Neformalne oblike sodelovanja v vrtcu

V našem vrtcu vsaka vzgojiteljica že na prvem roditeljskem sestanku seznani starše o vključevanju družine v projekte oddelka in vrtca, delavnice in druge medgeneracijske oblike sodelovanja. Prav to obliko sodelovanja imenujemo neformalna oblika, medtem ko so formalne oblike, ki jih tudi ne smemo zanemariti in so prav tako potrebne, pogovorne ure, roditeljski sestanki in predavanja za starše.

Neformalno sodelovanje med vrtcem in družino pripomore k širitvi znanja, medsebojnega poznavanja, kjer se gradi most sodelovanja, spoštovanja in postavljajo temelji zaupanja. Cilj tega sodelovanja je, da so takšne aktivnosti čim bolj sproščene, družina pa lahko aktivno sodeluje (Intihar, Kepec, 2002, str. 122–123). Neformalne oblike so se pokazale za bolj delovne, ker bolj povezujejo in združujejo vzgojiteljice ter starše, prav tako obstaja potreba in interes po takšnem sodelovanju. Ker so oboji pri teh dejavnostih bolj sproščeni, si na takšen način vzpostavijo in pridobijo veliko medsebojnega zaupanja.

Okoliščine in individualen način pa so tiste, ki privedejo do tega, da starši tudi bolj odkrito govorijo o svojem otroku, postanejo bolj samozavestni in odgovorni. Tako lahko potrdimo, da so neformalne oblike edinstven način sodelovanja, ki vzpostavlja veliko zaupanja, predvsem staršev v vzgojiteljice, in prinaša bistven uspeh k napredovanju otroka (Resman, 1992, str. 231).

Karierna orientacija

Otroci v vrtcu se že prav dobro zavedajo, kaj pomeni služba, saj so na delu že kdaj obiskali starše ali stare starše, prav tako postavljajo cel kup vprašanj o tem in s pomočjo starejših spoznavajo karierno orientacijo (Hubbs-Tait, Corkins in Alexander, 2022). Tudi mnogi strokovnjaki so mnenja, da bi se karierna orientacija morala vršiti že v vrtcu, saj otrok hitro razvije spretnost dela, prav tako kaže interes in nagnjenje za poklice. Zgodnje seznanjanje otrok s poklici ima pozitivne konotacije tudi zato, ker s tem otroka pripravimo, da bo lahko pravočasno izbral poklicno pot in vstopil v samostojno življenje (Ostrovdetstva66, 2022). Zaradi vsega naštetega sem tudi sama zelo vesela odziva staršev, saj se jih vsako leto večina odloči, da bodo sodelovali v našem projektu, hkrati pa predlagajo, da bi predstavitev poklica predstavili stari starši, njihovi sorodniki, prijatelji ali znanci. Mi dejavnosti poklicne orientacije nato še nadgradimo, in sicer z igrami vlog, kariernimi karticami, knjigami na teme, ki se dotikajo različnih poklicev itn.

Projekt predstavitev poklica

Leta in leta sem s svojo vrtčevsko skupino sodelovala z gospo Zdenko, ki se folklorni dejavnosti v našem kraju posveča že dobrih 40 let in je tudi nas enkrat tedensko prišla učit stare plese, nam predstavila ljudske, lokalne pesmi in nas ob plesu spremljala s harmoniko. Iz tega se je nato pred petimi leti rodila ideja, da bi lahko poklic ali dejavnost, s katero se ukvarjajo starši, stari starši, predstavili tudi v naši skupini.
Naša prva predstavitev poklica je bila predstavitev pravniškega poklica, in sicer ga je predstavila mama dečka naše skupine in nato v istem tednu še predstavitev poklica učiteljica slovenskega jezika, ki ga je predstavila upokojena učiteljica iz naše osnovne šole. Predstavitvi sta potekali v februarju pred slovenskim kulturnim praznikom in kar smo se nato povezali z dr. Francetom Prešernom (pravniški poklic) ter s književnim delom Povodni mož. Otroci so odlomek plesa Urške in Povodnega moža tudi zaplesali. Ples, igra, slikanje Franceta Prešerna s tušem in pavjimi peresi, z ogljem in drugimi slikarskimi materiali ter spoznavanje njegovih del sta se nadaljevali še vse ostale dni. Na ta način so otroci ozavestili slovenski kulturni praznik.

Nato se nam je predstavila babica deklice iz skupine, ki je bila po poklicu frizerka, tako so ta dan so vsi otroci odšli domov z novimi frizurami. Igra vlog v frizerskem kotičku se je nato odvijala do konca šolskega leta. V istem mesecu smo nadaljevali s poklicem likovnega pedagoga, ki ga je predstavila mama, likovnica, dečka iz skupine, pod njenim vodstvom smo izdelali mozaike iz keramičnih ploščic. Otroci so

zelo uživali, ko so s kladivom morali najprej razbiti ploščice in si nato sami izmisliti in zalepiti svoj motiv. Bili so zelo ponosni, ko smo jih razstavili v garderobi.

Predstavitev poklica policist je s svojim sodelavcem predstavil oče deklice iz naše skupini, popeljala sta nas po kraju in v naravnem okolju na praktičen način prikazala varnost cestno-prometnih predpisov. V skupini so se nato otroci še naprej igrali didaktično igro Promet ter igre z različnimi konstrukcijskimi materiali, kot so lego kocke s prometnimi znaki, lesene kocke, magneti z vozili.

Veliko otrok s starši spremlja kolesarske dirke in ker so tudi sami navdušeni kolesarji, sem povabila očeta dečka iz skupine, ki je serviser koles, tudi sam pa v prostem času kolesari in je s seboj pripeljal svoje kolo. Skupaj so najprej poimenovali dele kolesa in jih pokazali na kolesu. Nato jim je pokazal , kako se menja guma na kolesu. Vsi, tako deklice kot fantje, ki so želeli, so se preizkusili v menjavi. Nekateri so tudi zlezli na kolo. Na koncu so otroci narisali kolo, tako kot so ga doživeli in videli. Narisana kolesa smo nato razstavili.

Slika 1: Predstavitev poklica serviser koles
Vir: Lasten

V lanskem šolskem letu se nam je najprej ponudila priložnost za obisk dveh kmetij, saj se starši obeh otrok ukvarjajo s kmetovanjem, pokazali so nam živali, kmetijske stroje in polja, ki jih obdelujejo.

Slika 2: Obisk kmetije in priprava hrane za živali
Vir: Lasten

Slika 3: Presajanje rastlin
Vir: Lasten

Kmalu za tem smo spoznali poklic vrtnarja, tega nam je predstavil gospod iz naše bližnje okolice. Najprej smo ga obiskali doma, kjer nam je razkazal svoj vrt, spoznavali smo imena rož, okrasnih grmov ter različnih rastlin. Kasneje nas je obiskal še v vrtcu, kjer smo spoznavali semena, jih razvrščali po obliki, velikosti, barvi, vonjali in tipali. Otroci so spoznali, da so semena zelo občutljiva in moramo z njimi ravnati skrbno, saj je v njih skrito življenje, majhna rastlina, ki čaka, da bo imela vse pogoje za rast in šele takrat se bo prikazala. Da pa bi otroci to tudi doživeli, si je vsak otrok posejal semena paprike ali paradižnika, lonček nato postavil na okensko polico v igralnici ter zanjo sam skrbel. Otroci so tako na praktičen način spoznali potrebe za rast rastline in poskrbeli zanjo ter si pridobivali spretnosti vrtnarjenja. Igra vlog vrtnar se je nadaljevala z izdelavo semenske bombe iz gline in ko so otroci presadili vsak svojo rastlino, jo postavili na teraso vrtca ter ponovno skrbeli zanjo. Vrtnarjenje so nadaljevali doma, ko so semensko bombo odvrgli na svojem vrtu ter ob presaditvi rastline na vrt. Pri tem so se otroci naučili predvsem potrpežljivosti in vztrajnost, saj so se rezultati njihovega dela pokazali šele čez nekaj časa, a vseeno je bil to pridelek, ki je zrasel izpod rok marljivih in srečnih otrok. Otroci so bili res navdušeni nad predstavitvijo poklica vrtnar in ker so želeli spoznati še zelišča in zeliščni vrt, sem sklenila obeležiti Svetovni dan zemlje v mesecu aprilu z obiskom zeliščarke.

Slika 4: Zeliščno-zelenjavni vrt
Vir: Lasten

Ta je s seboj prinesla obilo zelišč, v katerih se skriva bogastvo zdravja. Otroci so lahko vsako zelišče, ki jim ga je predstavila zeliščarka, prijeli v roko, uživali pri vonjanju dišavnic, seznanili so se s sušenjem zelišč, shranjevanjem, zdravilno močjo v prehrani in zdravilstvu. Nato smo pripravili čaj, poparek iz posušenih cvetov kamilice, medtem ko se je čaj hladil, smo korak za korakom pripravili zeliščni sirup iz Damaščanske vrtnice. Nato nas je čakala nova naloga, in sicer smo se lotili peke žemljic in kruha iz pirine polnozrnate moke in ga namazali z drobnjakovim namazom. Na koncu so otroci izdelali še zeliščno sol, ki je vsebovala posušen timijan, majaron, origano, rožmarin, koriander in baziliko. Otroci so si napolnili kozarčke ter jih odnesli domov. Naslednji dan smo si v pripravljeno visoko gredo, ki so nam jo odstopili na šolskem vrtu, in še sami posadili zelišča, ki nam jih je podarila zeliščarka. Posadili smo poprovo meto, rožmarin, ruski pehtran, plahtico, meliso, koprc, vrtno jagodo, ameriški slamnik, kalifornijski mak, vrtni timijan, materino dušico in druga. V naslednjem tednu smo nato obiskali knjižnico in izposodili knjigo Zelišča male čarovnice. Vsak dan pred spanjem smo prebrali eno pravljico, spoznali zelišče, povedali njegovo ime, bogatili besedni zaklad z opisovanjem, razvijali jezikovne zmožnosti in pridobili navade zdravega in raznolikega prehranjevanja.

Zaključek naše skupine je zaradi navdušenja otrok in staršev nad našimi zeliščarskimi dejavnostmi potekal pri Zeliščarstvu Kolarič v Sveti Ani, in sicer ponovno z različnimi delavnicami. Najprej so nas popeljali po zeliščnem parku, nato pa so otroci izdelali razglednico s sliko zelišča, prilepili znamko in skupaj s starši napisali naslov in lepe želje ter razglednico odložili v poštni nabiralnik. Ponovno smo izdelali zeliščne namaze in jih z domačim kruhom tudi vse okusili. Tako smo v prijetnem vzdušju in v naravi, ki nas je spremljala ves čas, zaključili šolsko leto in zaokrožili še eno leto našega projekta predstavitev poklica.

ZAKLJUČEK

Naš vrtec je na podeželju, zato nam okolje omogoča, da imamo stik z naravnim okoljem in ljudmi, ki živijo v njem, tako vsak dan potekajo neformalne oblike sodelovanja. Namreč velikokrat, ko obiščemo gozd, ob poti srečujemo ljudi, ki nam pripovedujejo o starih časih, o tem, kako je bilo v kraju nekoč, o šegah in navadah ali nam razkažejo

okolico. Otroci tako krepijo medgeneracijske vezi, hkrati pa skozi zgodbe vseh generacij pridobivajo življenjske izkušnje, saj so vključeni v lokalno okolje ter ga odkrivajo in raziskujejo. S predstavitvami poklicev, delavnicami, igrami vlog, umetniškim ustvarjanjem, branjem, obiskom kmetij, vrtov in vrtnarjenjem pa potešijo tudi svojo radovednost, se psihično razvijajo in gradijo spretnosti, zadostijo čutnim zaznavam, zaznavam tipa, sluha, okusa, vonja in vida ter ob tem celostno rastejo.

Viri in literatura

1. Batistič - Zorec, M. (2003). *Razvojna psihologija in vzgoja v vrtcih. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.*
2. Brazelton, T. B. (1999). *Otrok: čustveni in vedenjski razvoj vašega otroka: priročnik za starše in vzgojitelje.* Ljubljana: Mladinska knjiga.
3. Hubbs-Tait, L., Corkins, C., in Alexander, J. (2022). *Career Exploration in Preschool.* Pridobljeno s https://content.ces.ncsu.edu/career-exploration-in-preschool
4. Intihar, D., in Kepec, M. (2002*). Partnerstvo med šolo in domom: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
5. Jensen, E., in Jensen, H. (2011). *Dialog s starši*. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.
6. Lavin, K., in Lavin, R. (2020). *Odprto učno okolje za vse generacije*. Slovenske Konjice: Vrtec.
7. Lepičnik – Vodopivec, J. (1996). *Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati.* Ljubljana: Misch, Oblak in Schwarz.
8. Lešnik, J. (2018). Medgeneracijsko sodelovanje v vrtcu. *Didakta, 26*(196), 31–34.
9. Miličinski, J. (1990). Stari starši danes - mladi in aktivni. *Otrok in družin,* 37(10), 36.
10. Musek Lešnik, K. (2021). *Pozitivna psihologija za vrtce, šole in starše.* Ljubljana: Mladinska knjiga.
11. Ostrovdetstva66. (2022). *Povzetek zapletne igre vlog na temo: »Vse delo je dobro, vsi poklici so pomembni« za otroke srednje skupine Načrt-oris lekcije (srednja skupina) na to temo. Kartoteka iger vlog o sodobnih poklicih. »Vsa delovna mesta so dobra, vsi poklici so pomembni II. os.«* Pridobljeno s https://ostrovdetstva66.ru/sl/konspekt-cyuzhetno-rolevoi-igry-na-temu-vse-raboty-horoshi-vse-professii.html
12. Resman, M. (1992). Šola, učitelji, starši - sodelovanje z različnimi pričakovanji. *Sodobna pedagogika, 43*(5/6), 223–235.
13. Retuznik Bozovičar, A., in Krajnc, M. (2011). V *krogu življenja: pedagogika in pedagoški pristopi v predšolskem obdobju: učbenik za modul Pedagogika in pedagoški pristopi v predšolskem obdobju v programu Predšolska vzgoja.* Velenje: Modart.

Razredna klima in delo socialnega pedagoga

NINA ČIBEJ, *mag. prof. soc. ped.*
cibej.nina@gmail.com

Povzetek: Delo v osnovni šoli zahteva z vidika strokovnih delavcev veliko prilagajanja, sprotnega učenja, delovanja v dobrobit učenca kot individuuma in tudi kot del skupine. Za lažje delo z njimi je pomembno tudi razumevanje razredne klime in socialnih odnosov, ki se pojavljajo med učenci samimi kot seveda med njimi in učitelji. Od vsega tega je odvisna uspešnost in zadovoljstvo vseh navzočih v izobraževalnem procesu znotraj razredne skupnosti. V nadaljevanju sem se osredotočila na razredno klimo in njene vrste, ki navadno prevladujejo v slovenskih učilnicah ter na vlogo socialnih pedagogov, ki lahko s svojimi strokovnimi znanji bistveno pripomoremo k izboljšanju razrednega vzdušja ter vseh gradnikov, ki pozitivno klimo pogojujejo. Cilj vseh dejavnosti, izvedenih v razredu v okviru podaljšanega bivanja, je bila sprememba negativne, tekmovalno naravnane razredne klime, kar smo z aktivno vlogo učencev tudi uspešno spremenili.

Ključne besede: razredna klima, razred, dobri odnosi, socialni pedagog

Abstract: Working in a primary school requires a great deal of adaptation on the part of practitioners, learning on the job, working for the benefit of the student as an individual and as part of a group. To help you work with them, it is also important to understand the classroom climate and the social relationships that arise between the students themselves and, of course, between them and their teachers. The success and satisfaction of everyone involved in the educational process within the classroom community depends on all of this. In the following, I focus on the classroom climate and its types that usually prevail in Slovenian classrooms and on the role of social pedagogues, whose expertise can significantly contribute to improving the classroom climate and all the cornerstones that make a positive climate. The aim of all the activities carried out in the Afternoon program was to change the negative, competitive classroom climate, which we successfully did through the active role of the pupils.

Keywords: class climate, class, good relations, social pedagogue

UVOD

Vsak razred že prvi šolski dan prične z oblikovanjem svoje razredne klime. Slednja je odvisna od vsakega učenca; njegovih značilnosti in karakterja. Vse to se odraža v medsebojnih odnosih med učenci. Od učencev in tudi učitelja je odvisno, ali bo v razredu prevladovala pozitivna (sodelovalna) klima ali negativna (pretirano individualna in tekmovalna). Socialni pedagog je eden izmed profilov, ki lahko dnevno vstopa v razred in z različnimi aktivnostmi ter dejavnostmi postopno spreminja način življenja v razredu. Cilj učitelja in (v mojem primeru) socialnega pedagoga je zagotovo imeti dobro razredno klimo, ki bo hkrati omogočala dobre odnose med učenci kot tudi predstavljala stimulativno učno okolje. Zato je čas, investiran v razne delavnice zlasti v času podaljšanega bivanja, tako zelo dobrodošel in ga je vredno izkoristiti.

RAZREDNA KLIMA

Najpreprosteje opišemo razredno klimo kot skupek odnosov med učenci (samimi) in med njimi ter učiteljem. Sriklaub, Wongwanich in Wiratchai (2014) razredno klimo opredelijo kot kombinacijo učenčevih in učiteljevih občutkov med procesom učenja. Povedano drugače, razredna klima je torej rezultat vedenja učitelja (kakšne metode in izraze uporablja) in vedenja učenca (njegovo vključevanje pri dejavnostih in na splošno njegovo sodelovanje). Logična posledica tega je, da ima vsak razred svojo klimo, ki se zaradi vpletenih posameznikov razlikuje od sosedovega razreda.

Domović (v Rabuzin, 2018) dojema razredno klimo podobno kot njegovi predhodniki, vendar dodaja, da jo lahko tudi merimo in sicer prek učenčevih in/ali učiteljevih zaznav.

Malo drugačna pa je definicija klime, ki se osredotoča zgolj na relacijo učitelja in šolskega kurikula, kjer naj bi bilo pomembno, kako učitelj poučuje, ne pa toliko kdo podaja snov in kaj. Ehnman (v Barber, Ogata Sweetwood in King, 2015) namreč predpostavlja, da je pomembnejši zgolj način poučevanja, kar zagotovo delno drži. Verjetno bodo učenci, ki jim bo snov predstavljena na njim bolj ustrezen način, bolj zadovoljni kot tisti učenci, kjer bo učitelj zgolj slepo sledil kurikulu – torej bo tudi razredna klima na ta način boljša. Kakorkoli poimenujemo klimo vidimo, da ni le enoznačen pojem, saj je sestavljena iz več različnih medsebojno odvisnih spremenljivk, zato moramo nanjo gledati kot na neko (zaključeno) celoto.

Pomen razredne klime

K normalnemu delu v razredu med drugim ogromno prispeva tudi samo počutje učencev znotraj razredne skupnosti, zato prištevamo razredno klimo oz. vzdušje med pomembne faktorje učnega procesa, saj lahko veliko pripomore k uspešnemu šolskemu delu učencev. Zelo pomembno je vedeti, kakšno vzdušje si učenci želijo in kakšnega dejansko občutijo. Želje seveda vedno nekoliko odstopajo od realnega obstoječega stanja, a v primeru prevelike razlike med željami in dejanskim stanjem na delo v razredu skorajda ne moremo vplivati

pozitivno oz. moramo v to vložiti veliko časa in energije, uspeh pa ni zagotovljen. Po drugi strani pa drži, da so minimalne razlike med obstoječim in želenim vzdušjem potrebne in dobrodošle kot motivacija za nenehno izboljševanje razredne klime. V želji po razredni klimi, ki bi zagotovila uspešen delovni proces, bi morali imeti učitelji znanja, kako ustvariti dobro klimo. Cohen (2010) poudarja, da bi morali učitelje načrtno izobraževati o tem, saj jih na žalost največkrat naučijo zgolj osnovnih informacij in smernic o delu (oziroma upravljanju) z razredom, ne pa načina, kako ustvariti uspešno razredno klimo, ki bi vsem vpletenim na dolgi rok nudila najboljše pogoje za razvoj (tako na izobraževalnem kot tudi osebnostnem razvoju).

Šolska in razredna klima

V pedagoškem delu se največkrat omenjata 2 različna nivoja klime: šolska in razredna klima. Pojma se prepletata in ju težko ločimo, vendar njun pomen ni isti. Šolska klima vključuje širši spekter odnosov med vodstvom šole, učitelji, učenci in vsemi zaposlenimi na šoli. Je splet faktorjev, ki da šoli svojstven način delovanja in jo loči od drugih šol. Razredna klima pa zajema proces v ožjem okolju - razredu (Adlešič v Ozimič, 2016). Vključuje odnose med posamezniki v razredu, upošteva osebnostni razvoj posameznikov in poleg tega vključuje tudi elementa sistema. Ko govorimo o razredni klimi, ne mislimo pri tem samo na socialni vidik dogajanja v razredu, ampak gre za prepletanje različnih vidikov posameznikov, ki jih ne moremo pojmovati izolirano, ampak moramo upoštevati njihovo interaktivno delovanje. Obe vrsti klim sta med sabo soodvisni, zato sta najučinkovitejši takrat, ko se dopolnjujeta (Muijs in Reynolds, 2010).

Vrste razredne klime

Poznamo več vrst razredne klime, ki so med seboj prepletene. Borich (v Muijs in Reynolds, 2010) jih poimenuje tri, in sicer: tekmovalno, sodelovalno in individualistično. Pomembno je, da se učitelj zaveda, da so pomembne vse tri klime, zavzemati pa se mora za pravo ravnovesje med njimi. Ažman (2012) meni, da mora učitelj skrbeti za sodelovalno klimo, kjer učenci razvijejo spretnosti za medsebojno sodelovanje in socialni čut, podpirati mora zdravo mero tekmovalnosti, ki prinaša motivacijo za doseganje boljših dosežkov in skrbeti, da vsak učenec razvija svojo individualnost ter samostojnost.

Tekmovalna klima

Zanjo je značilno tekmovanje med učenci. To lahko poteka na skupinski ali individualni ravni. Pri skupinskem tekmovanju (npr. skupinske igre) so učenci razdeljeni v skupine, v katerih si prizadevajo za pridobivanje čim večjega števila pravilnih odgovorov, medtem ko pri individualnem tekmovanju zbirajo točke vsak zase. Ta vrsta klime je za učence pomembna zato, ker učence motivira in posledično pozitivno vpliva na njihovo samozavest. Pozorni moramo biti zgolj pri tistih učencih, ki so učno manj sposobni, saj lahko pri njih tak način dela privede do slabe samopodobe, še večjega umikanja vase ali celo do negativnega (destruktivnega) vedenja (Muijs in Reynolds, 2010).

Sodelovalna klima

Od predhodno omenjene klime se ta razlikuje po tem, da imajo učenci večji vpliv na šolsko delo, saj so sami tisti, ki razmišljajo, si podeljujejo zamisli in razvijajo dialog. Kot pove že ime, med seboj sodelujejo s predstavitvijo in utemeljevanjem svojega mnenja. Učitelj se pri sodelovalni klimi vključuje zgolj takrat, ko se pojavi dodatna potreba po spodbujanju ustvarjalnosti in višjih spoznavnih procesov. Je bolj usmerjevalec in spodbujevalec, ki skrbi za red in disciplino, na koncu procesa pa povzame ugotovitve učencev (Muijs in Reynolds, 2010). Sodelovalna klima je pomembna za učence zlasti zato, ker se naučijo na primeren način izražati svoje mnenje, razmišljanja in ideje ter upoštevati/sprejemati tudi mnenja, razmišljanja in ideje ostalih. Naučijo se, da ni nujno edino pravilen le njihov odgovor, ampak je potrebno poslušati in sodelovati tudi z ostalimi.

Individualistična klima

Pri tej vrsti klime prevladuje predvsem samostojnost učencev. Sami se morajo dokopati do rešitve določenega problema. Učitelj učencem zgolj razdeli naloge, nato pa se odmakne in pusti učence, da sami pridejo do najboljše rešitve. Med primerne naloge za individualistično klimo spadajo predvsem take, kjer ni enoznačnih pravilnih in napačnih rešitev, ampak zgolj iskanje najboljše rešitve. Tak pristop omogoči vsakemu učencu razvijanje lastnih strategij za uspešno reševanje težav po svojih zmožnostih. Pozorni moramo biti na manj zmožne učence, saj taki največkrat brez pomoči in usmerjanja učitelja sami ne zmorejo dovolj razviti svojih potencialov (Muijs in Reynolds, 2010).

Zelo pomembno je, da zna učitelj med seboj kombinirati vse tri vrste klim, saj se tako učenci naučijo reševati težave in naloge na različne načine. Tak način dela jih že v osnovni šoli najbolje opremi za nadaljnje življenje.

Socialni pedagog kot pomočnik učitelja

Pri delu z učitelji naj bi predstavljal njihovo podaljšano roko in jim pomagal pri:

- učno in vzgojno problematičnih učencih,
- svetovanju različnih metod in načinov dela za take učence,
- iskanju bolj ustreznih metod dela za vzpostavitev dobrih odnosov med učenci in njimi,
- nudenju individualne pomoči tistim učencem, ki imajo doma težave,
- nudenju pomoči pri vključevanju novih učencev,
- odkrivanju učenčevih pozitivnih lastnosti in na njih gradil dobro samopodobo idr. (Grünfeld v Krajnik, 2019).

Če se osredotočim zgolj na razredno klimo, mora socialni pedagog pri delu z učenci delovati v prid čim boljše razredne klime. Socialni pedagog mora pri delu z učitelji in starši otrok izpostaviti vsa napačna ravnanja in otroke obravnavati kar se da enako, saj otroci zlasti v osnovnošolskem obdobju hitro opazijo različno obravnavanje (npr.: glede na spol, kar lahko privede do občutka superiornosti pri fantih ter

pri dekletih občutek manjvrednosti in socialne odvisnosti). Naloga socialnega pedagoga je poleg vsega tega tudi pomoč učitelju pri gradnji učenčevega socialnega razvoja. Poskrbeti mora za dobre odnose med učenci, saj ima pripadnost skupini (v tem primeru šolskemu razredu) za otroka velik razvojni pomen. S pomočjo skupine se namreč začne osamosvajati od svojih staršev, hkrati pa se znajde v interakciji z drugimi, kjer se mora za dobre odnose potruditi, se obnašati na socialno sprejemljiv način in tako lahko s pomočjo skupine doseže socialno neodvisnost. Zavedati se moramo, da so v razredih tudi posamezni učenci, ki se učno, socialno ali kako drugače razlikujejo od povprečja in potrebujejo drugačen pristop dela. Taki učenci so največkrat označeni za problematične oziroma težavne in tu lahko socialni pedagog v sodelovanju z učiteljem veliko naredi za njihovo boljšo integracijo (Krajnik, 2019).

Primer dobre prakse

Pri svojem delu sem se kot socialna pedagoginja na eni izmed ljubljanskih šol srečala tudi z razredom, ki mi je bil zaupan v okviru podaljšanega bivanja. Takoj po začetku šolskega leta sem ugotovila, da imamo v tem razredu četrtošolcev izrazito tekmovalno klimo, ki je že načela odnose med učenci. Cilj vseh aktivnosti, ki sem se jih lotila v nadaljnjih mesecih, je bil izboljšati odnose med učenci in pri njih spodbuditi predvsem sodelovalno razredno klimo. V tem času nisem uporabljala samo ene metode dela, ampak sem v ostale elemente podaljšanega bivanja, zlasti v čas sprostitvene dejavnosti in usmerjenega prostega časa, vpletla več različnih (metoda igre, opazovanja, metoda razgovora in pripovedovanja itd.). Glede na to, da so me nekateri učenci že poznali, smo tudi z ostalimi hitro vzpostavili spoštljiv in varen odnos, kar je bil eden od ključnih dejavnikov našega uspešnega dela.

Ena prvih aktivnosti je bila izvedba sociometričnega testa, s pomočjo katerega se najhitreje vidijo povezave med učenci. Pokaže torej prevladujočo hierarhijo v razredu in v tem razredu so bili učenci zelo neenakomerno hierarhično porazdeljeni. Sledile so dejavnosti za vplivanje na socialno sprejemanje, ki so v tem razredu opolnomočile predvsem tiste učence, ki so bili zaradi različnih vzrokov izločeni. Opogumile so jih za druženje in navezovanje stikov z drugimi tudi izven načrtovanih dejavnosti. Preko iger vlog in drugačnega vživljanja v druge, so učenci postopoma začeli spoznavati svoje sošolce v drugačni luči. Njihova tekmovalnost jim je bila zlasti v prvih dveh tednih v pomoč, saj so želeli ostalim pokazati svoja močna področja, hkrati pa jih zaradi mojega usmerjanja ni ovirala pri samem delu. Z metodo pripovedovanja zgodb, opazovanja, učenjem aktivnega poslušanja, treningom socialnih veščin in učenjem preko igre z uporabo »jaz stavkov« so v varnem okolju podaljšanega bivanja počasi začeli spreminjati svoj dosedanji način delovanja, tj. izrazito medsebojno tekmovalnost. Naloge so bile zastavljene tako, da so se učenci v skupinah menjavali (niso bili razdeljeni vedno v iste skupine, ampak so se njihovi člani menjali), uspeh skupine pa je bil hkrati tudi uspeh

celotnega razreda. Zelo hitro so ugotovili, da je za skupen uspeh potrebno sodelovanje, kar je privedlo do tega, da so sprva učenci, ki so bili še par tednov nazaj izrazito vodilni v razredu, pričeli dobro sodelovati s tistimi, ki so veljali za izločene.

Ker pa je razred živa struktura, med delom ni šlo vedno brez težav. Največ jih je bilo v prvem tednu, in sicer z vidika menjavanj učencev po skupinah. Pomembno se mi je zdelo, da skupaj poiščemo razloge za takšno delitev in ugotovimo, kaj jim oziroma nam bodo v prihajajočih mesecih te naloge prinesle. Za ta del smo si vzeli dovolj časa in v okviru debatnega krožka smo kmalu prišli do ugotovitve, da bi prav vsi v razredu radi spremenili odnose, ki so se ustvarili med njimi v prejšnjem šolskem letu. Presenetili so me brutalno iskreni odgovori in tudi to, da so se bili učenci med to debato sposobni aktivno poslušati brez večjih intervencij z moje strani. Ves ta čas, ki smo ga vložili v pogovor in tudi izdelavo plakata, kasneje obešenega na steno učilnice, se je v naslednjih tednih izkazal za zelo koristnega. Kadarkoli je kakšna skupina učencev izgubila »navigacijo« do našega cilja, so jo ostali učenci in tudi plakat spomnili na namen naših aktivnosti. Seveda pa bi bila celotna pot brez pomoči razredničarke in njenega prispevka med dopoldanskimi urami izrazito počasnejša. Najino sodelovanje in načrtovanje dopoldanskih aktivnosti, ki so se nadaljevale v čas podaljšanega bivanja, je bilo zelo pomembno za dober uspeh učencev. Z ozirom na to, da sem bila spomladi zaradi kadrovskih sprememb premeščena iz oddelka podaljšanega bivanja v svetovalno službo, lahko z gotovostjo trdim, da so učenci do takrat (v relativno kratkem času) svoje odnose in posledično tudi razredno klimo zelo spremenili. Iz izrazito tekmovalne so uspeli z veliko aktivnostmi in njim zanimivimi nalogami priti do sodelovalne razredne klime. Učenci so pokazali, da so sposobni na primeren način izražati svoje mnenje, razmišljanja in ideje ter hkrati tudi sprejemati mnenja, razmišljanja in ideje ostalih.

ZAKLJUČEK

Delo socialnega pedagoga v podaljšanem bivanju se zelo razlikuje od dela, ki ga imaš v okviru svetovalne službe, ko z učenci navadno delaš individualno. Kljub vsemu pa je pri delu v skupini občutek zadovoljstva še toliko večji, saj iz prve roke vidiš spremembe, ki se dogajajo med učenci. Ključnega pomena za dobro delo je spoštljiv, varen in zaupanja vreden odnos, ki ga imaš z učenci. Zavedati se moraš, da si obenem tudi vzornik, po katerem se ravnajo.

Pri delu s tem razredom sem ugotovila, da se je moja vloga v razredu počasi zmanjševala. Učenci so postajali vedno aktivnejši pri doseganju svojega cilja – spremembe razredne klime. Ponovno se je izkazalo, da imajo učenci je šele po spremembi razredne dinamike in medsebojnih odnosov, priložnost učinkoviteje sodelovati v razredu in takrat se vloga socialnega pedagoga lahko zmanjša. Rezultat vsega navedenega pa je navadno tudi izboljšana razredna klima, kar ugodno vpliva na nadaljnje delo učencev in učitelja.

Viri in literatura

1. Ažman, T. (2012). *Sodobni razrednik: priročnik za usposabljanje učiteljev za vodenje* oddelčnih skupnosti. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Barber, C., Ogata Sweetwood, S., in King, M. (2015). *Creating a classroom-level measures of citizenship education climate. Learning Environments Research.*
3. Cohen, J. (2010). Jonathan Cohen on School climate: Engaging the Whole Village, Teaching the Whole Child. *The Challange – a publication of the office of safe and drug-free school*, 1–8. Pridobljeno s https://storage.googleapis.com/edcompass/material/Creating%20a%20Positive%20School%20Climate%20and%20Increasing%20School%20Connectedness%20PDF.pdf
4. Krajnik, P. (2019). *Vloge šolskega svetovalnega delavca na področju razredne klime* (magistrsko delo). Filozofska fakulteta, Maribor.
5. Muijs, D., in Reynolds, D. (2010). Razredna klima. *Vzgoja in izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela,* 41(5), 32–38.
6. Ozimič, Š. (2016). *Razlike med dojemanjem razredne klime med učitelji in učenci* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Maribor.
7. Rabuzin, L. (2018). *Razredna klima v povezavi z akademskimi dosežki učencev na določeni osnovni šoli* (diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Koper.
8. Sriklaub, K., Wongwanich, S., in Wiratchai, N. (2014). Development of classroom climate measurement model. *Procedia: Social and Behavioral sciences,* 171(2015), 1353–1359.

Samopodoba pri učencih s posebnimi potrebami

NINA ČIBEJ, *mag. prof. soc. ped.*
cibej.nina@gmail.com

Povzetek: Kakšna je samopodoba učenca? Kako lahko kot socialna pedagoginja opolnomočim učenca s posebnimi potrebami in izboljšam njegovo samopodobo? Takšna in drugačna vprašanja so se mi porajala že nekaj let, saj sem pri svojem delu z učenci pogosto ugotovila, da je njihova samopodoba slabša od samopodobe njihovih vrstnikov (brez odločbe). Doživljanje samega sebe in s tem povezano šolsko delo učencev s posebnimi potrebami je bilo velikokrat naravnano nekoliko slabše in zato sem se odločila del skupnih ur nameniti spoznavanju in tudi krepitvi njihove samopodobe. Med šolskim letom so se tako spoznali s pojmom samopodobe in njenimi področji, začeli prepoznavati svoja močna področja, zgradili večje zaupanje vase in v zadnji fazi odkrili tudi koliko podpornega okolja imajo okrog sebe. Vse to je bilo zanje še toliko bolj pomembno, saj je obdobje adolescence ključnega pomena za izoblikovanje (pozitivne) samopodobe.

Ključne besede: samopodoba, samozaupanje, pohvala, učenci s posebnimi potrebami, opolnomočenje

Abstract: What is student's self-esteem? As a social pedagogue, how can I empower a student with special needs and improve his self-esteem? I have been facing these questions for several years, as in my work I have often found that their self-esteem in worse than the self-esteem of their peers. The experience of oneself and the related school work of students with special needs was often worse, and that's why I decided to devote part od our hours to getting them to know their self-esteem and also strenghtening it. During the school year, they became familiar with the concept of self-esteem and its areas, began to recognize their strong areas, built grater confidence in themselves and, in the last phase, also discovered how much of a supportive environment they have around them. All this was even more important for them, since the period of adolescence is crucial for the formation of a (positive) self-esteem.

Keywords: self-esteem, self-confidence, praise, students with special needs, empowerment

UVOD

Vsak je že velikokrat v življenju slišal besedo samopodoba. O njej se pogovarjamo od vstopa v šolo naprej, zlasti v obdobju adolescence. Skrbeti za dobro samopodobo pa včasih predstavlja težavo tudi nam odraslim, kaj šele mladostnikom v času odraščanja. Dandanes je družba na žalost bolj usmerjena v zunanji videz in trenutne zadovoljitve potreb, kot pa v dobrobit človeka in dolgoročno zadovoljstvo s samim seboj. Neskladja med informacijami iz okolja in lastnem doživljanju pri učencih s posebnimi potrebami so me še dodatno motivirale, da sem na urah dodatne strokovne pomoči del časa namenila tudi gradnji njihove pozitivne samopodobe. V nadaljevanju bodo predstavljeni pomen in različne oblike samopodobe ter primer dobre prakse, ki bo prikazal, kako lahko socialni pedagog v okviru svojega rednega dela poskrbi tudi za razvijanje dobre samopodobe učencev.

Opredelitev samopodobe

Na splošno bi za samopodobo lahko dejali, da predstavlja podobo o samem sebi. Vendar vemo, da to še zdaleč ni vse. Predstavlja odnos do samega sebe, se nanaša na samovrednotenje in različne predstave o sebi. Je skupek vseh naših lastnosti, stališč, pričakovanj, občutij in zanimanj itd., ki jih posameznik v različnih življenjskih situacijah pripiše samemu sebi. Nastaja v interakciji z okoljem in se spreminja skozi različna obdobja ter z leti postaja vedno bolj stabilna (Dovečar, 2016).

Pojem samopodoba predstavlja celoto misli in predstav o sebi, o tem kaj in kdo smo. Je vse (ne)izrečeno, kar mislimo o svojem telesu, sposobnostih, lastnostih, kompetencah in svojih (ne)uspehih (Sečkar, 2019). Nekateri avtorji pojem samopodoba opisujejo tudi kot celoto vseh informacij, prepričanj in stališč, ki jih ima posameznik o sebi v korelaciji z drugimi ljudmi (Marinac, 2021). Samopodoba je eden temeljnih področij naše osebnosti, saj jo sestavlja množica spreminjajočih se odnosov do samega sebe in do drugih, vezanih na izkušnje od našega rojstva pa vse tja do širjenja svojega družbenega okolja (Perko, 2020). Ker pa vsak človek svojo samopodobo zaznava drugače, so avtorji začeli iskati tudi morebitne razlike med spoloma. Številni, med njimi Majcen (v Dolar Borštnar, 2015), so ugotovili, da razlike v (splošni) samopodobi niso tako zelo pomembne, da bi predstavljale statistično drugačen pogled na samopodobo med spoloma. Shavelson in Bolun (v Dolar Borštnar, 2015) sta splošno poimenovanje samopodobe nadgradila z ureditvijo po posameznih področjih*: akademsko področje*, v katerega spadajo naravoslovne vede, matematika, jeziki in zgodovina ter *neakademsko področje*. Slednje vsebuje čustveno in socialno pa tudi telesno samopodobo.

Področja samopodobe

Telesna samopodoba: že ime nam pove, da se to področje samopodobe navezuje na videnje in (ne)sprejemanje svojega telesa. Posameznik lahko torej oblikuje pozitivno ali negativno telesno samopodobo. Le-ta ni v celoti odvisna zgolj od njega, ampak tudi od

njegove okolice – ali ga sprejema, jim je všeč, ipd. Pozitivna samopodoba zelo zviša tudi njegovo samospoštovanje in botruje nadaljnjim dobrim medosebnim odnosom, medtem ko lahko na drugi strani negativna telesna samopodoba povzroči socialen odmik (osamo) ali celo depresijo (Kobal Grum, 2012 in Dolar Borštner, 2015). Najbolj ranljivo obdobje za razvoj te vrste samopodobe je ravno adolescenca, saj je v tem času vpliv medijev in vrstnikov (družbe) najvišji. Številne študije ugotavljajo razlike med spoloma, in sicer naj bi imele dekleta v povprečju slabšo telesno samopodobo kot fantje (Marinac, 2021). Slaba samopodoba po besedah Rotmana (v Dolar Borštner, 2015) pogosto rezultira v škodljivem vedenju: zloraba alkohola in prepovedanih drog, različne motnje hranjenja, nespoštovanje svojega telesa in posledično iskanje škodljivih intimnih razmerij itd. Na drugi strani pa je pozitivna samopodoba velikokrat tudi odraz ukvarjanja s športom in pridobivanja različnih vrst spretnosti.

Socialna samopodoba: predstavlja jo naše socialno okolje – družina, šola, služba, vrstniki in razne družbene skupine. Vanjo spadajo vse zaznave o odnosih z drugimi, nam pomembnimi, ljudmi. Pomemben del tega področja je tudi sposobnost imeti dobre odnose, tvoriti in ohranjati prava prijateljstva ter imeti nek vpliv na širši krog ljudi okrog nas. Kljub temu, da socialno okolje nima neposrednega vpliva na človeka (v našem primeru zlasti na otroka), imajo pri zaznavanju socialnih dejavnikov zelo pomemben vpliv socialne interakcije (Dovečar, 2016). V primeru manjšega števila interakcij, ki so lahko za posameznika celo neprijetne, se velikokrat razvije tudi socialna izključenost, ki vodi v slabo samopodobo in samospoštovanje. Potrebe po sprejetosti med vrstniki (razred) so velike, hkrati pa predstavljajo tudi ključen del za vključevanje v družbo. Bolj kot je posameznik (otrok) sprejet, večja je možnost, da se bo tudi v bodoče bolj vključeval v družbo, se v njej dokazoval in v njej doživljal veliko samospoštovanja (Sečkar, 2019).

Emocionalna samopodoba: emocionalna oziroma čustvena samopodoba je predvsem skupek vseh zaznav o izražanju in obvladovanju svojih čustev. Se smatramo za človeka, ki z vso mirnostjo uspešno obvladuje svoja čustva in razrešuje težave/zahteve iz okolja, ali pa se doživljamo za nemirnega, nesproščenega in čustveno neuravnovešenega človeka (Kobal v Oprčkal, 2016). Doživljanje izražanja svojih čustev je vezano na naše okolje in pomembne druge (družino, vrstnike itd.), kar je zlasti opazno v obdobju adolescence. Takrat se namreč prične proces postopnega ločevanja mladostnikov od staršev in s tem se povečuje čustvena avtonomija. Posamezniki, pri katerih so družinske vezi bolj trdne, se kasneje zgodi čustvena avtonomija kot pri tistih, katerih družinski odnosi niso tako kakovostni. Kljub temu pa zgodnja čustvena avtonomija ne pomeni vedno nečesa dobrega, saj so mladostniki iz manj povezanih družin pogosteje podvrženi depresiji in nižji stopnji samospoštovanja (Dolar Borštnar, 2015). Ne smemo pa zanemariti tudi vpliva medijev na čustveno osamosvajanje od staršev. V kolikor so informacije z njihove strani dobre, mladostniki lažje razvijejo dobro čustveno samopodobo. Obstaja pa tudi povezava med čustvi in mišljenjem ter motivacijo.

Stanje (čustveno), v katerem se nahaja mladostnik, vpliva na njegove miselne procese ti pa naprej na motivacijo za učenje. V kolikor občuti veliko pozitivnih čustev, je tudi odnos do učenja in njegov izkupiček boljši. V nasprotnem primeru pa negativna čustva zavirajo miselne procese in s tem otežujejo uspešno učenje oziroma z njim povezane dejavnosti. Pogosto takrat nastopijo tudi učne težave in poslabšan učni uspeh, kar še dodatno vodi v začaran krog slabe čustvene samopodobe.

Družinska samopodoba: To področje samopodobe se navezuje na družino in odnose med starši, otroki in sorojenci. Družina je prva in ključna celica vsakega mladostnika, kjer odnosi in vloge vsakega družinskega člana še kako vplivajo na doživljanje, kaj smo in koliko zmoremo. Za zdrav razvoj mladostnikov je torej ključen dober in spoštljiv odnos med družinskimi člani. V kolikor v družini niso dobre povezave med vsemi člani, je za dobro samopodobo pomemben vsaj odnos z enim od staršev ali sorojencev (Kobolt v Dolar Borštnar, 2015). Podpora staršev, realna pričakovanja in vloge v družini imajo zelo velik vpliv na izgradnjo pozitivne samopodobe. Slednja pa v okviru podporne družine pomeni tudi lažje soočanje z izzivi in težavami v svetu (šola, dodatne aktivnosti itd.). Kot pri ostalih področjih samopodobe se tudi tu v času adolescence med mladostniki in starši navadno zgodi poslabšanje odnosov – se odtujijo, kar se običajno najbolj opazi v njihovi skopi komunikaciji. Le-ta se po zapustitvi družinskega gnezda navadno popravi in spet izboljša. Spodbudno družinsko okolje pa pri mladostnikih vpliva tudi na večjo motiviranost pri učenju in osvajanju znanj na različnih področjih ter s tem krepitvijo akademske samopodobe.

Akademska samopodoba: to področje se začne razvijati z vstopom otroka v vzgojno-izobraževalne ustanove, zlasti ob vstopu v šolo. Nanaša se na skupek zaznavanja svojih sposobnosti za učenje in šolsko delo, koliko smo (ne)uspešni in kako zaznamo in/ali vrednotimo svoj (ne)uspeh, ter koliko smo sposobni verjeti vase (Dovečar, 2016). Izraža pomembnost za učni uspeh in je po navedbah različnih avtorjev razdeljena na pet področij: samozaupanje, matematična, verbalna uspešnost, samoocenjevanje svojih učnih sposobnosti in težnjo po učnem uspehu (Kobal v Sečkar, 2019). Na drugi strani sestavljajo pomemben vidik učne uspešnosti tudi naše kognitivne in govorne sposobnosti, učna motivacija, osebnostne značilnosti in samospoštovanje (Vitulič in Prosen v Dolar Borštnar, 2015). Nedvomno obstaja velika povezava med dobro samopodobo in (šolskim) uspehom, saj gre za njuno soodvisnost oziroma sovplivanje. Podporno okolje (šolsko, še bolj pomembno pa tudi domače) pri usvajanju novih znanj je največkrat dobra popotnica mladostnikom pri zaznavanju svojih sposobnosti in pri krepitvi želje po svojem uspehu.

Primer dobre prakse

Pri svojem delu v okviru svetovalne službe in pouka dodatne strokovne pomoči sem se na prejšnji ljubljanski osnovni šoli srečevala z učenci, ki so v večini obiskovali predmetno stopnjo oziroma drugo in tretjo triado. Numerus teh učencev pod mojim okriljem je bil 14.

Poleg rednega šolskega dela (osvajanje šolske snovi, učenje učenja itd.), prilagojenega krepitvi in izboljšanju njihovih učnih in/ali drugih primanjkljajev, sem začela opažati, da ima večina učencev slabšo samopodobo od njihovih vrstnikov brez odločbe oz. drugih prilagoditev. Zato sem se odločila, da bom med urami še bolj načrtno delala sprva na zavedanju, kaj samopodoba sploh je in njeni krepitvi.
Celotna dobra praksa (pogovori in reševanje delovnih listov) so potekali skoraj devet mesecev, od sredine oktobra do sredine junija. Med pogovori sem sprva ugotovila, da je poznavanje pomena samopodobe pri učencih zelo šibko. Največkrat so jo istovetili zgolj s tem, da je to nekaj kar mislijo o sebi oziroma kakšno podobo o sebi imajo. Zato smo skupaj v prvem mesecu dni dodobra prediskutirali vsa področja samopodobe in skupaj osvetlili ključne elemente dobre samopodobe. Glede na to, da pri tem delu niso bili odvisni zgolj od delavnic o samopodobi, ampak da smo v dani šolski uri morali narediti tudi druge stvari, sem si z učenci resnično vzela čas, da so se s tako pomembno temo dodobra spoznali. Pri nobenem od učencev nisem naletela na odpor, ampak na uživanje v odkrivanju in poglabljanju nečesa tako osnovnega, pa vendar tako kompleksnega, kot je samopodoba. Marsikdaj so prav navdušeno čakali in bili pri šolskem delu še bolj zagnani, samo da so lahko potem izvedeli kaj novega oziroma se učili na primerih iz prve roke (svojega življenja). Z navdušenjem sem opazovala, kako se iz tedna v teden bolj zavedajo, kaj vse je samopodoba in kako so vsa njena področja v njihovem življenju prepletena z njo. V nadaljevanju smo pred čarobnim decembrom pričeli tudi z reševanjem delovnih listov. Sestavljeni so bili iz različnih vprašanj in podvprašanj o njihovih dobrih lastnostih, uspešnosti, o tem, kako jih vidijo drugi, kaj bi jim radi sporočili, kako lahko pomagajo ostalim itd. Vprašanj na delovnem listu namenoma nisem grobo razdelila po področjih samopodobe, saj sem jih želela usmeriti na splošno doživljanje samega sebe, na videnje drugih o njih samih in o tem, kaj lahko kot posameznik prinesejo drugim (družbi) – vse to so bili namreč najbolj spregledani deli njih samih.

Kljub začetnim zadržanim odgovorom se je iz meseca v mesec opazno širil seznam vsega tega pri čemer so dobri, kaj bi radi izboljšali, kaj lahko doprinesejo vrstnikom oz. drugim, itd. Ker pa smo med našimi šolskimi urami popolnoma spontano ugotovili, da se ne zavedajo tudi pohval s strani pomembnih drugih (vrstniki, starši, učitelji, trenerji …), smo delovnemu listu dodali tudi vprašanja nanašajoča na pohvale (kaj ti pomeni pohvala, od koga in kdaj jih največ prejmeš, ali jo sploh zaznaš …). Spomladi je bilo še posebej opazno, da so bili končno pri svojem (ne)šolskem delu sposobni slišati tudi pohvale. Kljub temu da so jih prejemali že tekom šolanja, so takrat prvič resnično dojemali njihov pomen (ne glede na to, v katerem razredu so bili). Vse skupaj (pogovori, nova spoznanja o samopodobi, pohvale itd.) so prispevale k temu, da se je njihova samopodoba iz sprva slabe oziroma slabše ob koncu šolskega leta pričela spreminjati in izboljševati. Kljub zahtevni šolski snovi in vsem težavam, ki pestijo povprečnega mladostnika/adolescenta, so ob vodenju in konstantni podpori zrasli v

bolj samostojne in bolj samozavestne ljudi z boljšo samopodobo. Za zelo pomemben del procesa se je izkazal tudi del namenjen izboljšanju sebe – na kateremkoli področju: šolskem (ocene), športnem (rezultati na treningih, tekmah), socialnem (odnosi), ipd. Ob zaključku šolskega leta smo namreč nekaj časa namenili tudi pregledu njihovih rešenih delovnih listov. Večinoma so brez moje pomoči sami zaznali, kako se je spreminjal način odgovarjanja na vprašanja in kaj vse so v tem času že dosegli in pri sebi izboljšali. Skupaj smo ugotovili, da so sedaj bolj pozorni na svoje doživljanje, izboljšalo se je njihovo samovrednotenje, skratka opazilo se je izboljšanje njihove socialne, akademske, emocionalne, telesne in celo družinske samopodobe. Posebno dodana vrednost in povratna informacija mi je bila ugotovitev pri nekaterih učiteljih, ki so zaznali spremembe v delovanju učencev. Slednji pa so opolnomočeni z znanjem, prejetim na skupnih urah, le-to širili tudi med svoje najbližje prijatelje.

ZAKLJUČEK

Krepitev (pozitivne) samopodobe mladostnikov je glede na hiter tempo življenja, v katerem prevladuje vpliv medijev še kako odvisna od njihovih pomembnih drugih. V prvi vrsti so to njihovi starši in starejši sorojenci, učitelji, morda celo trenerji in vrstniki. Tekom podrobnega dela z učenci sem še dodatno spoznala pomembnost vpliva, ki ga imamo strokovni delavci v šolah na vse mladostnike, še toliko bolj na učence s posebnimi potrebami. Slednji se že zaradi takšnih ali drugačnih težav in primanjkljajev navadno počutijo manj samozavestne in imajo slabšo samopodobo. Potrebujejo nekoga, da jih opolnomoči in jim pokaže, kaj vse znajo in zmorejo, v čem so uspešni, kaj je njihova unikatnost. Doba adolescence je namreč ključnega pomena za oblikovanje dobrega mnenja o sebi, saj se oseba, ki ima pozitivno samopodobo tudi kasneje v življenju praviloma znajde bolje in predvsem živi kvalitetnejše življenje. Zagotovo potrebujemo zadovoljne, samozavestne in sposobne posameznike, ki s svojo unikatnostjo dodajo svoj košček v mozaik družbe. To pa je tudi razlog, da je vredno vlagati svoj čas v našo bodočnost.

Viri in literatura

1. Dolar Borštnar, M. (2015). *Samopodoba mladostnikov z lažjo motnjo v duševnem razvoju v povezavi s socialnimi dejavniki* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta v Ljubljani, Ljubljana.
2. Dovečar, A. (2016). *Samopodoba specialnih in rehabilitacijskih pedagogov v primerjavi z učitelji razrednega pouka* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta v Ljubljani, Ljubljana.
3. Kobal Grum, D. (2012). *Samopodoba v mladostništvu.* Pridobljeno s http://www.poslovni-bazar.si/?mod=articles&article=397
4. Marinac, A. M. (2021). Odnos i razvoj pojma o sebi i samopoštovanja kot učenika osnovne škole. *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama, 5(5), 87–99.*
5. Oprčkal, T. (2016). *Samopodoba in učni uspeh* (diplomsko delo). Pedagoška fakulteta v Mariboru, Maribor.
6. Perko, A. (2020). Samopodoba in spolna identiteta. *Revija vzgoja,* XXII(86), 11–13.

7. Sečkar, J. (2019). *Samopodoba učencev s primanjkljaji na posameznem področju učenja v primerjavi z vrstniki brez težav* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta v Ljubljani, Ljubljana.

Sprostitvene dejavnosti za predšolske otroke

JANJA DRAGAR RIBIČ, *dipl. vzg.*
Vrtec Domžale
janabojan@gmail.com

Povzetek: Danes naši otroci rastejo v svetu, ki je poln negativnih pojavov. Nenehno tekmovanje, hrup, stres doma in v vrtcu – vse to povzroča sindrom živčne prenapetosti, ki je bil včasih značilen za odrasle, zato je treba avtogene treninge, jogo in različne vrste sproščanja ta način ponesti na mlajše otroke. V teoretičnem delu razmišljam o temeljnih sprostitvene dejavnosti v predšolskem obdobju in v praktičnem delu sem predstavila sprostitveno dejavnost, ki jo izvajam že kar nekaj let, in sicer ima naslov Potovanje v tišino.

Ključne besede: sprostitvene dejavnosti, stres, različne vrste sproščanja, otrok, vrtec

Abstract: Today, our children are growing up in a world full of negative phenomena. Constant competition, noise, stress at home and in kindergarten - all this causes the syndrome of nervous overstrain, which used to be characteristic of adults. Therefore, autogenic training, yoga and various types of relaxation should be applied to younger children. In the theoretical part, I think about the fundamental relaxation activities in the preschool period, and in the practical part, I presented a relaxation activity that I have been doing for quite a few years, which is entitled Journey to Silence.

Keywords: relaxation activities, stress, different types of relaxation, child, kindergarten

UVOD

Otroci so radovedni in želijo spoznati vse, kaj se dogaja okoli njih. Na okolje se odzivajo zelo intenzivno, zato jih starši pogosto ne uspejo obvarovati pred vsemi temi vplivi. Tako se danes velikokrat dogaja, da so otroci prenapeti, napadalni, nezbrani itd. Njihova napetost se lahko kaže tudi telesno: mučijo jih glavoboli, bolečine v trebuhu, grizejo si nohte itd. Te motne postanejo kronične in oslabijo tako telesno in duševno zdravje ter s tem ogrozijo njihov razvoj. Cilji, ki sem si jih zastavila:

Globalni cilj:

- Zavedanje lastnega telesa in doživljanja v gibanju.
- Pridobivanje zaupanje v svoje telo in gibalne sposobnosti.

Cilji:

- Osvajanje gibalnih konceptov: zavedanje prostora (kje se telo giblje), način (kako se telo giblje), spoznavanje različnih položajev in odnosov med deli telesa, med predmeti in ljudmi, med ljudmi.

Skupaj z otroki se odpravimo na potovanje, na katerem odkrivamo svet tišine. Na našem potovanju se preko igre in sprostitvenih vaj počasi odpiramo vrata v otrokov lastni notranji svet in jim poskušam pokazati, kako naj prisluhne samemu sebi, se poglobijo vase in se predajo. Pomagam otrokom, da bodo v drvečem toku današnjega življenja lahko našli svoj otok tišine.

Zakaj sprostitvena vzgoja?

Zdrav duševno neobremenjen otrok je po naravi sproščen. Kaže zanimanje za okolje, igri se predaja v celoti, ukvarja se » sam s seboj.« Sproščenost je torej najbolj naravno stanje, saj se telo z napetostjo odzivale, kadar opazi nevarnost. Otrok se velikokrat sploh ne zaveda, da je njegovo telo v nenehni pripravljenosti, to se kaže v njegovi napetosti. (sporov v družini, poslušanje hrupne glasbe, gledanje nasilnih prizorov). Vsi vtisi sicer resno ogrožajo otrokovega fizičnega življenja, vendar jih telo sprejema in spoznava kot take. Človekov organizem se namreč še ni prilagodil modernemu ritmu življenja in zato ne zna presojati, kdaj mu grozi resnična nevarnost in kdaj je alarm lažen. Obrambni mehanizem, reševalec življenj, lahko danes povzroča nenehno telesno napetost, če se ne naučimo sprostitve. Vsak odrasel človek ve, da se kot otrok vsega veliko hitreje in lažje naučil pa tudi zapolnil si je veliko več in laže kot si zdaj. Učenje v otroštvu nas usposobi za samostojno življenje – je naša oprema, s katero gradimo svojo prihodnjo življenjsko pot. Prej kot otrok spozna, da niso zanimivi le zunanji dražljaji z vso raznolikostjo, barvitostjo in napadalnostjo, ampak da obstaja tudi človekov notranji svet, svet tišine in miru, ki pomaga »predelati« zunanje dražljaje in jih pravilno opredeliti, da obstaja svet, v katerem se lahko povleče in iz katerega črpa novih moči, prej bo lahko samostojno osvojil svet in se lažje zavaroval pred njegovimi negativnimi platmi … (Videmšek Stančevič, 2001).

Psihologi menijo, da so značilnosti ustvarjalnih in zadovoljnih ljudi med drugimi tudi tele: uživati znajo v samostojni tišini (sami s seboj); znajo se ukvarjati sami s seboj in črpati iz svojih lastnih virov; najbolje se počutijo v naravnem okolju; so v tesni povezavi s svojimi čustvi; pri vseh odločitvah poslušajo svoj notranji glas.

Zakaj sprostitvena vzgoja v vrtcu?

V številnih družinah sta zaposlena oba starša. Časa za intenzivno ukvarjanje z otrokom je zelo malo oz. vse manj. Veliko otrok obiskuje vrtec, vsi hodijo v šolo, zato sta ti dve ustanovi za vzgojo pomembni. Eden izmed pomembnejših ciljev vzgoje je razvoj samostojnega in samozavestnega človeka, ko bo sposoben živeti, odgovorno, zavedajoče se življenjskih vrednot. Življenjske vrednote pa niso le tiste, ki služijo družbi v njenem nenehnem boju za materialne dobrine, ampak predvsem tiste, ki človeku omogočajo zdravje, ustvarjalnost, sproščenost in zadovoljstvo. Posledica pehanja za materialnimi vrednotami se marsikdaj izražajo v sebični napetosti, bolezni in splošnem nezadovoljstvu. Otroku moramo že zgodaj omogočiti spoznanje jasnega izražanja njegovih čustev kot tudi prepoznavanje in spoštovanje čustev drugih. Imeti mora možnost odkrivanj, improvizacije in svoje domišljije, kajti brez njih bo težko ustvarjalno reševal probleme. Otrok naj bi se seznanili s svojim telesom in duševnostjo. Otrok naj ustvari ljubeč odnos do sebe in drugih in naj na tej podlagi oblikuje svoje življenje. Sprostitvena vzgoja ni terapija, je preventivna metoda, ki otroke spodbuja s preprostimi in z igrivimi tehnikami,da najdejo v sebi svoj mirni pol,iz katerega lahko potem črpajo nove moči. Sprostitvena vzgoja uporablja domišljijo, zvoke, barve, telesni stik in svet čutil. Otroke je treba seznaniti z dejavnostmi na zanimiv način. Otroci so nad vajami navdušeni, vendar povsod najde kak otrok, ki vaje zavrača. K ničemer ga ne smemo siliti, saj je uspeh te vrste vzgoje odvisen od prostovoljnega sodelovanja. Sprostitveno vzgojo ne sme doživljati kot nalogo ali obveznost pač pa kot nekaj prijetnega in zabavnega. Pomembno je, da se ob njen dobro počuti. Nekateri otroci se lažje naučijo sprostitve ob pomoči telesnih vaj, drugim so bolj po godu dihalne vaje, tretji so navdušeni nad risanjem in barvanjem četrti nad meditacijo. Pomembno je, da si izberemo le neko vajo naenkrat in šele, ko jo otrok »zna« preidemo k drugi. Začnemo z najbolj preprostimi vajami in počasi prehajamo k bolj zahtevnim vajam. Pri tem hitrost ni pomembna, zato si vzamemo dovolj časa (Srebot in Menih, 1996).

Spoznavanje samega sebe v tišini

V naglici vsakdana komaj še najdemo čas, da bi prisluhnili svojemu telesu in poiskali mir v sebi. Čustva pogosto potlačimo globoko vase in pri tem niti ne vemo, da zanemarjamo svoje potrebe. Na ta način začnemo izgubljati samega sebe. Da bi se v življenju lahko obdržali, njuno potrebujemo trenutke miru, da se poglobimo vase in poiščemo nove cilje. Vsak človek bi si moral vzeti tudi nekaj časa za to. Morda zvečer, ko so otroci že v postelji. Udobno se usedite v kak miren kotiček

in pojdite počasi s svojim notranjim očesom skozi telo (Mielenhausen, 1999).

Sprostitvene dejavnosti v vrtcu – joga

Beseda joga se v našem okolju kar pogosto pojavlja. Zasledimo jo lahko v knjigah, časopisih, na plakatih, slišimo po radiu, na predvajanjih ali v pogovoru s prijatelji. Prav gotovo ste se tudi sami že srečali s tem pojmom in si ustvarili svoje mnenje o jogi. Morda ob besedi joga pomislite na čilo in prožno telo v nenavadnem položaju negibnega jogija v meditaciji ali pa na obsežno vzhodno filozofijo. Joga je vse to vendar obenem tudi mnogo več. Pravzaprav je zelo težko v nekaj besedah povedati, kaj je joga. Prav gotovo pa je joga eden izmed najbolj celovitih in univerzalnih sistemov oziroma pogledov na svet, človeka in ostala živa bitja ter celoten kozmos. Uči namreč, da je vse našteto neločljivo povezano ter da lahko samo kozi spoznanje in doživetja te celovitosti potešimo svoj notranji nemir ter željo po znanju in trajni sreči. Joga je dragocen poklon indijskih modrecev, ki so dosegli popolno spoznanje zakonov bivanja. Kljub temu da je njen geografski izvor Indija, je njena več tisoč let stara modrost univerzalna in večna. Joga v vsakdanjem življenju« je vse stanski sistem. Ukvarja se s telesom in posega tudi na duševno ter duhovno raven. Pozitivno mišljenje, vzdržljivost, samoobvladovanje, usmerjenost k najvišjemu, molitev, dobroto in razumevanje so poti, ki vodijo do samospoznanja in razsvetljenja.

Najpomembnejši cilji joge v vsakdanjem življenju so:

- telesno zdravje,
- duševno zdravje,
- socialno zdravje,
- duhovno zdravje,
- spoznanje božanskih lastnosti v sebi in razsvetljenju.

Dosežemo jih:

- s telesnimi, z duševnimi in duhovnimi vajami,
- s polnovredno vegetarijansko hrano,
- z notranjim mirom,
- z ljubeznijo in s pomočjo drugim živim bitjem,
- s strpnostjo do vseh narodov, kultur in ver,
- s čistimi mislimi in pozitivnim načinom življenja.

Jogo v vsakdanjem življenju poučujejo po vsem svetu: v jogijskih in izobraževalnih središčih, zdravstvenih in rehabilitacijskih ustanovah, zdraviliščih, športnih društvih. Primerna je za vse starosti – ne zahteva nadpovprečnih gibalnih sposobnosti – in omogoča vadbo tudi ljudem, ki niso dobro telesno pripravljeni, bolnikom, rekonvalescentom, invalidom. Gibanje je za otroka naravna in življenjska potreba in je odločilno za njegov današnji način življenja. Žal le-ta marsikateremu otroku onemogoča, da bi se v zadostni meri razgibal na naraven, zdrav način.

Jogijske vaje delujejo na ves organizem in niso primerne za vse starosti. Ustrezajo različnim gibalnim sposobnostim otrok. Povečujejo moč in

gibkost ter izboljšujejo koordinacijo in držo, prav tako povečujejo zmožnost koncentracije oziroma osredotočenja. Jogijske vaje pomagajo tudi majhnim otrokom, da spoznajo svoje telo in njihovo delovanje ter ohranjajo njegovo gibčnost. Med vadbo so otroci usmerjeni na položaje, na dihanje in na občutje v telesu. V našem vse bolj stresnem in hrupnem okolju pomagajo, da se sprostijo, zberejo in umirijo. Predvsem je pomembno, da je joga nežna, ne tekmovalna oblika vadbe, v kateri otroci uživajo (Menih, 1993).

Masaže in sprostitev

Že ob rojstvu je otrok deležen dotika in tudi kasneje v življenju smo deležni različnih dotikov. Ti so lahko prijetni ali neprijetni. Masaža je eden najlažjih načinov za pridobivanje in ohranjanje trdnega zdravja. Vsi se kdaj pa kdaj masiramo povsem samodejno. Kadar si pomanemo bolečo rano ali pogladimo nagubano čelo, ravnamo po prirojenem nagonu, da dosežemo blagodejen učinek. Glavobole, razne bolečine, nespečnost, tesnobo, in stres je mogoče olajšati s čisto preprostim instrumentom – z rokami. Dotik nam pomeni nekaj tako naravnega, da bi brez njega postali depresivni in razdražljivi. Opazovanja kažejo, da otroci, ki rastejo v družinah, kjer se starši in otroci pogosto dotikajo, bolj zdravi in bolj odporni za bolečine in infekcije kot otroci, ki so za dotik prikrajšani. Bolje spijo, so bolj družabni in srečnejši. Toda potreba po dotiku ne mine z otroštvom.

Vsi ga potrebujemo, saj nam daje občutek ljubezni, topline in varnosti. Pri masažah imamo fizične občutke, kot so moč, pritisk, energija, drža, gibanje in dihanje ter psihične občutke, ki so lahko prijetni ali neprijetni, občutimo zgodnje zaupanje, spoštovanje, povezanost (Makswell Hudson**,** 1988).

Zbirka masaž in sprostitev za otroke – primer dobre prakse

Masaže in sprostitve za otroke so igre, ki se jih igramo odrasli z otroki ali pa se igrajo otroci med seboj. Namenjene so umirjanju in sprostitveni otrok. Preden začnemo z masažo, prezračimo prostor, ga zatemnimo, damo umirjeno glasbo ter se udobno namestimo.

Vodena vizualizacija

Potovanje k notranjim podobam

Živimo v svetu neštetih, umetno ustvarjalnih podob, ki nas napadajo z vseh strani. Naj bo to televizija ali računalnik, reklamni plakati ali svetlobni napisi – vsepovsod okrog nas je nepopisana množica podob. Če vprašate ljudi, kaj vidijo, ko zaprejo oči, bo marsikdo odgovoril: »Nič. Čisto nič ne vidim. Vse je črno.« Ob tem pa je naš notranji, doživljajski svet neusahljiv vir podob in simbolov. Ukvarjanjem z lastnim notranjim svetom in njegovimi podobami ima zdravilno moč na ta način se ubranimo stresa, aktiviramo procese zdravljenja v našem telesu in v tihem opazovanju razvijamo globoko razumevanje tistega, kar nas v resnici poganja. Pot k notranjim podobam lahko najdemo tudi s pomočjo fantazijskih potovanj. Taka potovanja niso beg iz resničnosti v sanjski svet. Otrok naj iz svojih notranjih podob črpa moči za zunanji svet. Simboli, podobe in formulacije so pri

fantazijskih potovanjih namerno izključno pozitivne zato, da lahko izhajamo iz predpostavke, da bodo pri večini otrok vzbudile občutke ugodja in tako ustvarile pogoje za telesno sprostitev za prosti tok osebnih podob. Otroci zgodbe poslušajo sede ali leže v kakem mirnem kraju. Vzgojitelj naj bere počasi in mirno. Ko konča z branjem, se z otroki pogovori o svojih občutkih in doživljanju
(Schmidt, 2008).

Raziskovalni del

Z otroki iz moje skupine smo se lotili raziskovanja zaprtega tipa. Bili so stari 5–6 let. Skupino otrok, s katero smo se lotili raziskovanja, sem jih dobro poznala. Tako sem vedela, da so navadno premalo aktivni pri reševanju različnih vprašanj, problemov, da večina podatkov posreduje vzgojiteljica. Na začetku smo imeli kar nekaj težav, saj so čakali, da jim bom vse povedala jaz. Počasi so se prav razživeli in so z največjim navdušenjem sami oziroma z mojo pomočjo sodelovali. Seveda sem bila zelo navdušena, saj sem se tudi sama pri vsem tem naučila veliko novega, predvsem sem bila vesela ob pogledu na otroke, ki so dobili nov polet in zaupanje vase. Ugotovili so, da tudi odrasli ne vemo vsega in da moramo tudi mi večino podatkov kje poiskati. Raziskovali smo deset dni v februarju.

Cilji:

- razviti v otrocih radovednost, spontano izražanje misli in domnev,
- spodbujati ustvarjalnost,
- razvijati interes za znanje,
- navajati otroke na samostojnost pri iskanju virov.

Pogovor o sprostitvi

Otrokom sem zastavila vprašanje, kaj je sprostitev. Zjutraj sem otrokom v knjižni kotiček postavila različne knjige o sprostitveni dejavnosti. Kaj kmalu sem opazila, da kar veliko otrok sedi ob knjigah in se pogovarjajo ob gledanju fotografij. Neka deklica mi je prišla povedati, da imamo nove knjige in naj jih pridem pogledati. Ob nekaterih fotografijah so imeli otroci različna mnenja. O tem, da lahko potujemo z oblakom, se imamo radi, počivamo na blazini, travi, odeji, in sanjamo o lepih stvareh. Pri tem so me prosili, naj jim povem, kaj to vse predstavlja. Prav pri tem sem jih spodbudila, naj sami ugotovijo, kaj mislijo o tem, kar so mi našteli. Ker so se skoraj vsi zbrali okoli knjig, so se posedli in mi prisluhnili vprašanju, ki sem ga ji zastavila.

Otroci so si podajali medveda, ki sem ga prinesla v vrtec. Vsak, ki je želel kaj povedati, je moral imeti v rokah medveda. Pri tem sem opazila, da so bili otroci prav posebno razpoloženi, navdušeni, saj so vsi poslušali tistega, ki je govoril. Vzgojiteljica je povedala, da sama ne uporablja te metode in da otroci dvignejo roko ali sama določi otroka, ki bo odgovoril na vprašanje. Tokrat je povedala, da so se otroci počutili zelo pomembne in da so veliko govorili tudi tisti, ki navadno ne povedo ničesar.

Nevihta idej – domneva otrok, o tem, kaj se sprostitev

Blazina, odeja, oblak, sonce, medvedek, noč, ležanje, počitek, božanje, masiranje, sanjanje, poljub, risanje na hrbet, objem. Ko so otroci navajali svoje domneve, sem vse zapisala v obliki miselnega vzorca, otroci se nato vse skupaj še likovno opremili.

ZAKLJUČEK

Živimo v času, ko smo prekomerno zaposleni, imamo starši po navadi še vedno več možnosti za sprostitev kot naši otroci. Lahko se ukvarjamo s športom, gremo na sprehod, preberemo knjigo, poslušamo glasbo, otroci pa v majhnem stanovanju pogosto nimajo prostora niti za sproščeno igranje. Otroci so danes premalo športno dejavni. Večji del dneva preživijo v zaprtem prostoru, pogosto celo pred televizorjem ali računalnikom. Starši se moramo zavedati, da sta potrebi po gibanju, sprostitvi in igri temeljni otrokovi potrebi. Večina otrok uživa v gibanju in se z veseljem vključuje v spontane in vodene dejavnosti. K motivaciji za njihovo izvajanje odlično vpliva prijetno in zaupno ozračje.

Kljub hitremu tempu življenja se družina zopet vrača v središče otrokovega razvoja. Družina s svojimi odnosi izredno močno oblikuje osebnost, še posebno v zgodnjem predšolskem obdobju. Sprostitvena vzgoja je pomemben dejavnik otrokove celotne vzgoje. Začne naj se že v zgodnjem otroštvu in poteka vse življenje, saj vsaka sprostitev zelo dobro vpliva na otrokov telesni in duševni razvoj. Sprostitvena vzgoja veliko prispeva k razvoju otrokovih ustvarjalnih zmogljivosti, zato si želim, da bi postala sestavni del današnjega vzgajanja otrok, saj je pomembna in v današnjem času celo nujna alternativa sistemu delu otrokovega sveta, ki je poln nedejavnega in površnega doživljanja.

Viri in literatura

1. Srebot, R., in Menih, K. (1996). *Potovanje v tišino. Sprostitvena vzgoja za otroke.* Ljubljana: DZS.
2. Wilmes Mielenhausen, B. (1999). *Kje je doma tišina? Starši in otroci odkrivajo poti do sprostitve.* Radovljica: Didakta.
3. Videmšek, M., Starh, N., in Stančevič, B. (2001). Igrajmo se skupaj. *Program športnih dejavnosti za otroke in starše.* Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
4. Menih, K. (1993). *Prebujena trata, Aktivne zgodbe.* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
5. Schmidt, G. (2008). *Začetni program joge za otroke: Zbirka primerov za usmerjene igralne in gibalne dejavnosti*. Ljubljana.
6. Makswell Hudson, C. (1988). *Masaža za sprostitev, zdravje in dobro počutje.* Ljubljana: Cankarjeva založba.

Zabavne, a zelo produktivne ure oddelčne skupnosti

MOJCA FUCHS LUKEŽIČ, *prof. slov.*
mojca.lukezic@os-marijevere.si

Povzetek: Ure oddelčne skupnosti pomembno vplivajo na razvoj osebnosti učenca, zato je vloga razrednika zelo pomembna. Poučevanje in učenje v oddelku, kjer so učenci medsebojno dobro povezani, je bistveno lažje, kot v oddelku, kjer se učenci povežejo v manjše interesne skupine. Zato je biti razrednik zelo odgovorno delo in še večji izziv. Stremeti mora k pozitivni klimi v oddelku in pozitivnimi odnosi med učenci, saj se tako ustvari spodbudno učno okolje, ki vpliva na boljše dosežke učencev. Dobre medsebojne odnose, spoštovanje in zaupanje je najlažje krepiti na urah oddelčne skupnosti, zato se učenci urijo v improvizacijskih igrah in ob zabavi nevede krepijo socialne kompetence. Igre ustvarjajo pozitivno in sprejemajoče okolje, kjer učencev ni strah delati napak, zato krepijo svojo samozavest, samopodobo, naučijo se zaupati sebi in sošolcem. V članku je opisanih osem iger, s katerimi učenci krepijo svojo osebnost in pripadnost skupini.

Ključne besede: razrednik, ure oddelčne skupnosti, spodbudno učno okolje, zaupanje, improvizacijske igre

Abstract: The class hours have a significant impact on the developing personalities of students, so the role of the class teacher is valuable and important. Teaching and learning in a class room where all students are deeply connected to each other is significantly easier than in a classroom where students are scattered into smaller interest groups. Therefore, being a class teacher is a very responsible job and an even greater challenge. A class teacher strives for a positive climate in the class room with the aim to nurture positive relations between students, as this creates a stimulating learning environment affecting better overall achievements for all students. Good relations, respect and trust become stronger during class hours, where students train in improvisational games and unknowingly strengthen social competences while having fun. Games create a positive and accepting environment where students are not afraid to make mistakes, so they strengthen their self-confidence, self-image, learn to trust themselves and their classmates. The article describes eight games that help students strengthen their personality and the feeling of belonging to a peer community.

Keywords: class teacher, class hours, stimulating learning environment, trust, improvisational games

UVOD

Biti razrednik je zelo odgovorno delo in še večji izziv. Vsako drugo leto je 1. septembra pred mano skupina šestošolcev, ki jih ne poznam in oni ne poznajo mene. Zavedam se, kako pomembna je razredna klima. Poučevanje in učenje v oddelku, kjer so učenci medsebojno dobro povezani, je bistveno lažje, kot v oddelku, kjer se učenci povežejo v manjše interesne skupine. Pozitivna klima v oddelku in pozitivni odnosi med učenci ustvarjajo spodbudno učno okolje, le-to pa vpliva na boljše dosežke učencev. Pomembno je, da učenci na urah oddelčne skupnosti učenci krepijo socialne kompetence. Razrednika pa je vodja razreda, postaviti mora pravila v razredu, a hkrati poskrbeti, da se učenci v oddelku počutijo dobro.

Vloga razrednika

V Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996) je v 60. členu zapisano, da je razrednik poleg učiteljskega zbora, programskega in oddelčnega učiteljskega zbora ter strokovnih aktivov strokovni organ v javni šoli, katerega delo je določeno z zakonom (ZOVFI, 1996, čl. 60). Vloga razrednika je opredeljena v 63. členu istega zakona: Razrednik vodi delo oddelčnega učiteljskega zbora, analizira vzgojne in učne rezultate oddelka, skrbi za reševanje vzgojnih in učnih problemov posameznih učencev, vajencev oziroma dijakov, sodeluje s starši in šolsko svetovalno službo, odloča o vzgojnih ukrepih ter opravlja druge naloge v skladu z zakonom (ZOVFI, 1996, 63. čl.). »Razrednik je učenčev prvi učitelj, na katerega se ima pravico nasloniti, ga nagovoriti, ko gre za vprašanja njegovega počutja in vsakdanjega življenja v razredu in na šoli« (Programske smernice, 2005, str. 6). Po drugi strani pa se strinjam z Verbnik Dobnikar, da je razrednik v stičišču silnic med starši, učenci in šolo, ki marsikdaj vlečejo vsaka v svojo smer (Verbnik Dobnikar, 2002, str. 50).

V Programskih smernicah (2005) je zapisanih 10 kompetenc, ki bi jih naj obvladal razrednik:

- razrednik se zaveda svoje odgovornosti za vzgojno-izobraževalno delo (aktivna skrb za učenčev osebnostni in socialni razvoj, spoštovanje strokovnih načel);
- pozna osnove osebnostne dinamike in razvojne značilnosti učencev;
- analizira dogajanje v oddelčni skupnosti, letni delovni načrt oddelčne skupnosti in načrt dela učiteljskega zbora prilagaja izkazanim potrebam;
- načrtuje in izvaja ure oddelčne skupnosti s pomočjo aktivnih metod;
- izdela sistem pravil (spodbude, pohvale, logične posledice ob kršenju) v sodelovanju z učenci in oddelčnim učiteljskim zborom;
- soustvarja kakovostne odnose in vzpostavlja konstruktivni dialog med učenci, starši in kolegi;
- učinkovito rešuje probleme v sodelovanju z oddelčnim učiteljskim zborom, strokovnim timom, starši in učenci;

- upošteva individualne razlike med učenci ter socialno in kulturno okolje, iz katerega prihajajo;
- se odziva na posebne potrebe učencev;
- evalvira svoje delo.

Učitelj razrednik mora obvladovati veliko različnih veščin, ki pa jih v času izobraževanja za svoj poklic ne pridobi (Verbnik Dobnikar, 2002). Kot razrednik moram v primeru učnih in vedenjskih težav, takšnih ali drugačnih stisk učenca ustrezno ukrepati. Ker so v oddelku zelo različni učenci, pa je zelo pomembno, da imajo vsi občutek sprejetosti in pripadnosti. Poskrbeti moram, da so vsi vključeni, da znajo sodelovati, preprečevati moram nezdravo tekmovalnost in jim omogočiti izmenjavo svojih razmišljanj in občutenj. Zgraditi moram posebno vez, kjer prednjačita zaupanje in spoštovanje. To vez pa je najlaže graditi na urah oddelčne skupnosti oz. razrednih urah, zato načrtovanju in predvsem izvedbi razrednih ur namenim največ pozornosti.

Ure oddelčne skupnosti

Ure oddelčne skupnosti po 15. členu Zakona o osnovni šoli spadajo v obvezni program šole, obseg ur pa je določen s predmetnikom. V 19. členu ZOsn pa je navedeno, da pri urah oddelčne skupnosti učenci skupaj z razrednikom obravnavajo vprašanja, povezana z delom in življenjem učencev (ZOsn, 1996, čl. 15., čl. 19). Pri načrtovanju ur oddelčne skupnosti so razredniku v pomoč le Programske smernice za delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti v osnovnih in srednjih šolah ter dijaških domovih (2005).

Zakonodaja torej dopušča zelo odprt pristop in kot razrednik lahko veliko bolj avtonomno izbiram metode dela in vsebine kot pri splošnem pouku. V letnem delovnem načrtu načrtujem, koliko časa bom namenila spremljanju pouka, dosežkov, ocen in prisotnosti učencev. Nekaj ur je namenjenih temam, ki so določene z letnim delovnim načrtom šole, nekaj ur za aktualne teme in teme, ki so učencem zanimive in s katerimi želim spodbujati ustvarjalnost in kritičnost. Največ ur pa načrtujem za dejavnosti za vzpostavljanje medsebojnih odnosov in pozitivne razredne klime. Moj glavni cilj je, da se učenci medsebojno dobro povežejo, si zaupajo, se spoštujejo in si pomagajo ter pridobijo čim več socialnih kompetenc.

Socialne kompetence

Pojem kompetenca v mednarodnih dokumentih pogosto nadomešča pojem znanje. Vendar kompetenco lahko razumemo kot sinonim za znanje in veščino, ki ju posameznik ima, ali pa tudi kot zmožnost, da znanje in veščine praktično uporabi v vedno novih okoliščinah. Kompetence v tem drugem pogledu uporablja področje poklicnega izobraževanja. Tretje razumevanje kompetenc pa dodaja znanju in veščinam še prepričanja, vrednote in osebnostne značilnosti kot nujen pogoj za uspešno izpeljano dejanje (Anžman idr., 2012, str. 4). V pričujočem članku razumem kompetenco kot zmožnost posameznika, da pridobljeno znanje in veščine v skladu s svojimi vrednotami in stališči uporabi v kompleksnih, raznovrstnih in nepredvidljivih

situacijah.

Socialne kompetence vključujejo osebne, medosebne in medkulturne kompetence ter zajemajo vse oblike vedenja, ki usposabljajo posameznike za učinkovito in konstruktivno sodelovanje v socialnem in poklicnem življenju in zlasti v vse bolj raznovrstnih družbah ter za reševanje morebitnih sporov. Za uspešno medosebno in socialno udeležbo je bistveno razumeti kodekse ravnanja in splošno sprejete načine v različnih družbah in okoljih. Jedro te kompetence so spretnosti konstruktivnega sporazumevanja v različnih okoljih, strpnosti, izražanja in razumevanja različnih pogledov, pogajanja z ustvarjanjem zaupanja in sočustvovanje. Posamezniki morajo biti sposobni obvladati stres in frustracije ter to izraziti na konstruktiven način. Ta kompetenca temelji na sodelovanju, samozavesti in integriteti. Posameznik se mora zanimati za medkulturno komuniciranje, spoštovati mora različnost in soljudi ter biti pripravljen premagovati predsodke in sklepati kompromise (Uradni list EU, 2006).

Socialna kompetenca se torej kaže na področju besedne in nebesedne komunikacije, sposobnosti delovanja v skupini, reševanja konfliktov … Skozi prakso sem ugotovila, da so za krepitev medosebnih odnosov zelo uporabne tehnike improvizacijskega gledališča oz. improvizacijske igre in discipline, saj je njihov cilj razvijanje socialno-emocionalnega in intelektualnega razvoja z dejavnostmi, ki pomagajo razumeti samega sebe, svoje čustvovanje, doživljanje, motive, vrednotenje in osmišljanje.

Vpliv improvizacijskih iger in disciplin na medosebne odnose

Impro discipline so kratke gledališke družabne igre (gledališke vaje, »theatre games«), ki zahtevajo stalno zavzetost, koncentracijo in motivacijo, hkrati pa nudijo osebno svobodo. Tako lahko učenec doživi neposredno gledališko izkušnjo s pomočjo intuitivnega vedenja, kjer domiselnost in iznajdljivost lahko rešita vsak problem. Učenci se naučijo pravil discipline, postopke, tehnike in metode. Preigravanje in urjenje impro disciplin omogoča učencu povečati osebne zmožnosti doživljanja na fizični, čustveni in intelektualni ravni, predvsem pa ga na intuitivni ravni, s pomočjo intuitivnega odziva, ki je lahko samo takojšen, vrača k spontanosti, kjer se sproščata osebna svoboda in lastni ustvarjalni izraz. Z zmožnostjo v domišljiji ustvariti situacijo in v njej igrati vlogo, kar je izredna izkušnja, ki jo lahko doživi vsak, se pridobivajo temeljne igralske izkušnje, spoznava se odrski prostor in zakonitosti igranja v njem, razširjajo se estetska, intelektualna obzorja, predvsem pa se učenci usposabljajo za kritično-analitični odnos do sebe ter ustvarjajo tudi lastni gledališko-predstavitveni, idejni in estetski svet. Psihološka svoboda na impro delavnici ustvarja pogoje, v katerih sta prisila in konflikt odpravljena. Vsaka impro disciplina v sebi skriva neko odrsko nalogo in osnovne cilje dosegamo predvsem z reševanjem odrskih nalog (Impro discipline, 2017).

Učenci z improvizacijskimi igrami urijo in krepijo socialne kompetence.

Le tako lahko učenec razume sebe in svoje okolje in se ustrezno odzove na dogajanja v okolju ter se učinkovito in kakovostno vključi vanj. Pridobivajo veščine in lastnosti, ki jih okrepijo, saj razvijajo domišljijo in iznajdljivost. Naučijo se premagovati in obvladovati tremo. Improvizacijske igre so se izkazale kot zelo uspešne predvsem pri tihih, vase zadržanih učencih. Ker je nujno sodelovanje, bolje spoznajo sošolca, s katerim se sicer ne družijo. Opažam tudi, da se izboljšajo medosebni odnosi, poveča se strpnost do drugih. Nujno je sodelovanje med skupino, da zgradijo prizor, posameznik mora sprejeti status, ki mu ga dodeli sošolec, kar pa pogosto zahteva podrejanje. Prizor lahko zvodeni in ne uspe samo zato, ker se soigralca ne moreta sporazumeti, oziroma dogovoriti, kdo sploh sta, kje se nahajata in kaj se pravzaprav dogaja (Strehar Benčina, 2012, str. 35−36).

Pri improvizacijskih igrah in disciplinah velja načelo »Vse je prav, če spoštuješ pravila impro discipline oz. igre«. Tako se učenec osvobodi nepotrebnih zavor, pritiska iskanja pravega odgovora, ki ga onemogoča spoznati sebe. Na prvi uri oddelčne skupnosti učencem z igro »palec, kazalec« pokažem, da ni nič narobe, če se zmotijo, pomembno je, da so sproščeni, ker zmotljiv je vsak.

Improvizacijske vaje – primer dobre prakse

Improvizacijske vaje sem spoznavala in se urila v njih na mednarodni konferenci gledališke pedagogike Taka Tuka, v učiteljski improvizacijski skupini, ki je potekala pod okriljem MC Kotlovnica Kamnik, in kot somentorica interesne dejavnosti MIŠ (Mala impro šola), ki je pred leti potekala na naši šoli.

Opica v grmovju

Za ustvarjanje skupinske energije in sproščenosti je primerna igra opica v grmovju. Učitelj začne v ritmu izgovarjati »Opica v grmovju.« in hkrati izvaja opičje gibe. Učenci ponovijo za učiteljem vse, kar je naredil in rekel. Učitelj v ritmu nadaljuje: »Opica v travi.« in doda druge opičje gibe. Učenci ponovijo. Sledijo besedilo in gibi: »Opica plava. Opica gori.« Zadnji verz, ki ga učitelj izreče, je: »Opica počiva.«, in doda gib, ki ponazarja počivanje. Učenci verz in gibe ponovijo za učiteljem. Sledi nov krog, kjer si učenci sproti izmišljujejo, kaj opica počne.

Dajmo vsi!

Igra Dajmo vsi! krepi skupinski duh. Učence uri, da so pripravljeni sprejeti predloge drugih, hkrati pa so svoje predloge pripravljeni deliti. Pomembno je, da vsi upoštevajo soigralčeve predloge, tudi če mu niso všeč. Učenci se razporedijo po učilnici. Razrednik reče: »Dajmo vsi …« in doda neko dejavnost, npr. »Dajmo vsi mahati z roko!« Učenci zakličejo: »Ja, dajmo!« in začnejo mahati. Igra se nadaljuje tako, da nekdo drug zakliče: »Dajmo vsi …« in doda neko dejavnost. Učenci se strinjajo in ponovijo. V tej igri postanejo učenci precej živi, zato najpogosteje igro zaključim sama s predlogom »Dajmo vsi sesti na tla.«

Ogledalo

Učencem je zelo všeč tudi vaja Ogledalo, katere glavni cilj je biti čimbolj usklajen s svojim parom. Od učenca zahteva natančno opazovanje in ponavljanje, kar je uporabna veščina za življenje. Učenci se postavijo v

dve vrsti, obrnjeni drug proti drugemu. En učenec v paru kaže počasne geste in gibe, ki ne smejo biti sunkoviti, drugi učenec pa zrcalno ponavlja za njim. Ponavljanje mora biti čimbolj natančno in ne s prevelikim časovnim zamikom. Po nekajkratnih ponovitvah lahko vajo nadgradimo s hojo po prostoru.

Stroj

Večletne izkušnje potrjujejo, da sta učencem pogosto neprijetna bližina in dotikanje, zato se urijo v igri »Stroj«. Cilj naloge je tudi prilagajanje in smiselno vključevanje v skupinsko gibanje brez govorjenja. Z učenci določimo, kakšen domišljijski stroj bodo ustvarili. Vajo prične en učenec, ki ponavljajoče izvaja en gib. Naslednji učenec se priključi nastajajočemu stroju s svojim gibom, ki pa mora biti smiselno dodan, saj na koncu sestavijo nek domišljijski stroj, vsak učenec pa predstavlja en del stroja. Vajo lahko nadgradimo z uvajanjem zvokov, lahko pa učitelj pospešuje ali upočasnjuje delovanje stroja.

Zombiji

Glavni cilj igre zombiji je medsebojna pomoč. Učenci se postavijo v krog, nekdo oz. zombi pa stoji v sredini kroga. Učenec oponaša vedenje zombijev in se približuje nekomu v krogu ter ga nepremično gleda v oči. Napadena oseba se sama ne more rešiti, pred napadom jo lahko reši le tisti, ki ga intenzivno gleda v oči. Le-ta mora izreči ime nekoga drugega, da zombi preusmeri napad.

Sadna solata

Cilj igre je spoznavanje, da izvemo, kaj nas druži in v čem se razlikujemo. Učenci sedejo na stole v krogu. En učenec stoji v sredini kroga in reče: Moja najljubša (barva, glasba, oblačila, film …). Glede na izbrano nadpomenko mora vsak na stolu povedati podpomenko, ki mu je ljuba. Torej če učenec v krogu izbere nadpomenko hrana, učenci na stolih naštevajo svojo najljubšo hrano. Ko vsak pride do besede, mora učenec na sredini kroga našteti čim več besed, ki jih je slišal in si jih zapomnil. Ko konča, reče: »Zdaj!«. Če je učenec slišal svojo najljubšo hrano, mora čim hitreje zamenjati stol, sicer obsedi. Kdor ostane brez stola, začne igro v sredini kroga. S to igro se učenci lahko zelo dobro spoznavajo (Česa se bojim? Kaj si želim za rojstni dan? Kaj me najbolj razjezi?), primerna pa je tudi za utrjevanje snovi (npr. samostalniki moškega spola, slovenski pesniki, večkratniki števila X …).

Krog zaupanja

Igra krog zaupanja je odlična vaja za krepitev medsebojnega zaupanja. Učenci z vajo ugotovijo, kako pomembno je, da skrbimo drug za drugega. Učenci se postavijo v krog tako, da se dotikajo z rameni. En učenec stoji v sredini kroga, zapre oči in se počasi s trdim, zakrčenim telesom zelo počasi nasloni nazaj, kjer ga ujamejo sošolci, nato pa ga s potiskom usmerijo na drugo stran kroga. Učence razdelim v manjše skupine, da imajo vsi možnost stati v sredini.

Ko smo prvič izvajali to vajo, sem v učilnici pripravila blazine, na katerih smo stali, v krog sem se zaradi varnosti najprej postavila sama. A takoj sem ugotovila, da je bilo popolnoma odveč, saj je učencem mar drug za drugega in ne bodo dovolili, da kdo pade. Več težav z zaupanjem

imajo takrat, ko stojijo v sredini kroga.

»Šizorandi«

»Šizorandi« je igra, namenjena spoznavanju pomena statusa v odnosih. Učenci se naučijo opredeliti, v katerem statusu se dobro počutijo in katerega v vsakdanjem življenju najpogosteje zavzemajo, ter kako čustva vplivajo na vedenje. Eden izmed učencev je na zmenku z osebo, ki ima razcepljeno osebnost. To osebnost uprizarjajo 3 učenci, ki jim sošolci določijo različna čustvena stanja. Z glasnim »stop« se učenci vmešavajo v gradnjo prizora. Učenec, ki je na zmenku, ostane vseskozi na prizorišču in poskuša ohranjati stik s svojo izvoljenko/izvoljencem in njuno temo pogovora, trojna osebnost pa poskuša vzpostaviti dialog skladno z njej določenim čustvom.

Številne improvizacijske igre, ki jih učitelj lahko sproti prilagaja, spreminja, kaj dodaja, ponujajo priložnost, da učenci določene veščine usvajajo sproti, nevede. Učenci z improvizacijskimi igrami urijo in krepijo socialne kompetence. Le tako lahko učenec razume sebe in svoje okolje in se ustrezno odzove na dogajanja v okolju ter se učinkovito in kakovostno vključi vanj. Pridobivajo veščine in lastnosti, ki jih okrepijo, saj razvijajo domišljijo in iznajdljivost. Naučijo se premagovati in obvladovati tremo.

ZAKLJUČEK

Prepričana sem, da ure oddelčne skupnosti pomembno vplivajo na razvoj osebnosti učenca, zato je vloga razrednika zelo pomembna. Učenci morajo imeti možnost izraziti svoje mnenje, prisluhniti zamislim svojih vrstnikov in se medsebojno spoštovati. Ko ugotovijo, da so ostalim sošolcem njihove zamisli zanimive in da se jim nihče ne smeji, postanejo samozavestnejši in jim ni več neprijetno. Počutijo se ljubljeni, sposobni, odgovorni in razvijejo pozitivno samopodobo ter samozavest (Styles, 2008). Ker učenci čutijo pripadnost skupini, je tudi konfliktov manj. Če v razredu uspem ustvariti pozitivno klimo, je razred enoten. In prav improvizacijske igre ustvarjajo pozitivno in sprejemajoče okolje, kjer učencev ni strah delati napak, zato krepijo svojo samozavest, samopodobo in ustvarjalnost, naučijo se zaupati sebi in soigralcu. Učencem pomagajo pri obvladovanju in premagovanju treme, spodbujajo sodelovanje in zaupanje. Dokaz za to, je igra krog zaupanja. Ko jo izvajamo prvič, ima največ težav učenec, ki stoji v krogu. Ne upa se nasloniti nazaj, saj ga je strah, da bo padel. A ko to vajo izvajamo proti koncu šolskega leta, želi vsak učenec stati v krogu, kar je dokaz, da so improvizacijske igre odlično orodje za krepitev medosebnega zaupanja. Zanimiva sprememba se zgodi tudi pri igri zombi. Čeprav sama vedno sodelujem pri vseh igrah, učenci na začetku šolskega leta nikoli ne izrečejo mojega imena, saj jim je nepredstavljivo, da bi »namočili« učitelja. A sčasoma ugotovijo, da sem jim v igrah popolnoma enakovredna, zato me tudi zombi začne večkrat napadati. Z leti sem ugotovila tudi, da najbolj tihi in plahi učenci že po nekaj vajah prevzamejo iniciativo za vzpostavitev prizora, karakterno glasnejši in močnejši pa se naučijo umakniti in se podrediti skupnemu cilju – ustvariti dober prizor. Učence, ki so sprva nezainteresirani, pa

vaje spodbudijo k odzivnosti in reagiranju, saj vsi učenci stremijo k pripadnosti, pomembnosti in potrditvi. In to s prizorom, ki spodbudi smeh in aplavz pri sošolcih, prav gotovo dosežejo.

Viri in literatura

1. Ažman, T., Jenko, G., Sulič, T. (2012). *Ugotavljanje, vrednotenje in razvijanje kompetence načrtovanje kariere.* Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Pridobljeno s http://arhiv.acs.si/prirocniki/Ugotavljanje_vrednotenje_in_razvijanje_kompetence_nacrtovanje_kariere.pdf
2. Impro discipline. (2017). Pridobljeno s http://www.ljudmila.org/~improklub/osili/impro.htm
3. *Programske smernice za delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti v osnovnih in srednjih šolah ter dijaških domovih.* (2005). Pridobljeno s: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2019/programi/media/pdf/smernice/Programske_smernice_za_delo_ouz_in_os.pdf
4. Strehar Benčina, U. (2012). *Impro liga. Seminarska naloga 2*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
5. Styles, D. (2008). *Oddelčni sestanki: (razredne ure)*. Nova Gorica: Educa, Melior.
6. Uradni list Evropske unije. (2006). Št. L 394/10.
7. Verbnik Dobnikar, T. (2002). *Razrednik na stičišču različnih vlog*. Ljubljana: Socialna pedagogika, letn. 6, št. 1, str. 47–66.
8. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOVFI). (1996). Uradni list Republike Slovenije, št. 16/07.
9. Zakon o osnovni šoli (ZOsn). (1996). Uradni list Republike Slovenije, št. 81/06.

Kulturna vzgoja vzgaja otroka

VESNA GOMBAČ, *dipl. vzg.*
Vrtec Viški vrtci
vesna.gombac@viskivrtci.si

Povzetek: Kakšen odnos bodo imeli otroci do življenjske realnosti, doživljanja skupnosti, soustvarjanja kulture je v veliki meri odvisno od vpetosti v lokalno kulturno okolje. S spoznavanjem kulturnih institucij v domačem kraju otrok pridobiva poglobljen občutek za svojo zgodovino, dediščino in kulturno tradicijo. Na način projektnega dela so otroci poglobili smisel za dogodke in pojave v svojem okolju. Pridobili so izkušnje, vredne njihove pozornosti. Članek govori o tem, kako smo strokovni delavci skupaj s predstavniki pedagoškega programa različnih institucij omogočili otrokom soustvarjanje, jih spodbujali k lastni aktivnosti in jim omogočali, da so izkušnje doživeli z vsemi čuti. Ob tem smo se naslonili na koncept pedagoških načel Reggio Emilia.

Ključne besede: Kulturne institucije, projektno delo, Pedagogika Reggio Emilia

Abstract: What kind of attitude children will have towards reality of life, experiencing the community, co-creating culture largely depends on how the kindergarten is integrated into the local curtural enviroment. By getting to know the curtural institutions in his hometown, the child gains a deeper sense of his history, heritage and cultural tradition. Through project work, the children deepened their understanding fo events and phenomena in their enviroment. They gained experience worthy of their attention. The article talks about how educators, together with representatives of the pedagogical program of various institutions, enabled the children to co-create, encouraged them to do their own activities and enabled them experience the experience with all their senses. In doing so, we relied on the concept of Reggio Emilia pedagogical principles.

Keywords: Cultural institutions, project work, Pedagogy Reggio Emilia

UVOD

Doživljanje otroka kot aktivnega in avtonomnega pripadnika družbe, ki ima določene kompetence in ki v družbi razvija lastno kulturo odnosov, nas je v našem vrtcu napeljalo, da smo poiskali, nove drugačne vzgojne vsebine in pristope. Razmišljali smo, kako otroku, ki ga razumemo kot kompetentnega kulturnega akterja, približati kulturno vzgojo, da bo postal kulturno pismen. 0blikovali smo jo tako, da je postal prostor otrokove avtonomnosti, kompetentnosti, aktivnosti in ustvarjalnosti. In ena izmed glavnih aktivnosti otroške kulture je igra, ki je temeljni način učenja in razvoja. Obsega vsa področja, od reševanja problemov, ustvarjalnosti do jezikovnega razvoja. Je notranje motivirana, svobodna in odprta (Hrženjak, Vendramin, 2003). In tu smo našli skupno točko s konceptom Reggio Emilia, ki enako kot slovenski kurikulum temelji na vpetosti vrtca v kulturno okolje, razvoju in uporabi vseh čutov v spoznavnem procesu, spodbujanju in omogočanju različnih oblik izražanja, v projektnem in timskem delu vseh odraslih v vzgojnem procesu. Na ta način otrok spozna in živi s kulturo svojega kraja in pridobi izkušnje, ki mu omogočajo izražanje z vsemi čutili, spoznavajo pa tudi neznano, drugačno, različno in se naučijo to sprejemati in spoštovati. To pa so vrednote, ki so vsem nam v vzgojnem procesu zelo pomembne.

Pedagoški koncept Reggio Emilia

Ime ima po italijanskem mestu Reggio Emilia. Njegov ustanovitelj je Loris Malaguzzi. Njen začetek sega že v leto 1963, danes pa se izvaja v 22 vrtcih v kraju Reggio Emilia. Njihov cilj je vzgojiti otroke v kritične mislece in varuhe demokracije (Malagguzzi, 1998). Po (Devjak, Batistič Zorec, Turnšek ind., 2009), njihove temelje pedagoškega koncepta predstavljajo naslednja izhodišča:

1. Vpetost vrtca v kulturno okolje: Malaguzzi (1993) vrtec pojmuje kot prostor, ki izraža svojo kulturo. Otrok je udeležen v projektih in številnih drugih aktivnostih: spontani igri, igrah vlog, umetnostnih dejavnostih ipd. Skozi vodeno raziskovanje, igro in samoizražanje se uvaja v pomembne simbole in sisteme znanja odraslih, s čimer pridobi poglobljen občutek za svojo zgodovino, dediščino in kulturne tradicije (Edwards in Forman 1993).
2. Različnost otrok: velika pozornost je namenjena razvoju identitete otroka. Nanj gledajo kot na enkraten subjekt s pravicami in ne samo s specifičnimi potrebami (Rinaldi, 1993).
3. Razvoj in uporaba vseh čutov v spoznavnem procesu: posebno pozornost namenjajo razvijanju sposobnosti opazovanja, pri čemer naj bi otrok uporabil in razvijal vsa čutila, tudi tista, ki so običajno bolj zapostavljena (tip, vonj, okus).
4. Spodbujanje in omogočanje različnih oblik izražanja: Zavestno spodbujajo vse oblike otrokovega izražanja – te so: gib, mimika, barva, risba, ritem, glasba, govor – ter mu omogočajo, da odnos do sebe izrazi na različne načine (Devjak ind., 2008).

5. Prednost učenja pred poučevanjem: izhajajo iz stališča, da ne smemo nikoli poučevati otroka v tem, česar se ne bi mogel naučiti sam (Batistič Zorec 2003).
6. Kakovostna interakcija in komunikacija*:* poudarjajo druženje, povezovanje in sodelovanje z vsemi udeleženci v vzgojnem procesu.
7. Timsko delo strokovnih in drugih delavcev v vrtcu: z zaposlitvijo dveh vzgojiteljev v oddelku zagotavljajo opazovanje in interpretacijo dejavnosti, pojave in probleme z različnih zornih kotov (Malaguzzi, 1993).
8. Projektno delo: izpostavljajo kot način, ki pomaga otroku poglobiti in izpolniti smisel za dogodke in pojave v svojem okolju. Tako si pridobi zaupanje v lastno intelektualno moč in razvija najrazličnejše sposobnosti (Padovan, 1995).
9. Dokumentacija in arhiviranje izdelkov ter življenja in dela v vrtcu: poudarjajo pomembnost. Dokumentacija vključuje opazovanje in fotografije. Različna gradiva, ki so predstavljena v procesu dela, so razstavljena in predstavljena na različnih mestih v vrtcu in zunaj vrtca. Dejavnosti se skrbno dokumentirajo in shranjujejo (Malaguzzi, 1993).
10. Prostori v vrtcu: vrtec predstavlja okolje, kjer vrtčevski prostor pojmujejo kot »tretji vzgojitelj«. Okolje v teh vrtcih spodbuja zaznavanje in ustvarjanje. Estetsko doživljanje razvijajo ob cvetju in zelenju, ki je v prostoru, stene v igralnicah so pobarvane v nežnih in umirjenih tonih. Na policah so razstavljeni izdelki otrok, imajo pa tudi veliko ogledal, ki otroku omogoča spoznavanje samega sebe, obraza, čustev, gibanja v prostoru.

Kurikulum za vrtce

Tudi Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (1995, str. 49) je pri oblikovanju zasnove javnih vrtcev kot eno ključnih načel opredelila načelo sodelovanja vrtca z okoljem. V njej je zapisano, da vrtec pri načrtovanju svojega dela upošteva značilnosti okolja, svojo ponudbo pa dopolnjuje in bogati v sodelovanju z institucijami iz tega okolja (Hočevar, Šebart, 2009). Na tej osnovi je tudi v Kurikulumu za vrtce (1999) med načeli uresničevanja njegovih ciljev zapisano načelo sodelovanja vrtca z okoljem, ki vključuje upoštevanje različnosti in možnosti uporabe naravnih in družbeno kulturnih virov učenja v najbližjem okolju vrtca in upoštevanje naravnih in družbeno- kulturnih specifičnosti okolja iz katerega prihaja otrok. Prav tako pa so v kurikulumu prepoznavna tudi spoznanja, da otrok dojema in razume svet celostno, da se razvija in uči, v aktivni povezavi s svojim fizičnim okoljem, da v vrtcu v interakciji z vrstniki in odraslimi razvija lastno družbenost in individualnost (Kurikulum, 1999).

Projekt: Hop v zgodovino ali Spoznavanje kulturnih institucij v Ljubljani (skupina otok 5–6 let)

Koncept dela sem zastavila tako, da je bil obisk kulturne institucije izhodišče za vse pogovore, dejavnosti, ustvarjanje in igro otroka.

Poudarek je bil na aktivnem učenju, kjer je bili otrok soustvarjalec delovnega procesa in je pomembno vplival na potek svoje igre.

Mestni muzej – Na obisku pri Rimljanki Liviji

V Mestnem muzeju nas je sprejela in vodila Rimljanka Livija. Oblečena je bila v oblačila tistih časov in otroci se niso mogli načuditi njeni preprosti obleki in čevljem: »A samo to so imeli oblečeno,« so spraševali? V igri vlog odigrala en dan v življenju Rimljanke in jih povabila, da so ji pomagali pri njenem delu. Vsak otrok je izdelal svoj mošnjiček, kamor bo lahko pospravil, svojo dragocenost. V naslednjih dneh smo obiskali našo lokalno knjižnico in si izposodili zgodovinske knjige, ki so jih v vrtcu otroci gledali in prebirali. Kasneje so na predlog starša arheologa, ki nas je obiskal v vrtcu in predstavil svoj poklic, za lažjo umestitev zgodovinskega obdobja v časovno zgodovino izdelali časovni zgodovinski trak. Vsak je izbral eno obdobje in narisal risbo, ki sva jo s sodelavcem plastificirala in zlepila skupaj. Nastal je res unikaten izdelek, ki so ga otroci ponosno postavili na ogled staršem. Dečki so se po ogledu knjig, kjer so našli rimske legionarje odločili, da si bodo izdelali meče in ščite. S sodelavcem sva priskrbela material in jim pomagala, ko je bilo to potrebno. Z izdelanimi predmeti so se v kotičkih igrali simbolno igro. Deklice pa so v knjigi odkrile mozaik in so ga želele izdelati. Skupaj s starši smo zbrali stare ploščice, ki smo jim s hišnikovo pomočjo razkosali in otroci so iz njih ustvarili čudovite mozaike. Tudi te smo v vrtcu razstavili.

Narodni muzej – Koliščarji

Otroci so življenje koliščarjev v Narodnem muzeju spoznavali ob velikanski maketi vasi na kolih. V delavnici so iz lesenih palčk sami izdelali svoje hišice na kolih, ki smo jih prinesli v vrtec in jih tam razstavili na ogled staršem. V muzeju so otroke prosili, če jim o obisku koliščarjev narišejo risbice in jih bodo oni razstavili v muzeju. To smo res naredili in ne bom pozabila deklice, ki mi je prinesla končano risbo, na kateri je bila narisana samo velika lestev, ki pa se s koncem risalnega lista ni končala. Ko sem jo vprašala, kaj je narisala, mi je odgovorila: »Ja lestev!« »A si videla, kakšne lestve so imeli?« Po njenem odzivu in risbi sem ugotovila, kako močan vtis je obisk razstava in sodelovanje v delavnici imel na njo. Veliko staršev si je ob navdušenju otrok razstavo še enkrat ogledalo. Kasneje smo si na predlog enega izmed staršev ogledali dokumentarnii film o nastanku človeštva in se o vsebini pogovarjali. V knjižnici smo izbrali tudi nekaj zgodbic na temo življenje koliščarjev in izdelali velik plakat. Pripeli smo ga na razstavni pano na ogled otrokom iz drugih skupin in staršem.

Narodna galerija – Gal v galeriji

V galeriji so si otroci s škratom Galom ob pesnitvi Gal v galeriji Svetlane Makarovič, ogledali slike različnih slikarjev. Na koncu so obiskali tudi dom škrata Gala, kje so lahko sami narisali risbico. Največji vtis je na njih naredila slika sv. Jurija, viteza, ki ubije zmaja, da reši princeso Marjetko. Otroci so se odločili, da bodo to sliko

poustvarili v vrtcu. Ko so risali, je ena deklica rekla, da ne zna narisati konja, čeprav smo se prej pogovarjali o tem, da ni pomembno, kako narišejo, samo narišejo naj, kar so videli. Potem sem opazila, da je deček, ki je sedel zraven nje vzel njen list in ji narisal konja in jo vprašal: »A boš zdaj znala naprej?« «Ja, bom,« je odvrnila in narisala še viteza. S sodelavcem nisva komentirala. Tudi te risbe smo poslali nazaj v muzej, kjer so jih razstavili. V nadaljevanju meseca smo spoznavali različne slikarske motive, ki so jih otroci slikali ob reprodukcijah slik iz galerije. Ob tem so spoznavali, katere so osnovne barve in katere dobimo z mešanjem barv. V skupini nas je obiskala starejša sestra ene od deklic in nam pokazala, kako je narisala svoj kamišibaj, ki ga je otrokom tudi predstavila.

Plečnikova domačija

Plečnikovo delavnico smo z otroki obiskali na njegovem domu, kjer so uredili muzej. Otroci so lahko videli njegovo sobo prav takšno, kot je bila, ko je slavni arhitekt v njej ustvarjal. Zmotilo jih je le, da se stvari niso smeli dotikati. V muzeju in galeriji s tem niso imeli težav, tu pa so se težko zadržali. So pa na koncu delavnice lahko svojo domišljijo in ustvarjalnost popolnoma izživeli v delavnici, kjer so z različnimi lesenimi kockami postali arhitekti, zgraditi so morali hišo. So jim pa nalogo otežili, ker so voditelji kocke razdelili otrokom po skupinah in tako v ospredje postavili zahtevo po sodelovanju. Nekateri so imeli s tem kar nekaj težav. V vrtcu smo to dejavnost ponovili, le da so se namesto hiše v skupinah delali mostove. Otroci so sodelovali pri izbiri materiala, saj je vsaka skupina dobila svojega. Tokrat s sodelovanjem niso imeli težav. Tudi sicer je otroke predhodna izkušnja spodbudila, da so večkrat, da so pred izdelavo igre ali igrače pripravili načrt. Naju so vključili le kot pomočnika, ko so potrebovali določen material. Arhitekte so se igrali tudi v peskovniku, kjer so prav tako delali mostove in ceste, po katerih so peljala njihova vozila.

Ljubljanski grad – Friderik prvi, pregnana podgana in njena ukana

Tokrat so otroci v interaktivni delavnici odkrivali, kdo je zastrupil kralja Friderika, zraven pa spoznavali zgodovino ljubljanskega gradu. Imeli so možnost stopiti tudi v grajsko ječo in ugotavljali so, da je res majhna. Hoteli so vedeti, kaj so ljudje naredili, da so v ječi končali. V vrtcu smo si v knjigah iz knjižnice pogledali veliko različnih gradov in tudi naša galerija se je za en mesec spremenila v grajsko trdnjavo. Dečki so si za igro izbrali izdelovanje ščitov in mečev, s katerimi so se potem igrali viteze. Deklice so raje izbrale simbolno igro, v katerih so postale kraljične in princese. V ta namen smo jim skupaj s starši priskrbeli veliko blaga in starih oblačil. Kasneje so si iz lesenih kroglic izdelale še nakit. Grad so tudi narisali, sami so se odločili, katero tehniko bodo izbrali, izdelke pa smo razstavili na panoju pred igralnico na ogled staršem. V našem jutranjem krogu smo se pogovarjali o tem, kako in s čim so se igrali otroci včasih in kako danes. En deček je pripomnil: »Še dobro, da se nisem rodil takrat.« Vsi so se z njim strinjali.

Evalvacija

Zgodovinske teme so za otroke težke iz razloga, da občutka za čas še nimajo razvitega. Kljub temu so otroci tekom delavnic v različnih kulturnih institucijah pridobili veliko novega znanja o tem, kako so ljudje nekoč živeli in delovali. Vsebine so bile otrokom izhodišče za njihovo igro, ki je otrokov neposredni stik z okoljem in kulturo, v kateri živi. Bila pa je tudi iztočnica za mnoge pogovore, ki so se spontano razvili na podlagi videnega. Tako smo po obisku Narodne galerije nadaljevali pogovor o oblekah, ki so jih nosili v preteklosti, jedeh, ki so jih jedli, in na splošno o stvareh, ki so jih včasih počeli drugače, kot jih počnemo danes. Na Plečnikovi delavnici so spoznali, da je osnova vsake zgradbe, mostu ipd. načrt, ki ga mora nekdo narediti in drugi znati prebrati, da ga uresniči. Pri Koliščarjih so spoznali, kako težko življenje so imeli otroci v tistem času. Da je bilo pridobivanju hrane namenjena večina dneva. Na Ljubljanskem gradu so ob vstopu in pogovoru o ječi spoznali, da imajo negativna dejanja vsakega človeka posledice. Ob vseh vsebinskih spoznanjih pa so urili tudi svojo potrpežljivost, zmožnost poslušanja, ohranjanja pozornosti in reševanja konfliktov. Spoznali so, da s sodelovanjem pridobijo vsi.

ZAKLJUČEK

Sodelovanje s kulturnimi institucijami so otrokom in nam odraslim prinesla veliko novih spoznanj in pozitivnih interakcij. Otroci so pridobili znanja in izkušnje s področja umetnosti, zgodovine in kulturne dediščine, spoznali so umetnikovo delo in materiale s katerimi je ustvarjal, knjigo so prepoznali kot vir informacij. Možnosti in priložnosti zgodnjega pridobivanja širine, ki jih bo na svoj način oblikovala v odraslosti in jih delala strpne do drugih ljudi in kultur so izjemnega pomena. Strokovni delavci smo prisluhnili otroški perspektivi - otroškemu gledanju na stvari, na institucije in institucionalno življenje ter omogočili, da vplivajo nanj tudi z razstavljanjem svojih risb. Ob skrbi za kulturno vzgojo v predšolskem in šolskem obdobju poskrbimo tudi za otroke, ki prihajajo iz socialno šibkejših družin, ki izkušnje kulture branja, obiskov kulturnih institucij nimajo ali si jih ne morejo privoščiti. Zaradi vsega naštetega je pomembno, da otroška kultura dobi vso pozornost in proučevanje, ki si ga zasluži.

Viri in literatura

1. Bahovec, E. D., Bregar, K. G., Čas, M. idr. (1999). *Kurikulum za vrtce, Predšolska vzgoja v vrtcih.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za šolstvo.
2. Devjak, T., Debatistič Zorec, M., Turnšek, N., Krnel, D., Hodnik Čadež, T., Skubic, D. idr. (2009). Posebna pedagoška načela pristopa Reggio Emilia na področju predšolske vzgoje. V Devjak, T. in Skubic, D., *Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia (str. 8-11).* Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta.
3. Hočevar, A., in Kovač Šebart, M. (2010). Kurikulum za vrtce vs. Pedagoški pristopi Reggio Emilia: domnevne razlike in podobnosti (str. 87–98). V Devjak, T. ind., *Pedagoški koncept Reggio Emilia in Kurikulum za vrtce: podobnosti v različnosti.* Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta.

4. Hrženjak, M., Vendramin, V., (2003). *Kulturna vzgoja – Zaključni elaborat CRP-a »Kulturna vzgoja skozi otroško literaturo«.* Pridobljeno s https://www.mirovni-institut.si.

Teden brez igrač

VESNA GOMBAČ, *dipl. vzg.*
Vrtec Viški vrtci
vesna.gombac@viskivrtci.si

Povzetek: Naši otroci odraščajo v času številčnih popoldanskih dejavnostih in množici najrazličnejših igrač. Vsaka dejavnost in igrača ima svoj namen, ki otroka omeji na njeno uporabnost in mu postavi določen okvir. Ob zavedanju, da je igra otrokova osnovna potreba, preko katere si oblikuje predstavo o svetu, razvija socialne spretnosti in uri domišljijo, pri delu s predšolskimi otroki spoznavam, da z večjim vplivom strukturiranih igrač na igro ostaja otroška domišljija na drugem mestu. V članku želim predstaviti, kako otrok brez strukturiranih igrač, ob nestrukturiranem materialu pridobiva življenjske spretnosti in postaja kompetenten ustvarjalec svojega učnega procesa. Ob tem pa se pomembno spreminja tudi vloga odraslega, ki poskrbi za prostor in nestrukturiran material, v igro ne posega, otroka pri tem le opazuje in reflektira svoje ravnanje in občutke.

Ključne besede: otroška igra, razvijanje otrokovih kompetenc, nestrukturiran material

Abstract: Our children grow up surrounded by countless afternoon activities and a flood of toys. Each activity and toy has its own purpose, which limits the child to its usefulness and sets a certain framework for him. Being aware that play is a child's basic need through which he forms an idea of the world, develops social skills and imagination, when working with preschool children I realize that with a greater influence of structured toys on play, children's imagination remains in second place. In the article, I want to present how a child without structured toys, with unstructured material, acquires life skills and becomes a competent creator of his learning process. At the same time, the role of the adult, who without interfering in the child's play, takes care of the space and unstructured material, observes the child and reflects on his behaviour and feelings changes significantly.

Keywords: children's play, development of children's competences, unstructured material

UVOD

V svoji dolgoletni praksi dela s predšolskimi otroki sem imela možnost pri igri opazovati veliko generacij otrok. Čeprav je igra otrokov univerzalni jezik, pri opazovanju otrok med igro pogosto zasledim, da si otrok izbere igračo brez posebnega interesa, se z njo za zelo kratek čas zaigra in jo pusti. Tudi s tistimi, ki jih prinese od doma ravna na enak način in se ob morebitni izgubi in/ali poškodbi le te ne vznemirja. Kupljene igrače so današnji generaciji otrok postale samoumevne in velikokrat same sebi namen. Visoko strukturirane igrače navadno ponujajo le eno možnost uporabe, in otrok pri tem izgublja na kreativnosti in izraznosti.

Na podlagi teh izkušenj smo v našem vrtcu začeli razmišljati, da bi vse strukturirane igrače, ki jih otrok dobro pozna in jih ima na razpolago vsak dan, za en teden umaknili in bi namesto tega otroku ponudili nestrukturiran material. Strokovna delavca bi namesto občasnega vodenja prevzela vlogo opazovalca ves čas otroške igre in bi jim pomagala le v ustreznem trenutku z nasvetom ali kakšnim pripomočkom. Tako bi otrok dobil več svobode in prostora za fantazijo in kreativnost, za samopotrditev in samozavest. Imel bi možnost soočanja sam s seboj, s svojimi močnimi in šibkimi področji. Postal bi ustvarjalec svojega učnega procesa.

Otroška igra

Igra je prevladujoča dejavnost otroka od zgodnjega do poznega otroštva. Značilnosti igre otroka v različnih razvojnih obdobjih odražajo značilnosti njihovega mišljenja, kar je razvidno iz razlik v vsebini in uporabi predmetov v igri različno starih otrok (Winther-Lindqvist, 2013). Otroku ni pomemben cilj, ki ga lahko z igro doseže, ampak dejavnost sama. V igri veljajo pravila, ki nastajajo sproti ali pa se tekom igre spreminjajo. Je dejavnost, ki presega meje realnega sveta in odrasle logike (Nemec in Krajnc, 2011). Zanimivi so tudi rezultati Johnsona in Ershlerja, 1982 (v: Block in king, 1982, str. 49), ki kažejo, da v primeru, ko količina igralnih materialov pada, narašča število socialnih interakcij, in to pozitivnih in negativnih. Tudi sicer je zabeležena visoka stopnja socialnih interakcij med otroki predvsem v simbolni igri in konstrukcijskih igrah. Toličič (1981) meni, da se otrok igra, da bi zadostil svoji notranji potrebi in ne z namenom, da bi razvil neke sposobnosti, le-te se ob igri otroka razvijajo nenamerno. V igri je njegova realnost predelana v skladu z njegovim doživljanjem, kjer lahko sprosti domišljijo, ki mu pomaga, da v svojem svetu doživi tisto, kar v realnem svetu še ne zmore.

Didaktični materiali, primerni za igro

Vloga igrač in igralnih materialov je v različnih vrstah igre različna. Pri funkcijski igri otrok materiale in igrače daje v usta, jih kotali in poriva po prostoru. V simbolni igri imajo drugačen in širši pomen. Navezujejo se na vsebino igre in vloge, ki jih otroci izvajajo. Zato si v simbolni igri

otroci pripomočke za igro večinoma izmislijo ali izdelajo sami iz drugih igrač (Fekonja, 2001). Igra tako zahteva širok spekter igralnega materiala, ki ga je otrokom treba ponuditi. Ločujemo med dvema vidikoma igrač, to sta stopnja realizma in stopnja strukturiranosti igrače. Stopnja realizma se nanaša na podobnost igrače in dejanskega predmeta oz. osebe, stopnja strukturiranosti pa se nanaša na dodelanost igrače (Marjanovič Umek in Lešnik Musek, 2006).

Strukturiran material

Stopnja strukturiranosti pomeni stopnjo izdelanosti in določenosti igrače. V večji meri, kot je igrača strukturirana, bolj jo otroci uporabljajo na navaden in vnaprej določen način. S strukturiranostjo materiala je povezana tudi stopnja realizma. Realnost igrače pomeni stopnjo podobnosti med igračo in dejanskim predmetom (Fekonja 2001).

Nestrukturiran material

Pod nestrukturiran material uvrščamo material, ki nima visoke stopnje strukturiranosti in podobnosti realnih predmetov. Johnson, Christie in Yawkey (1987 v Fekonja, 2001) igrače glede na strukturiranost razvrščajo od nestrukturiranega, polstrukturiranega do vedno bolj strukturiranega materiala, kar prikazuje spodnja slika.

Nestrukturiran material			Strukturiran material	
Glina	kocke	avtomobilčki	igrače z detajli	igrače z navodilom
pesek	punčke			
voda				
plastelin				

Shema: Kontinuum strukturiranega igralnega materiala (Johnson idr., 1987)

Vloga odraslega v otroški igri

Čeprav je vloga odraslega v igri pomembna, pa je naša naloga, da sledimo otroku in njegovim zamislim (Webster-Stratton, 2016). pomembno je, da otrok vodi igro, odrasli pa je ne poskušamo organizirati in strukturirati. To je včasih težko, saj smo nagnjeni k temu, da jo poskušamo spremeniti v koristno dejavnost. Pri igri poskušamo slediti otroku in posnemati njegova dejanja ter počnemo tisto, kar nas prosi. Zanimanje za igro lahko pokažemo z opisovanjem in komentiranjem njihovega početja. Pomembno je tudi, da ritem igre prilagajamo otroku in ne priganjamo v spremembe.

Ob načrtovanju Tedna brez igrač, izbire materialov ter vloge strokovnih delavcev smo se v našem vrtcu v teoriji naslonili na nemški projekt Vrtec brez igrač (Schubert in Rainer, 1996), ki so ga zasnovali kot preventivo pri razvoju odvisnosti z osredotočenostjo na razvoj in promocijo življenjskih spretnosti.

Vloga odraslega (Schubert in Rainer, 1996):

- ne igra se z otrokom;
- ne pripravlja dejavnosti, ne animira;
- otroku pomaga pri pridobitvi potrebnega materiala, kadar sam izrazi željo po njem (npr. ugotovi, da za izgradnjo gradu potrebuje veje – strokovni delavec spodbuja njegovo razmišljanje, kje jih lahko dobijo itd.);
- reflektira svoje obnašanje in občutke;
- opazuje otroka (vedenje, ko je sam ali v skupini, kako se odziva na nove situacije);
- razmišlja o notranji motivaciji, občutkih in mislih otroka, kako izraža svoje želje, kako reagira.

Vloga otroka (Schubert in Rainer, 1996):

- Ob začetku sodeluje v pogovor o tednu brez igrače;
- po presoji strokovnega delavca lahko pomaga pri umiku in pospravljanju igrač ali pa na začetku tedna le vstopi v prazno igralnico;
- otrok določa potek in vsebino igre;
- ko ugotovi, da npr. pri gradnji potrebuje še nekaj, kar bo streho držalo gor, se lahko o potrebnih materialih pogovori z ostalimi otroki in strokovnimi delavci (slednji spodbujajo rešitve s strani otrok), ko ugotovijo, kaj vse potrebujejo lahko material priskrbijo skupaj (npr. vejice v gozdu).

Cilji (Schubert in Rainer, 1996):

- Otrok se uči izbirati med ponujenimi materiali,
- ustvarjanje okolja, v katerem je več priložnosti za socialne interakcije,
- ustvarjanje okolja, v katerem otrok spoznava sebe, svoja močna in šibka področja,
- spoznavanje različnih materialov, ki jih lahko uporabijo pri igri,
- jezik kot objekt igre,
- razvijanje simbolne igre in ustvarjanje mišljenje,
- zmanjšanje vpliva prenasičenosti z igračami.

Izvedba tedna brez igrač v skupini 5–6 let (19 dečkov in 6 deklic)

Priprave in sredstva

- Starše obvestiva o tednu brez igrač in jih prosiva za pomoč pri
- zbiranju nestrukturiranega materiala;
- zberemo material (starši so prinesli veliko volne, blaga, škatel, razno
- odpadno embalažo, darilni papir, vezice …);
- z otroki se pogovorimo, kako bo teden potekal, o njihovi vlogi (sami izbirajo materiale za igro kot tudi soigralce, sami odločajo o poteku igre) in kakšna je najina vloga (opazujeva njihovo igro, spoznavava otroke v drugi situaciji, pomagava, če naju prosijo za pomoč);
- skupaj z otroki umakneva vse igrače iz igralnice ali jih pokrijeva, da niso vidne (tudi materialov, ki jih otroci dnevno uporabljajo, npr. barvice, papir, knjige);

– na prošnjo otrok smo jim priskrbeli potrebna orodja, kot so škarjice, lepilo.

Potek dejavnosti

Prvi dan: Otroci niso mogli skriti navdušenja nad zbranim materialom, ki so ga pripravili skupaj s starši in so ga zjutraj prinesli v vrtec. Dečki so stali skupaj in se pogovarjali, kaj je kdo prinesel, deklice pa so na hitro pogledale mizo in si vzele material za ustvarjanje (blago, gumbe, različne trakove, gumbe). Usedle so se za mizo in naju prosile za lepilo in škarje, kar sva jim dala in začele z ustvarjanjem. Dečki so se po premisleku odločili, da si iz volne in vrvice izdelajo ribiške palice, odšli so na galerijo (v igralnici imamo hiško v nadstropju) in s palicami začeli loviti ribe. Zanimivo jih je bilo opazovati v njihovi simbolni igri, kako so se vživljali in ponazarjali ulov rib. S celim telesom so se nagibali nazaj, saj je bila po njihovem pripovedovanju riba velika in težka. Tako sva mimogrede s sodelavcem izvedela, da eden od otrok z očetom lovi ribe. Ko so se po določenem času naveličali lovljenja rib so si vzeli cel klobčič volne in se odločili, da bodo čez vso igralnico naredili pajkovo mrežo. Na tem mestu sem se morala zadržati, da nisem komentirala: »Kako bomo pa hodili po igralnici, če bo povsod mreža«? Tako so začeli plesti mrežo. Volno so navijali okrog stolov in miz, omar, kotičkov in kmalu je bila vsa igralnica prepletena. Ob tem so bili kar malo presenečeni, ker jih pri tem s sodelavcem nisva omejevala. Deklice so še vedno ustvarjale za mizo. En otrok, recimo mu deček L., se je odločil, da bo iz odpadnega materiala izdelal daljnogled. Vzel si je material, se usedel za mizo in poskušal nekaj izdelati, pa mu ni in ni šlo. Ko je ugotovil, da daljnogleda sam ne bo izdelal in da mu ga ne bova niti midva s sodelavcem, je postal zelo frustriran. Začel se je jeziti na dečke, ki so pletli mrežo, da zdaj on sploh ne more hoditi po igralnici in da ne ve kaj se naj igra. Midva sva ostala tiho in opazovala, kaj se bo zgodilo. Nekaj časa jih je le opazoval, potem pa se jim je pri igri pridružil. Dan je potekal umirjeno, otroci so bili nad pridobljeno svobodo odločanja navdušeni. Pokazali so veliko mero ustvarjalnosti.

Drugi dan: Nekaj dečkov si je izbralo velike škatle. Imeli so tudi potrebno orodje (otroške žagice in sponke) tako, da so bili lahko pri igri popolnoma samostojni. Odločili so se, da si izdelajo hišo. Uspelo jim jo je sestaviti skupaj tako, da je dejansko stala. V silni vnemi so pozabili na okna in vrata in prav smejali smo se, ko so ugotovili, da ne morejo notri. Potem so trije začeli vsak na svojem koncu rezati odprtine. Na koncu je bila to zelo zračna hiša. Deček M. se je igral samostojno in pri tem uporabljal škarje in »selotejp«. Idejo je imel, da bo naredil ptičje gnezdo. Bil je umirjen in na koncu je bil s svojim izdelkom zadovoljen. Deklica N. si je izbrala karton. Ni se odločila, kaj bo nastalo iz tega, ampak se je prepustila ustvarjanju. Šlo je bolj za manipuliranje z materialom. Deček L. se je igral z bambusovimi palicami, blagom in kamni. Deklica A. je iz dveh plastičnih lončkov in riža izdelala ropotuljico. Deklici Ž. in A. sta iz kartonske škatle skušali sami izdelati hišo. Ni jim uspelo oz. sta se prej naveličali. Deklica L. je iz majhne škatlice in blaga naredila hiško za miško. Želela jo je odnesti

domov, da se bo lahko igrala s svojima sestricama. Deklica I. in deček E. sta se igrala igro vlog (mama in očka) in se za ponujen material sploh nista zmenila. Deček A. se je zaigral z darilno vrvico in toaletnim papirjem. Tudi tu je šlo za manipuliranje z materialom.

Tretji dan: Ko so dečki že skoraj zrezali vse kartonske škatle, sva jim predlagala, da naredijo načrt. Fantje so se res dogovorili, kdo bo rezal okna in kdo vrata in ko so porabili zadnje škatle, ki smo jih imeli, so hišo končali. Zdaj je postala zanimiva tudi deklicam, ki so se prej držale ob strani. Dečke prosijo, če se smejo tudi one igrati notri. Dečki jim velikodušno dovolijo. In jim pri tem razlagajo, kdo je izrezal katero okno.

Četrti dan: Dan smo začeli s sprehodom v bližnji park Tivoli. Med potjo so otroci, samoiniciativno nosili naravni material (palice, storže, kamne …) in že imeli ideje, kaj bo iz tega nastalo, ko se vrnemo v vrtec. Popoldne igra poteka v njihovi hiški in za mizo, kjer ustvarjajo z različnim materialom. Nekaj otrok se igra igro vlog v kotičkih. Za potrebe igre si vzamejo blago in palice.
Peti dan: Danes se otroci igrajo zelo umirjeno. Med njimi prevladuje simbolna in sodelovalna igra, otroci težijo k istim ciljem, četudi jih dosegajo z medsebojnimi trenji. Ta vrsta igre od njih zahteva določeno stopnjo emocionalne in socialne zrelosti, da se zmorejo dogovarjati in svoje delovanje uskladiti z ravnanjem drugih otrok v igri in sklepati kompromise z njimi.

Evalvacija

Teden igrač je bil uspešen na več načinov. Izkazalo se je, da so otroci premikali meje svoje samostojnosti in ustvarjalnosti. Za kakovostno igro niso potrebovali veliko materiala in ne toliko strukturiranih igrač, kot jim imajo na voljo v vrtcu. Nekateri so imeli zaradi tako odprtega načina na začetku malo težav, ampak so se hitro znašli. Že drugi dan se nihče od njih ni obrnil na naju za pomoč pri ideji ali izvedbi igre. Sva pa tretji dan ugotovila, da je za njih pomembno, da se na začetku vsaj okvirno dogovorijo, kaj in na kakšen način se bodo igrali, glasnost pa uravnavala na pogovorno raven. Na ta način sva zagotavljala pogoje za dobro počutje vseh. Ko se je teden končal, smo se z otroki dogovorili, da bomo material, ki nam je ostal, zadržali in ga še naprej uporabljali za igro. Otroci so bili nad tednom brez igrač navdušeni in so predlagali, da ga še kdaj ponovimo. Tudi midva sva imela v tem tednu priložnost otroke videti v malo drugačni luči, kar je res dragoceno in o vsakem izmed njih sva dobila še širši in globlji vpogled. Nekateri otroci so naju prav presenetili s svojimi idejami in njihovo uresničitvijo. Presenetilo me je tudi, dejstvo, da sem se sama včasih težko zadržala, da nisem posegla vmes z idejo ali izvedbo. Da sem jih lahko samo opazovala v njihovi ustvarjalnosti in igri.

ZAKLJUČEK

Teden brez igrač je bil zanimiv in poučen za otroke in odrasle v našem vrtcu. Otrokom je uporaba nestrukturiranih materialov omogočala učenje sodelovanja, prilagajanja, raziskovanja ter krepitev spretnosti

razmišljanja in koncentracije. Postal je naša stalnica, ki smo se je veselili vsi. Tudi starši so nam dajali pozitivne odzive, ker so otroci ideje za igro nosili tudi domov. Spoznali smo, da tudi odrasli lahko premikamo meje razumevanja in udejanjanja svoje vloge in koncepta svobodne igre otrok. Otroci so in bodo vedno ustvarjalni in polni idej, saj jih vodijo notranji vzgibi, naša naloga pa je, da jih pri tem podpremo, takrat in ko je to potrebno.

Viri in literatura

1. Fekonja, U. (2020). *Razvoj otroške risbe.* V *Razvojna psihologija,* 2. zvezek (str. 459). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
2. Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2001). *Psihologija otroške igre – Od rojstva do vstopa v šolo.* Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Ljubljana.
3. Marjanovič Umek idr. (2001). *Otrok v vrtcu – Priročnik h Kurikulu za vrtce.* Založba obzorja.
4. Toličič, I. (1981). *Pomen igre za otrokov razvoj.* V: Marjanovič, L. (ur.), *Igra in igrače- zbirka cicibanove urice.* Ljubljana, Zveza prijateljev mladine.
5. Nemec, B. in Krajnc, M. (2011). *Razvoj in učenje predšolskega otroka* – Učbenik za modul Razvoj in učenje predšolskega otroka v programu Predšolska vzgoja. Ljubljana: Grafen.

Angleške počitnice na osnovni šoli

TINA GORENC, *mag. prof. poučevanja na razredni stopnji z ang.*
tina.gorenc25@gmail.com

Povzetek: Učenje angleščine lahko poteka tudi preko zabavnega druženja, zato smo se na OŠ Sostro odločili, da v tednu pred koncem poletnih počitnic za učence od 1. do 3. razreda organiziramo petdnevne angleške počitnice. Tako smo z učenci že drugo leto zapored osvežili znanje angleškega jezika in pestro preživeli prosti čas. Obkroženi s prijatelji smo se hkrati zabavali in učili. Pri načrtovanju počitnic smo stremeli k oblikovanju sporazumevalnih dejavnosti, ki so učencem omogočale aktivno sodelovanje. Osrednjo vlogo pri usvajanju angleškega jezika pa sta imela gibanje in glasba, ki omogočata lažje sporazumevanje, vplivata na boljše pomnjenje besedišče in jezikovnih struktur ter oblikujeta sproščeno vzdušje. Stremeli smo k oblikovanju pozitivnega odnosa do tujega jezika ter motiviranosti za učenje angleščine.

Ključne besede: angleške počitnice, učenje angleškega jezika, učenci, gib, glasba

Abstract: Learning English can also be fun and social, which is why Sostro Primary School decided to organise a five-day English holiday for pupils in Years 1 to 3 in the last week of the summer holidays. For the second year in a row, we refreshed our English language skills and spent a lot of free time with our pupils. Surrounded by friends, we had fun and learnt at the same time. When planning the holiday, we aimed to design communicative activities that allowed students to actively participate. Movement and music played a central role in learning English, facilitating communication, improving vocabulary and language structures, and creating a relaxed atmosphere. The aim was to create a positive attitude towards a foreign language and motivation to learn English.

Keywords: English holidays, learning English, pupils, movement, music

UVOD

Učenje tujih jezikov na zgodnji stopnji se v evropskih državah pojavlja čedalje bolj zgodaj tudi v šolskem sistemu. Globalni cilji učenja pa so motivirati učence za vseživljenjsko učenje jezikov, pripraviti učence za kasnejše sporazumevanje in vzbuditi pozitiven odnos do tujega jezika ter spoštovanje drugačnosti (Jantscher in Lin Siedler, 2000, v Dagarin Fojkar, 2009). Pomembno je, da zagotovimo učno okolje s strokovno usposobljenimi učitelji in premišljenimi učnimi pristopi, ki upoštevajo značilnosti učencev (UN za tuji jezik v 2. in 3. razredu, 2013). Na osnovni šoli Sostro smo zato izvedli angleške počitnice, ki so potekale v zadnjem tednu poletnih počitnic, v času med 9.00 in 13.30 uro. Za učence smo organizirali dopoldansko malico in kosilo ter jim preko celega tedna v spodbudnem okolju nudili veliko raznolikih in aktivnih angleških dejavnosti. V petek, zadnji dan počitnic, pa smo za starše, babice, dedke, bratce in sestrice pripravili pester program, ki smo ga oblikovali skozi teden.

Nebesedna sredstva

Trenutni didaktični pristopi poučevanja tujega jezika temeljijo na predpostavki, da jezik predstavlja sporazumevanje, ki je definirano kot izmenjava informacij med najmanj dvema posameznikoma z uporabo besednih in nebesednih simbolov (Quinn-Allen, 1999). Sporazumevalna zmožnost pa je zmožnost uspešnega sporazumevanja v različnih okoliščinah. Da smo pri tem uspešni, nam pomagajo obrazna mimika, kretnje, gibi in pogledi (Gregersen, 2006). Pri ciljih poučevanja tujega jezika je treba stremeti k temu, da je učenec pri sporazumevanju aktiven tako v vlogi sporočevalca kot prejemnika. Da besedila lažje razumemo, nam pomagajo govorna dejanja z nebesednim sporočanjem (Čok, 1999). Izrazne dejavnosti, kot so petje, ples, gibalne dejavnosti in likovno izražanje, imajo pri učencih že preizkušeno veljavnosti in njihove učinkovitosti ni treba posebej dokazovati (Pišot in Čok, 1998).

Vloga gibanja pri usvajanju angleškega jezika

Uporaba gibanja pri usvajanju angleškega jezika izboljša in olajša razumevanje tujega jezika v razredu (Gullberg in McCafferty, 2008). Učenci imajo različno predznanje in sposobnosti pri učenju, vendar imajo učenci z manj znanja tujega jezika več koristi, če učitelj pri poučevanju uporablja gibanje (Gullberg, 2006). Učitelji tujih jezikov, predvsem pri zgodnjem poučevanju, bi se morali zavedati pomembnosti uporabe gibanja, da bi ure tujih jezikov bile bolj učinkovite (Kruger, 2009). V dosedanjih raziskavah so se kot najuspešnejše aktivnosti učenja tujega jezika pokazale igre in akcijske pesmi ter dejavnosti s celostnim telesnim odzivom. Velja pravilo, da naj učenca aktivnost pritegne, ga zabava in uči. Ravno gibalne aktivnosti in igre so za otroke zanimive in zabavne, zato so le-te primerne metode za učenje učencev, ki se srečujejo s prvimi angleškimi besedami. Otrok z gibalno izkušnjo utrjuje jezik, kadar z besedo pove in z gibi ponazori, kar je povedal. Tako z gibalnimi dejavnostmi zadovoljujemo tudi učenčevo potrebo po gibanju.

(Videmšek, 2003). Učenci lahko gibe uporabljajo za lažjo produkcijo in razumevanje tujega jezika, kar vodi k temu, da gibi olajšajo tako sporazumevanje kot tudi učenje in usvajanje besed (Morett idr., 2012). Raziskava je pokazala, da gibi izboljšajo učenje in priklic tujih besed. Med poukom angleščine v štirih tednih so učenci priklicali več besed, če je besedo spremljala uprizoritev giba, kot tisti učenci, ki so se učili besed le preko vizualnega materiala. Po rezultatih sodeč simbolni gibi učencem pomagajo pri učenju preko asociacij besed s pomeni, kar olajša pomnjenje besedišča (Hirata in Kelly, 2010).

Pristop celostnega telesnega odziva

Eden izmed načinov poučevanja tujega jezika, ki vključuje gibanje, se imenuje pristop celostnega telesnega odziva (*ang. Total Physical Responce*). Razvil ga je profesor psihologije na univerzi San Jose State University (Asher, 2009). Temelji na tem, da se tujega jezika učimo podobno kot prvega oz. maternega, torej preko govora in gibanja hkrati (Sühendan, 2013). Otrok jezik najprej posluša ter razume, šele nato ga je spodoben govoriti. Asher (2009) poudarja, naj tako poteka tudi učenje tujega jezika. Učenci jezik najprej poslušajo, izpolnjujejo navodila, ko pa so pripravljeni, še spregovorijo. Razumevanje jezika naj bi razvijali preko gibanja, saj njegove raziskave kažejo, da se učenci tako naučijo ogromno besedišča in slovničnih struktur v ciljnem jeziku.

Vloga glasbe

Glasba in jezik se pri pouku in v vsakdanjem življenju velikokrat pojavljata skupaj. Glasba ni vezana na posamezen jezik, vendar vpliva na razvoj otrokove samopodobe in jezikovnih zmožnosti (UN za tuji jezik v 2. in 3. razredu, 2013). S pomočjo čustvenih stanj sproži miselne procese, ki vplivajo na pomnjenje, razumevanje in uporabo uglasbenega besedila (Čok, 1999). Učenje angleškega jezika je lahko zelo stresno, zato je pomembno, da ustvarimo okolje z minimalnim stresom (Krashen, 1982). Tako si lahko pomagamo z glasbo, saj znižuje anksioznost pri učenju tujega jezika. Učenje novih besed s pomočjo glasbe deluje manj zahtevno kot na primer učenje preko branja odlomkov. Glasba učence tudi motivira, saj so besedila učencem blizu. Najbolj težavna področja za učence tujega jezika so intonacija, izgovorjava in besedišče, pri vseh teh področjih pa si lahko pomagamo z glasbo. S pomočjo pesmi učence izpostavimo naravnim vzorcem jezika (Richard-Amato, 2003). Struktura pesmi nam omogoči veliko možnosti za ponavljanje in utrjevanje že slišanega besedila ter nam služi kot spominska opora. Preko rim in ritma učenci v spomin lažje prikličejo že obravnavano besedišče (Merrell, 2004). S tem, ko učenci pojejo v skupini, jim damo možnost, da se počutijo samozavestne, kar pripelje tudi do petja izven formalnega učnega procesa (Whittaker, 1981).

Primeri nekaterih dejavnosti – primer dobre prakse

Prepevali smo pesmi, ki smo jih podkrepili z gibanjem, plesom in slikovnim materialom. Učili smo se o oblačilih in barvah ter imeli svojo modno revijo. Ogledali smo si tudi nekaj videoposnetkov in reševali delovne liste. Sproščali smo se na igrišču, kjer smo se razmigali in zabavali z vodnimi igrami. Zunaj smo izvedli tudi lov na zaklad.

Igra lovljenje barv

Učenci so bili razdeljeni v skupine. Dobili so kartonast pokrov z luknjami, ob katerih so bile napisane barve, spodaj pa je bila pritrjena vrečka. Skupina je dobila tudi žoge različnih barv. Njihova naloga je bila, da v luknje, glede na zapis, ujamejo žogice ustrezne barve. Ko ujamejo vse žogice v vrečke, preverijo koliko žogic je v pravilnih luknjah. Pravilno ujeta žogica prinese eno točko. Igro igrata po dva učenca naenkrat.

Slika 1: Igra lovljenje barv
Vir: Lasten

Igre spomin

Učenci so po skupinah igrali spomin. Ena skupina je igrala spomin o barvah. Pravilen par je slika barve in njen zapis. Druga skupina pa je igrala spomin o barvnih rimah s slikovno podporo (npr. red–cat, yello–hello, pink–drink).

Slika 2: Igra spomin (barve)
Vir: Lasten

Slika 3: Igra spomin (rime)
Vir: Lasten

Lov na zaklad

Učenci so bili razdeljeni v skupine (mešane starostne skupine). Vsaka skupina je prejela delovni list. Na delovnem listu so sledili navodilom, da so na igrišču lahko poiskali pravo postajo, kjer jih je čakala naloga (skriti listek). Ko so nalogo izpolnili, so poiskali naslednjo postajo. Ko je skupina odkrila vse postaje in izpolnila vse naloge na delovnem listu, je prišla do zaklada (diploma o zaključenem lovu na zaklad in vodni balončki za vodne igre). *Primeri nalog: 1. Katero barvo dobiš, če zmešaš rdečo in rumeno barvo. Pobarvaj packo in barvo poimenuj. 2. Jump 10 times. (Skoči desetkrat.), Hop on 1 leg 5 times. (Petkrat skoči na eni nogi.), Run for 10 seconds. (Deset sekund teci.). 3. Katera oblačila nosi Tomaž? Oglej si sliko in oblačila poimenuj.*

Izdelovanje živali

Vsak učenec je na papirnat krožnik izdelal svojo žival iz pesmi z naslovom Let's go to the beach (starfish, clam, lobster, pufferfish). Med petjem pesmi so učenci dvigovali svoje vodne živali, ko je bila le-ta na vrsti. Pesem smo zapeli na zaključni prireditvi.

Slika 4: Izdelovanje vodnih živali za nastop
Vir: Lasten

Priprava modne revije

Učenci so iz tršega papirja izdelali svoje oblačilo (majico, sončna očala, klobuk, hlače ipd.). Oblačila so lahko dodelali z različnimi trakovi, flomastri ipd. Nato pa so si oblačila nadeli s pomočjo vrvice. Skupaj smo pripravili pravo modno revijo, kjer so učenci predstavili svoja oblačila, tako da so se sprehodili po »modni brvi« in povedali, kaj nosijo.

Prepevanje različnih pesmi

Pesmi, ki smo jih prepevali, smo podkrepili z mimiko obraza in kretnjami. Tako je bilo prepevanje lažje, bolj zanimivo in zabavno. Ena izmed pesmi, ki smo jo peli, je pesem z naslovom *If you're happy.* Pesmi, ki smo se jih naučili, smo predstavili na zaključni prireditvi.

If you're happy, happy, happy, clap your hands.
If you're happy, happy, happy, clap your hands.
If you're happy, happy, happy, clap your hands, clap your hands.
If you're happy, happy, happy, clap your hands.

If you're angry, angry, angry, stomp your feet.
If you're angry, angry, angry, stomp your feet.
If you're angry, angry, angry, stomp your feet, stomp your feet.
If you're angry, angry, angry, stomp your feet.

If you're scared, scared, scared, say, "Oh no!"
If you're scared, scared, scared, say, "Oh no!"
If you're scared, scared, scared, say, "Oh no!" Say, "Oh no!"
If you're scared, scared, scared, say, "Oh no!"
If you're sleepy, sleepy, sleepy, take a nap.
If you're sleepy, sleepy, sleepy, take a nap.
If you're sleepy, sleepy, sleepy, take a nap, take a nap.
If you're sleepy, sleepy, sleepy, take a nap.

If you're happy, happy, happy, clap your hands.
If you're happy, happy, happy, clap your hands.
If you're happy, happy, happy, clap your hands, clap your hands.
If you're happy, happy, happy, clap your hands.

Gibalne aktivnosti na igrišču

Da so se učenci razgibali in sprostili, smo na igrišču izvajali različne gibalne aktivnosti, kot so skakanje po eni nogi (*hop on one leg*), vodenje žoge (*tap the ball*), tek (*run*), hoja po prstih (*tiptoe*), skakanje (*jump*), tek po igrišču in iskanje pravilnega barvnega obroča, v katerega so se morali skriti (*run, jump in the yellow circle*) itd.

ZAKLJUČEK

Učenci so med tednom angleščine zelo uživali. Všeč so jim bili druženje s prijatelji in zanimive aktivnosti, ki jih je sicer tekom šolskega leta težko izvesti, saj zahtevajo več časa kot ga nudi posamezna šolska ura. Tudi starši so bili z izvedbo angleških počitnic zadovoljni, saj so učenci aktivno preživeli zadnji teden svojih poletnih počitnic in na zabaven način obnovili svoje znanje angleškega jezika ter se naučili veliko novega.

Viri in literatura

1. Asher, J. J. (2009). *Learning Another Language Through Actions*. California: Sky Oaks Productions, Inc.
2. Čok, L., Skela J., Kogoj B., Razdevšek-Pučko, C. (1999). *Učenje in poučevanje tujega jezika: smernice za učitelje v drugem triletju osnovne šole*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

3. Dagarin, R. (2009). Modeli poučevanja tujega jezika v otroštvu – pregled stanja v Evropi in drugje po svetu. V: Pižorn, K. (2009). *Učenje in poučevanje dodatnih jezikov v otroštvu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
4. Gregersen, T. S. (2006). Language Learning beyond Words: Incorporating body language into classroom activities. *Reflections on English Language Teaching, 6, 1*, 51–64. University of Northern Iowa.
5. Gullberg, M. (2006). Some reasons for studying gesture and second language asquisition. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 44, 103–124.
6. Gullberg, M. & McCafferty, S. G. (2008). Introduction to gesture and SLA: An Integrated Approach. *Studies in Second Language Acquisition, 30(2),* 133–146.
7. Hirata, Y., Kelly, S. D. (2010). Effects of hand gesture and lip movement on auditory learning of second language speech sounds. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 52 (2). Pridobljeno s https://www.researchgate.net/publication/5326359_Effects_of_hand_gesture_and_lip_movements_on_auditory_learning_of_second_language_speech_sounds
8. Krashen, S. (1982). Principles and practice in second language acquisition. Oxford: Pergamon Press.
9. Kruger, F. (2009). The Use if Nonverbal Communication in the Foreign Language Classroom: A Pilot Study. *Hanguk University of Foreign Studies*. 77–94.
10. Merrell, A. (2004). The Benefits of Incorporating Music in the Classroom. Pridobljeno s: https://angelastratman.weebly.com/uploads/9/6/2/6/9626986/technology_literature_reviewpdf.docx.pdf
11. Morett, K. M., Gibbs, R. W., MacWhinney, B. (2012). The Role of Gesture in L2 Learning: Communication, Acquisition, & Retention. *34th Annual Conference of the Cognitive Science Society, Cognitive Science Society, Austin*. 773–778. Pridobljeno s http://mindmodeling.org/cogsci2012/papers/0143/paper0143.pdf
12. Pišot, R., Čok, L. (1998). Konvergenca med motorično aktivnostjo in zgodnjim poučevanjem tujega jezika. *Sodobna pedagogika*, 1. 49, *št. 2*, 217–220.
13. Quinn-Allen, L. (1999). Functions of Nonverbal Communication in Teaching and Learning A Foreign Language. *The French Review*, 73, 3, 469–480.
14. Richard-Amato, P. (2003). Making it Happen: From Interactive to Participatory Language Teaching. White Plains, NY: Pearson Education.
15. Sühendan, Er. (2013). Using Total Phisical Response Method in Early Childhood Foreign Language Teaching Environments. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 93, 1766–1768.
16. Učni načrt. Program osnovna šola. Tuji jezik v 2. in 3. razredu. (2013). Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_TJ_2._in_3._razred_OS.pdf
17. Videmšek, M., Drašler, A., Pišot, R. (2003). *Gibalna igra kot sredstvo za seznanjenje s tujim jezikom v zgodnjem otroškem obdobju*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
18. Whittaker, F. (1981). Notes on grammar: Singing in ESL with songs fort he grammar class. V Hawaii Council of Teachers of English conference. (ERIC Document Reproduction Service No. ED207336).

Razvijanje bralne kulture s knjižnim nahrbtnikom

TAMINA JUVAN, *dipl. vzg.*
modra33@gmail.com

Povzetek: Branje je velik užitek, ob katerem se lahko potopimo v čudoviti svet domišljije. Ob branju se je nemogoče dolgočasiti in kljub temu, da smo med branjem sami, nismo nikoli osamljeni. Če smo navdušeni bralci, bomo za branje najverjetneje navdušili tudi otroke. Naše navdušenje nad branjem moramo vsi, ki delamo z otroki, posredovati našim otrokom in jim ob tem nuditi prijetne izkušnje, da se bodo tudi kot odrasli z veseljem lotili branja knjig. Večina otrok se prvič sreča s knjigo doma. Že takrat se začne razvijati bralna kultura. V vrtcu z različnimi dejavnostmi z bralno kulturo nadaljujemo in jo nadgrajujemo. V prispevku bom predstavila knjižni nahrbtnik, eno od dejavnosti, s katero razvijamo kulturo branja pri predšolskih otrocih in povezujemo vrtec z družino ter hkrati razvijamo družinsko pismenost.

Ključne besede: otroci, branje, knjige, knjižni nahrbtnik

Abstract: Reading is a great pleasure, allowing us to immerse ourselves in the wonderful world of imagination. It is impossible to get bored while reading, and even though we are alone while reading, we are never lonely. If we are avid readers, we are more likely to get our children excited about reading as well. All of us who work with children must pass on our enthusiasm for reading to our children and at the same time provide them with pleasant experiences so that even as adults they will be happy to start reading books. This is how we develop a reading culture. Most children encounter a book for the first time at home. And that's when the reading culture begins to develop. In the kindergarten, we continue and build on the reading culture with various activities. In the paper, I will present a book backpack, one of the activities with which we develop a reading culture in preschool children and connect the kindergarten with the family and at the same time develop family literacy.

Keywords: children, reading, books, book bag

UVOD

Kultura branja in bralne navade se začnejo v družini. Bralno kulturo podpiramo s širokim naborom dejavnosti, ki morajo biti primerne razvojni stopnji otrok. Vključujejo izbiro gradiva, obiskovanje knjižnice, knjigarne, nakup knjig, obisk knjižnega sejma. Ob tem je ključnega pomena spodbujanje branja in razvijanje potrebe po branju. Z bralno kulturo želimo doseči, da bi mladi bralci oblikovali vseživljenjske bralne navade in tudi v kasnejši dobi posegali po knjigah. Otroci se zelo hitro učijo. Še posebej intenzivno je predšolsko obdobje. V prvih petih letih se otrok nauči več kot v katerem koli kasnejšem obdobju.

Kultura branja

Bogatenje besednega zaklada in pridobivanje najrazličnejšega znanja, ki ju omogoča branje, otroku pozneje olajša učenje branja in pisanja, saj se otrok, ki pozna in razume več besed, laže nauči brati in pisati (Knaflič, 2003, str. 35). Velik pomen imajo jezikovne dejavnosti, ki jih izvajamo že od rojstva otroka. Te jezikovne dejavnosti dobro vplivajo tudi na splošni razvoj otroka (miselni, čustveni in socialni razvoj) (Ločniškar in Osredkar, 2006). Zanimanje za branje spodbujamo s predbralnimi dejavnostmi.

Pomembno je, da imamo odrasli pozitiven odnos do knjig in knjižnice. Naša pozitivna naravnanost, bo nezavedno vplivala na kulturo branja pri otrocih.

Otroci ob vstopu v vrtec že imajo razvite določene jezikovne sposobnosti. Spodbudno okolje bo omogočilo otroku nadaljnji razvoj. Bralna kultura je v Kurikulumu za vrtce (1999) uvrščena v področje jezika, vendar se prepleta z vsemi ostalimi področji dejavnosti. Za razvoj jezikovnih zmožnosti so pomembni vsakodnevni pogovori, samostojno pripovedovanje, poslušanje pravljic, petje pesmic, uganke, rime, igranje socialnih igric, igre vlog, dramatizacije …

Vrtec se povezuje tako z okoljem kot z družino, saj na različne načine tudi na področju knjižne vzgoje starše spodbujamo k družinski pismenosti. Še posebno, ko otrok doma ne dobi dovolj bralnih spodbud in družinski primanjkljaj pomaga zapolniti vrtec. »Družinska pismenost v predšolskem obdobju, kot so glasno branje otrokom, pogovor ob knjigah ter o napisih v okolju, ima pomemben vpliv na šolski uspeh. Tako mora biti sodelovanje staršev sestavni del predšolskih in šolskih programov« (Grginič, 2006, str. 24).

Družinsko branje je zelo pomembno za otrokov razvoj, njegovi pozitivni učinki pa bodo otroka spremljali skozi vse življenje. Ne bodo se kazali le v tem, da bo imel rad knjige in bo rad bral, pač pa bo bolj razgledan in iznajdljivejši na vseh področjih.

V današnjem času je branje šibka točka otrok in odraslih (Rošer, 2016, str. 25). Zato je pomembno, da otroku že v zgodnjih letih beremo, pripovedujemo in se z njim pogovarjamo. To je edina možnost in pot,

kako naj otrok spozna, kaj vse se tako na čustveni kot na socialni ter spoznavni ravni skriva v pripovedovalnih ali zapisanih besedah, zgodbah, pripovedih ali pravljicah. Z odkrivanjem sveta iz knjig pa laže spoznava pravi svet (Marjanovič Umek in Zupančič, 2003, str. 22). Uspeh otroka v času šolanja je odvisen od njegovega odnosa do branja in odnosa njegovih staršev. Običajno otroci v kasnejšem življenju razvijejo toliko bralnih navad kot njihovi starši.

Učinki branja

Branje že pri majhnem otroku razvija marsikaj, vpliva na kognitivni, čustveni in socialni razvoj in je neprecenljivo. Vemo, da je že branje samo dragocena izkušnja. Na področju osebnostnega razvoja je nenadomestljivo, saj otroku ponuja možnosti za razvijanje občutka lastne vrednosti, sprejetosti, spoznavanja in razumevanje lastne izkušnje in izkušnje drugih, vrednotenje in pojmovanje vrednot, lažji vstop v svet, v kulturo, omogoča uspešnost socializacije, spodbuja fantazijske dejavnosti in njenih vlog pri razvoju raznih oblik mišljenja, nudi možnost vživljanja v junake, otroka sprosti, bogati medosebne odnose in obenem razvija vse vrste inteligenc. V otroku prebuja občutek radovednosti, ob tem pridobiva pomembna znanja, spretnosti, sposobnosti ter se uči različnih medčloveških interakcij. Z branjem otroci pridobivajo tudi znanje o strukturi pisanja, jeziku, pisavi, navadah, domišljijo, jim bogatijo besedni zaklad …

Za navduševanje za branje si moramo vzeti čas in že majhnim otrokom omogočiti kar največ stika s knjigami. Ko otroku beremo ali pripovedujemo, moramo biti pozorni na očesni stik, dialoško branje, ki zajema vso našo mimiko, intonacijo, notranje in zunanje odzive, od katerih se otrok uči in jih tudi sam sprejema in podoživlja. Na tak način se uglasimo z otrokom, ga pomirimo, mu damo del svojega navdušenja in dojemanja in s tem trajno notranje motiviramo za branje.

Branje je dejavnost, ki bi morala biti načrtovana. Nikoli ne bi smeli brati kar tako. Šele, ko se bomo odrasli predali branju, bomo pridobili poslušalce, ki nam bodo verjeli. S svojim odnosom do knjig hote ali nehote vplivamo na otroke. Primeren izbor knjižnega in neknjižnega gradiva je pogoj za uspešno spodbujanje razvoja bralnih navad otrok in s tem bralne kulture. Izredno pomemben je tudi kvaliteten dostop do raznovrstnega knjižnega in neknjižnega gradiva, pri čemer ima splošno-izobraževalna knjižnica izreden pomen. O pomembnosti branja za človeka vemo že veliko. Po mnenju znanstvenikov ravno branju dolgujemo kar 70 % izobrazbe. S knjižno vzgojo ustvarjamo mlade bralce, ki bodo znali in zmogli knjigo doživeti v vsej njeni polnosti.

Načini spodbujanja branja

Branje knjig lahko povežemo s katerimkoli področjem iz kurikula. S primerno izbrano literaturo glede na sposobnosti otrok in temo, lahko otroke brez težav navdušimo za poslušanje. Zgodbe lahko povežemo s

poklici, gibalnimi igrami, naravoslovnimi poskusi … Izbor je velik, če ga znamo izkoristiti. Otroci že zelo zgodaj začnejo posnemati odrasle z »branjem« knjig. Zato imamo velik vpliv na bodočega bralca poleg staršev prav vzgojitelji, učitelji in knjižničarji, ki s pomočjo knjig, z glasnim branjem ali pripovedovanjem, predvsem pa s svojimi nasveti, zgledom, vodenjem in navdušenjem sooblikujejo nove bralce.

Poznamo veliko načinov spodbujanja branja. V našem vrtcu imamo vedno na razpolago slikanice, knjige, primerne starosti in tematiki. Postavljene so na polici v višini otrok, da si jih lahko sami vzamejo in vrnejo. Že najmlajše otroke seznanjamo, kako pravilno rokovati s knjigo in kam jo po končanem ogledu pospraviti. Ob večkratnem ponavljanju vsi otroci zmorejo to usvojiti. Vsako leto aktivno sodelujemo s knjižnico. Knjižničarka pride v vrtec s kupom starosti primernimi knjigami, ki jih otrokom prebere. Otroci so nad obiskom tako navdušeni, da obsedijo mnogo dlje kot običajno, saj z velikim zanimanjem prisluhnejo zgodbam, ki jih bere nekdo, njim nepoznan. Velikokrat v vrtcih v jutranjem krogu uporabljamo knjigo za uvod v dejavnost, kar je lahko odlična iztočnica za delo, v naši skupini pa se poslužujemo branja tudi kot glavno dejavnosti dneva.

Vsaj enkrat mesečno se s skupino odpravimo v knjižnico. Z navdušenjem opazujem, kako otroci zavzeto iščejo in izbirajo knjige, se poglobijo vanje in raziskujejo drugačen svet. Knjige si izposodimo in jih v vrtcu večkrat preberemo. S knjigo smo tudi že praznovali rojstne dneve. Po dogovoru s starši in njihovem strinjanju so na dan praznovanja namesto sladkih dobrot v vrtec prinesli knjigo, ki je potem ostala v naši skupini. Te knjige so bile največkrat prebrane in pregledane. Izposojo knjige v knjižnici smo uporabili tudi kot nagrade za otroke, ki so v skupini opravili dobra dela. Za en teden so si jo lahko sposodili tudi za domov.

V nadaljevanju prispevka se bom osredotočila na še eno dejavnost, s katero načrtno spodbujamo razvoj bralne kulture v družinah s predšolskimi otroki. To je knjižni nahrbtnik, ki ga vsaka generacija otrok sprejme z velikim veseljem. Ko se vzgojiteljica odloči za spodbujanje branja med družinami, mora upoštevati razlike med njimi, še posebej na tiste, ki se nanašajo na stopnjo izobrazbe, kulturne značilnosti ipd. (Artač, 2015, str. 17).

Knjižni nahrbtnik v naši skupini

Bralno kulturo lahko spodbujamo na mnogo načinov. Ena od dejavnosti v naši skupini za razvijanje tega področja je knjižni nahrbtnik. Z njim pri otrocih vsekakor spodbujamo veselje do knjige. Z opisovanjem dogajanja, razlaganjem o doživetjih in samostojnemu pripovedovanju o vsebini zgodb spodbujamo k razvijanju jezikovnih zmožnostih.

V oddelkih prvega starostnega obdobja začnemo z vključevanjem te dejavnosti v vrtčevsko dogajanje. V naši skupini ga vključimo pri

starosti 2-3 leta. Možno ga je vsako leto tudi nadgraditi in dopolniti vse do vstopa v šolo. Naš nahrbtnik vključuje sodelovanje s starši in je dober začetek za povezovanje in krepitev odnosov med družino in vrtcem. Ob tem pri otrocih hkrati spodbujamo tudi občutek za skrb in odgovornost. V oddelkih drugega starostnega obdobja pa otroke spodbujamo tudi k samostojnemu pripovedovanju.

Skupinski projekt knjižni nahrbtnik predstavimo staršem na roditeljskem sestanku. Takrat jim poudarimo pomen branja knjig za otroke, kaj otroci s tem pridobivajo in vplive na njihove medsebojne odnose. Naš knjižni nahrbtnik se že na zunaj razlikuje od preostalih nahrbtnikov, ki jih imajo otroci v garderobi, saj je poseben po obliki in celo ročno zašit. V njem se nahaja nekaj otroških knjig, ki jih po vsebini in količini izbiramo glede na starost otrok in tematiko. Knjige za otroke se po dolžini in zahtevnosti besedila med seboj razlikujejo, saj so tudi razvojne razlike med otroki običajno kar precejšnje. Za vsakega otroka se najde vsaj nekaj knjig, običajno pa kar vse. Najpogosteje vključujemo vsaj po eno knjige avtorice Anje Štefan. Vedno priložimo še kakšno zbirko pesmic, saj je ta zvrst po navadi precej zapostavljena, premalo brana. V nahrbtniku dodamo tudi knjigo, ki je namenjena staršem. Vsako leto seveda izberemo drugo, kar je presenečenje tudi za starše. Prednost dajemo knjigam, ki so napisane v preprostem slogu, lahko berljive, saj tako povečamo možnost branja staršev, glede njihove prezaposlenosti.

V nahrbtniku lahko starši najdejo tudi seznam knjig, ki jih priporočamo za branje izven našega knjižnega nahrbtnika. Poleg vse naštete literature je v nahrbtniku tudi zvezek vtisov. V zvezku je na kratko napisano, komu je nahrbtnik namenjen, kaj naj bi z njim počeli in predlog, kako lahko skupaj z otrokom izvedejo družinsko branje. V njem vodimo tudi seznam otrok, ki so nahrbtnik že imeli.

Knjižni nahrbtnik je med otroki izredno priljubljen in otroci komaj čakajo, da ga dobijo domov. Vsak petek nahrbtnik odpotuje domov k eni izmed družin. Pri vsaki gostuje en teden. Otroke izbiramo po naključju, in sicer z izštevanko. Izbrani otrok takoj odnese nahrbtnik v garderobo na svoj znak in običajno ta otrok komaj čaka, da odide domov, da ga lahko pokaže staršem. V zvezek vtisov starši zapišejo odzive svojih otrok, misli, rišejo, lepijo izdelke in fotografije …

V našem knjižnem nahrbtniku seveda ne sme manjkati niti lutka ali oz. igrača iz pliša, ki ima tudi ime in otroka vedno spremlja pri branju. Lutka je velika prijateljica otrok, ki otroka ne spremlja le pri prebiranju knjig, pogosto tudi pri drugih dejavnostih in izletih. Otroci povedo, kaj sta z lutko delala, kje sta bila in skoraj vsi zelo dobro pazijo nanjo. Starši poročajo, da so otroci zelo skrbni in da se z lutko veliko pogovarjajo.

V jutranjem krogu se zberemo, odpremo nahrbtnik in najprej ven pride lutka, ki ogovori otroke. Ta del je za otroke izredno zanimiv, saj nikoli ne vedo, kakšne volje bo lutka, zato jih pogosto preseneti s čustvenimi

reakcijami. Otrok skupaj z lutko iz nahrbtnika vzame zvezek in pokaže, kaj so v družini napisali oz. ustvarili. Skupini najprej preberemo zapis staršev, nato se otrok s ponosom razlaga prijateljem, kaj vse je doživel. Iz zvezka vtisov lahko razberemo, da starši otrokom celo večkrat preberejo isto knjigo glede na željo otroka. K nekaterim knjigam se znova in znova vračajo, ker so jim tako všeč.

Izbor knjig se je vedno nanašal na prednostno nalogo skupine. Imeli smo knjige na temo samostojnosti, prijateljstva, ekološke vsebine … Starši poročajo, da so nad nahrbtnikom navdušeni, da jim je bilo v veselje gledati svojega otroka, s kakšno zavzetostjo in odgovornostjo se je lotil svoje naloge. Pravijo tudi, da jim je popestril teden, še posebno lutka, ki jih je povsod spremljala cel teden. Večina družin se je v zvezku razpisala in poleg fotografij nalepila tudi izdelke, ki so jih ustvarili v času gostovanja. Z otroki v skupini smo komaj čakali petek, da smo lahko pregledali in prebrali vsebino iz nahrbtnika.

ZAKLJUČEK

Vemo, da se otroci med seboj razlikujejo. Nekateri radi poslušajo zgodbe, pravljice, drugi si raje ogledujejo knjige o vesolju, o življenju nekoč, o živalih, avtomobilih … Zaželeno je, da že zgodaj, preden so otroci sposobni sami prepoznavati besede, otrokom kažemo slike iz slikanice, jim pripovedujemo in beremo različne zgodbe ter se z njimi jih navdušujemo nad knjigami in branjem. Pomembno je, da otroke spodbujamo k pregledovanju različnih knjig in jim s tem širimo obzorja, jih učimo izbirati primerno literaturo ter hkrati prisluhnemo tudi njihovim željam. Ker sta branje in knjižnica neločljivo povezana, ni zanemarljivo dejstvo, da je boljši bralec, bolj uspešen posameznik, ki je bolj razgledan, v življenju bolje motiviran in zna bolje reševati probleme. Čeprav odrasli dobro poznamo pozitivne učinke branja, ga moramo najprej sami izkusiti in v njem resnično uživati. Šele nato lahko naše navdušenje in prijetno izkušnjo ob branju prepričljivo posredujemo tudi otrokom. To je način, kako ustvariti bodočega navdušenega bralca.

Viri in literatura

1. Artač, A. (2015). *Kritični razmislek o bralni znački v vrtcu* (diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
2. Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2003). *Vloga branja in pripovedovanja v otrokovem razvoju*. V: Blatnik Mohar, M. in dr. (ur.) Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga.
3. Grginič, M. (2006). *Družinska pismenost*. Domžale: Založba Izolit.
4. *Kurikulum za vrtce.* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za
   šolstvo.
5. Ločniškar, K. in Osredkar, M. (2006). *Z roko v roki v svet črk. Priročnik opismenjevanja za starše in vzgojitelje*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
6. Rošer, C. (2016). *Spodbujanje družinske pismenosti* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.

Moja šola – moj kraj

SUZANA KUZMIČ, *dipl. pedag.*
kuzmic.suzana@mail.com

Povzetek: Naša šola je letos obeležila 20. obletnico šolske zgradbe. Ker je tudi šola kulturna ustanova, je bila prednostna naloga, ki sem si jo zadala, ozaveščati učence o kulturni dediščini našega domačega kraja. Šola, ki se nahaja znotraj majhnega podeželskega okoliša, je tudi center kulturnega dogajanja, zato se v šoli tudi sicer trudimo čim bolj povezovati z lokalno skupnostjo in sodelovati z drugimi deležniki izobraževanja. Dejavnosti in vsebine pri pouku sem zato izvajala v neposrednem okolju na prostem, da je bil poudarek na izkušenjskem učenju, ko so bili učenci ves čas aktivno vpeti v pridobivanje novih znanj in veščin. Vsebine sem povezovala medpredmetno, da bi čim bolj sledila celostnemu razvoju učenčeve osebnosti. Ure pa so bile realizirane v blok urah in pri dnevih dejavnosti. V prispevku bom navedla nekaj primerov dejavnosti. V teoretičnem delu bom predstavila pouk na prostem in izkustveno učenje ob spoznavanju kulturne dediščine domačega kraja. S prispevkom želim opozoriti na pomembnost izkustvenega učenja, raziskovalnega dela in dela na prostem ob zbiranju in urejanju podatkov kulturne dediščine domačega kraja. Evalvacija tovrstnega pristopa poučevanja je pokazala, da so bili učenci bolj motivirani in vedoželjni, njihova kulturna zavest pa bogatejša.

Ključne besede: pouk na prostem, izkustveno učenje, kulturna dediščina

Abstract: This year our school celebrated its 20th anniversary. The school is also a cultural institution. The priority I set myself was to raise students' awareness of the cultural heritage of home environment. Our school is located in a small rural area. It is also a centre of cultural activity. So, I try to engage as much as possible with the local community and other educational participants. I implemented the activities and content in the classroom in a direct outdoor environment to focus on experiential learning, where students were actively engaged in acquiring new knowledge and skills all the time. I have integrated the content of cross-curriculum, in order to follow as closely as possible the holistic development of the student's personality. The activities were realised in double period lessons and activity days. In this paper, I will present some examples of activities. In the theoretical part, I will present outdoor and experiential learning, while learning about the cultural heritage of my home area. My contribution aims to draw attention to the importance of experiential learning, research and outdoor work in collecting and organising data on the cultural heritage of one's home place. The evaluation of this

teaching approach showed that students were more motivated and curious, and their cultural awareness was richer.

Keywords: outdoor learning, experiential learning, cultural heritage

UVOD

Slovenski pregovor pravi, kdor pozna preteklost svoje družine, se mu obeta lepša in bolj gotova prihodnost. Torej z razumevanjem preteklosti si lahko ustvarimo boljšo prihodnost. Naša naloga je, da mladim krepimo zavedanje o vrednotah, ki jih predstavlja dediščina za prihodnost. Pri mlajših učencih je kulturna dediščina pojem, ki ga težko razumejo in si ga ne vedo predstavljati. Zato sem želela dejavnosti izvesti zunaj na terenu, da učenci lahko odkrivajo nove informacije z opazovanjem, z raziskovanjem in z lastnimi izkušnjami. Načrtno sem dejavnosti tako organizirala, da so potekale zunaj učilnice. Vključila sem tudi medpredmetno povezovanje, da so si učenci lahko celostno širili svoje znanje. Organiziranje pouka na prostem zahteva več časa in kar nekaj dodatnega dela v primerjavi s poukom v učilnici.

Pouk na prostem

Pouk na prostem je v bistvu pouk zunaj prostora šole in ni nekaj novega. V starejši literaturi zasledimo več primerov izvajanja dejavnosti oz. pouka zunaj šolskih prostorov in se skrivajo pod različnimi poimenovanji, kot učne ekskurzije, šola v naravi, šolski vrtovi, učilnice na prostem, izkušenjska pedagogika itn.). Zasledimo pa tudi uporabo pojma pouk na prostem, ki se ne nanaša samo na ožji ali neposredni zunanji prostor ob šoli (Gosenar in Cencič, 2019, str. 54). Pouk na prostem lahko izvajamo kot samostojno (učitelj pusti učencem, da sami odkrivajo, izkušajo, doživljajo) in kot vodeno učenje (učitelj učencem podaja navodila za dejavnosti, ki jih učenci izvajajo na

prostem (Novak idr., 2022). Pouk na prostem je več kot učna metoda, saj vključuje različne učne metode npr. razlaga, prikazovanje, reševanje problemov, pogovor (Ivanuš Grmek in Javornik Krečič v Gosenar, Cencič, 2019, str. 56) in navadno poteka s pomočjo različnih didaktičnih strategij npr. kot raziskovalni pouk, izkustveni pouk, projektni pouk (Ivanuš Grmek in Hus v Gosenar, Cencič, 2019, str. 56). Pouk na prostem je najbolj učinkovit, ko so v dejavnosti vpletene sestavine ustvarjalnosti in medsebojnega sodelovanja (Novak idr., 2022).

Zakaj pouk na prostem?

Glede na dejstvo, da učenci veliko časa preživijo v zaprtih prostorih tudi v prostem času, ko so doma, bi bilo priporočljivo, da bi šole načrtno organizirale različne oblike pouka na prostem. Nekateri učenci rabijo veččutni pristop, da si zapomnijo. Pri pouku na prostem jim je to omogočeno. Za učence je učenje z različnimi čutili zabavno, uživajo in jih dodatno motivira. Učenje izven šolskega prostora, obisk ustanov, kulturnih zgradb, turističnih kmetij poveča skrb in odgovornost za okolje. Aktivno jih vključuje tudi v lokalno družbo. Skribe Dimec (2014, str. 80) navaja različne razloge za pouk na prostem, in sicer, da pouk na prostem:

- omogoča učencem realno, pozitivno izkušnjo,
- izboljša fizično in mentalno zdravje učencev,
- poveča motivacijo, navdušenje, samozavest; manj je težav z motnjami pozornosti,
- Izboljša vedenje učencev v razredu (timsko delo, povezanost skupine itd.),
- poveča ročne spretnosti, koordinacijo, ravnotežje; manj je poškodb,
- izboljša učne dosežke,
- omogoča socialni razvoj (sodelovanje, zaupanj itd.),
- spodbuja individualne učne metode,
- poveča skrb in odgovornost za okolje (vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj),
- omogoča medpredmetno povezovanje.

Kaj je izkustveno učenje?

Ker učenje poteka z načrtnim izobraževanjem v šolskih prostorih pozabimo, da se učimo in pridobivamo znanje z dejavnim življenjem oz. izkušnjami. Česar smo se naučili v šoli, prebrali v knjigah ni dovolj, ampak bolj pomembno je, da se vemo iz izkušenj našega vsakdanja nekaj naučiti. Z izkustvenim učenjem se začnemo spreminjati v notranjosti. Postajamo bolj samostojni, samozavestni in spoštujemo samega sebe.

Kolb je eden pomembnejših strokovnjakov izkustvenega učenja. Omenja, da je izkustveno učenje vsako učenje povezano z resničnostjo, ki jo posameznik proučuje. Gre za neposredno srečanje s pojavom, dogodkom oz. predmetom (Korban Črnjavič in Hus, 2009, str. 74). Izkustveno učenje je oblika učenja. Ki skuša povezati

neposredno izkušnjo, opazovanje, spoznavanje in ravnanje v neločljivo celoto. Je tudi celosten način prilagajanja svetu, kajti v njem se povezujejo procesi zaznavanja, čustvovanja, razmišljanja in delovanja (Marentič Požarnik v Plankl, 2019, str. 12–13). Izkustveno učenje posameznika pripomore tudi k soustvarjanju potreb v lokalni skupnosti, prav tako prispeva k ohranjanju kulturne dediščine. Primeri dobre prakse so sodelovanje z različnimi društvi, s folklornimi skupinami, planinski krožki, pisanje lokalne zgodovine itn. (Mijoč, 1996, str. 33).

Medpredmetno povezovanje

Povezovanje učnih predmetov pomeni dobro pripravo učencev za vseživljenjsko učenje. V učnem načrtu najdemo zapisano, da medpredmetno povezovanje prispeva k celovitem razvoju osebnosti vsakega posameznika ter sooblikuje človekovo kulturno zavest in izražanje. Posamezniku omogoča spoznavanje kulture lastnega naroda, njeno razumevanje ter zavedanje o pripadnosti tej kulturi. Spodbuja tudi spoštljiv odnos do drugih kultur in medkulturni dialog.
V učnem načrtu piše, da medpredmetno povezovanje vključuje – poleg povezovanja z drugimi predmetnimi področji – tudi vsebine za trajnostni razvoj. Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj:

- vključuje odnos med človekom in naravo ter odnose med ljudmi;
- vodi do razumevanja vsestranske zveze med naravnim, gospodarskim, družbenim in političnim sistemom ter do razumevanja soodvisnosti ljudi, ki živijo v različnih delih sveta;
- skuša dejavno in tvorno reševati zdajšnja in prihodnja okoljska in družbena vprašanja človeka.

Kulturna dediščina

Že iz besede dediščina razberemo pomen te besede. Predstavlja zapuščino naših prednikov, ki pa jo človek vedno znova išče. Človek se pogosto vpraša, kdo je, od kod prihaja in čemu pripada. Dediščina je povezana z razvojem narodne zavesti (Jezernik v Plankl, 2019, str. 20). Kulturna dediščina je zapis časa življenja, izkušenj, znanja in spretnosti. Svojo dediščino moramo ceniti, le tako lahko širimo spoznavanja o dediščini. Vsekakor mora biti vključena v proces šolanja in v vsakdanje življenje. Le če celovito pristopimo do učencev šele takrat bomo videli določene učinke in konkretne rezultate (Antonić v Plankl, 2019, str. 20). Definicija iz leta 1989 za kulturno in naravno dediščino se glasi: Naravna in kulturna dediščina je tisti del narave in opredmetenega človekovega dela z njo in v njej, ki ima poudarjeno kulturno vrednost v širšem pomenu besede kulturno. Pomeni, da bogati naše življenje, prispeva k spoznavanju in razumevanju sveta in človeške zgodovine, daje mit naši deželi, razodeva razvoj življenja v njej in našo duhovno podobo. Naš današnji čas povezuje s preteklostjo, hkrati pa nas zavezuje s prihodnostjo in pred mednarodno kulturno skupnostjo (Jezernik v Plankl, 2019, str. 20).

Primeri dobre prakse

Cerkev sv. Jurija

Blizu naše šole stoji cerkev sv. Jurija. Učenci cerkev kot zgradbo zelo dobro poznajo, saj je v neposredni bližini šole. Tokrat sem prosila župnika, naj učencem podrobno razkaže prostore cerkve in na kratko opiše zgodovino cerkve. Prvi zapisi o župniji v Svetem Juriju v Prekmurju segajo v leto 1336. Velika troladijska neoromanska cerkev iz leta 1925 ima ohranjen starejši gotski prezbiterij in zvonik. Pred drugo svetovno vojno so imeli bogoslužje v slovenskem in nemškem jeziku. Cerkev je nekaj posebnega zaradi fresk in novih orgel. Učenci so si ogledali, otipali freske, kipce, lesene skulpture … Na koncu so prisluhnili legendi o zmaju in sv. Juriju na belem konju.

Slika 1: Cerkev sv. Jurija pri Rogaševcih
Vir: Lasten

Povezava s SLJ: Že v učilnici sem učence usmerila k pozornemu poslušanju legende. Njihova naloga je bila dobro poslušati, si zapomniti, da jo bodo znali obnoviti. Preden smo začeli s pripovedovanjem je vsak učenec dobil nalogo, iz bližnje okolice prinesti tri naravne predmete (kamen, liste, veje, storže, žire ...). Zgodbo sem skupaj z učenci še enkrat ponovila. Ob pripovedovanju smo s predmeti, ki so jih našli, sestavljali simbolično sliko (npr. zmaj – kamen, gora, ki se je razpočila - zlomljena veja, 6 deklic – 6 listov, Jurij na belem konju – v zemljo narisan konj itn.) S pomočjo te simbolike na tleh so učenci samostojno pripovedovali legendo. Ko smo se vrnili v učilnico, so učenci dobili besedilo z legendo in delovni list, kjer so zapisali odgovore na zastavljena vprašanja.

Slika 2: Legenda o zmaju in sv. Juriju
Vir: Lasten

Povezava z LUM: Učenci so dobili nalogo iz naravnih materialov poustvariti mozaik Sv. Jurija, ki je upodobljen na steni cerkve. Učenci so iskali kamne (svetle, temne), vejice, storže, liste … Najprej so si s palico skicirali konja, zmaja in sv. Jurija. Nato so začeli z naravnimi materiali sestavljati upodobitev Sv. Jurija na belem konju. Učenci so poustvarjali še v učilnici.

Slika 3: Poustvarjanje sv. Jurija
Vir: Lasten

Nuskova – slatinski vrelec

Učenci so se odpravili peš do slatinskega vrelca, ki se nahaja v sosednji vasi Nuskova. Po poti do slatinskega vrelca so šli skozi vas Rogaševce, kjer se nahaja školjčni apnenec in v njem lahko najdemo številne ostanke lupin školjk in polžev. Pot jih je vodila mimo reke Ledave, polja, travnike in Vrbove poti, kjer rastejo več kot 100 let stare vrbe. Na poti so učenci opazovali rastline, živali … S pomočjo delovnega lista so bili bolj pozorni na določene pojave.

Slika 4: Ledava – Vrbova pot
Vir: Lasten

Ogled izvira mineralne vode. Učenci so si ogledali in spoznali izvir mineralne vode (slatinski vrelec) v kraju Nuskova. Mineralno vodo so tudi okusili. Pri tem opazovanju so s pomočjo vprašanj (slika) prišli do različnih sklepanj. Sproti sem ji dajala povratne informacije in jih pozorno usmerjala k pravilnim predstavam. Na koncu sem jim postavila vprašanje, kaj bi lahko naredili s to vodo? Njihovi odgovori:

Slika 5: Slatinski vrelec v Nuskovi – raziskovanje
Vir: Lasten

Naša šola

V razredu sem jim predstavila načrt dela in aktivirala njihovo predznanje. Učenci so že v prvem razredu spoznali prostore naše šole in so jih znali poimenovati. Tokrat je bila njihova naloga, da poiščejo posamezne prostore in jih sami predstavijo. Jaz sem jih pri tem posnela

in na koncu izdelala kratek posnetek s predstavitvijo šole. Medtem, ko so prehajali iz prostora v prostor so delavce šole spraševali vprašanja, preko katerih so dobili čim več informacij o svoji šoli. Vprašanja smo skupaj oblikovali (Koliko učencev je na šoli? Koliko je naša šolska zgradba stara? Kako je izgledala stara šola? Koliko učencev je takrat hodilo v šolo? Koliko učencev je bilo v enem razredu?).

Povezovanje z IKT

Izdelek posnetka je bil namenjen temu, da bi si izmenjali izkušnje z drugimi šolami. Živimo blizu meje z Avstrijo. Iz študentskih časov poznam učiteljico, ki dela na osnovni šoli v Avstriji. Posnetek smo ji poslali in v zameno dobili predstavitev njihove šole. Bila je zelo prijetna izkušnja. Kot prvo lahko so snemali in se predstavili. Bili so pa zelo navdušeni nad predstavitvijo avstrijske šole in s to izkušnjo so spoznali, kakšne šole so drugod po svetu. Našli smo nekaj podobnosti, kar precej pa razlik med omenjenima šolama. Na avstrijsko šolo hodijo otroci od 7 do 11 leta starosti. Če primerjamo z našo šolo, bi to bili učenci od 1. do 5. razreda. V šoli nimajo malic in kosil, ampak si morajo sami nositi malico s sabo. Le nekateri obiskujejo podaljšano bivanje, ki nima takšnega programa, kot ga imamo mi na šolah. V učnem načrtu imajo tudi poučevanje religije (verouk), kar v naših šolah ni praksa.

Najstarejša hiša v občini

Predsednik turističnega društva Rogaševci nam je predstavil najstarejšo domačijo v Rogaševcih. Zgodovina sega nazaj vse do turških vpadov l. 1664. Leta 1890 je družina Škraban prevzela gostilno, klavnico in mesnico. Ogledali smo si prostore. Našli smo star stroj za proizvajanje hrenovk. Izvedeli smo, kako so hladili meso na naraven način. V ledenici so shranjevali naraven led iz reke Ledave. Na dvorišču stoji čez 200 let star oreh. Blizu posestva se nahaja prva avtobusna garaža tega okoliša. Tukaj je bil parkiran prvi avtobus, ki je vozil po naši občini.

Slika 6: Najstarejša domačija v Rogaševcih
Vir: Lasten

Učenci so tudi spoznali, da ime vasi Rogaševci oz. ime naše občine izhaja iz priimka Rogač. Prej so ljudje priimke in imena krajev prevzeli npr. od dreves ali tudi živali. Na tem območju je bilo precej hrasta, kjer zelo rad domuje hrošč rogač. Od tod priimek Rogač in kasneje vas Rogachovci (danes Rogaševci). Med ogledom domačije so učenci spraševali gospoda, kaj jih je zanimalo oz. pritegnilo ob pripovedovanju. Učenci so bili zelo radovedni in zvedavi. Zanimali so se za turške boje. Nastanek imena vasi Rogaševci jih je zelo pritegnilo in nenačrtovano odpeljalo na pokopališče, kjer so si ogledali

spomenike starih grobov in našli stare zapise v prekmurščini, madžarščini in nemščini. Učenci so začeli raziskovati grobove, če bodo našli napise s priimkom Rogač. Našli so jih in prav tako tudi napis »iz Rogačevec« v prekmurščini.

Slika 7: Napis v prekmurščini
Vir: Lasten

Na poti nazaj v šolo so bili učenci pozorni ali bi kje našli hrošča rogača. Ko smo se vrnili v šolske prostore, so pri likovni umetnosti ilustrirali hrošča rogača.

Slika 8: Ilustracija hrošča rogača
Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Pri tovrstnem načinu dela sem opazila, da so učenci zelo aktivno sodelovali. Pouk, ki je bil izveden izven učilnice, je že sam po sebi učence motiviral, da so bili bolj radovedni in zvedavi. Predvsem pri zunanjih sodelavcih so učenci postavljali produktivna vprašanja, kar nas je popeljalo v še globlje razmišljanje. Učenci so bili ves čas aktivni in spoznavali okolico šole z vsemi čutili in tako pridobivali znanje na vseh področjih razvoja. Kot učenci tako tudi jaz smo se povezali z lokalnim okoljem in razvijali pozitiven odnos do kulturne dediščine domačega kraja. Na začetku učencem pojem kulturna dediščina sploh ni bil jasen, ampak skozi dejavnosti, kjer so lahko aktivno med seboj sodelovali, ustvarjali, raziskovali, jim je postal domač in bolj realen. Učenci so spoznali, da je kulturna dediščina del njih in njihovega okolja, v katerem živijo. Verjamem, da se jim bo to zatisnilo v dolgoročen spomin.

Viri in literatura

1. Gosenar, T., in Cencič M. (2019). *Sodobna pedagogika/Journal of Contemporary Educational Studies* (str. 52–69).
2. Hus, V., in Korban Črnjavič, M. (2009). Stališče učiteljev do izkustvenega učenja in poučevanja (str. 73–81).
3. Mijoč, N. (1996). Izkustveno učenje in lokalni razvoj: *Skupnostno izobraževanje in lokalni razvoj* (str. 33–35).
4. Novak, N., Dolgan, K., Vršić, V., Podbornik, K., Bojc, J., in Pihler, N. (2022). *Pouk na prostem, priročnik za učiteljice in učitelje na razredni stopnji. Ljubljana*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

5. Plankl, M. (2019). *Spoznavanje kulturne dediščine domačega kraja na primeru Beškovnikove domačije* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Maribor.
6. Skribe Dimec, D. (2014). *Pouk na prostem: Raznovrstnost pristopov in razvijanje naravoslovnega mišljenja* (str. 79–83). Dostopno na: http://pefprints.pef.uni-lj.si/2577/1/Skribe_Pouk_na_prostem.pdf

Slovenski znakovni jezik kot obvezni izbirni predmet v osnovni šoli

URŠKA PERKO, *prof. slovenščine in sociologije*
OŠ Koseze
perkouki@gmail.com

Povzetek: Slovenski znakovni jezik je kot obvezni izbirni predmet na voljo osnovnošolcem že od šolskega leta 2019/2020. Na naši šoli sem ga sama začela izvajati dve leti kasneje, torej v šolskem letu 2021/2022. Učenje znakovnega jezika zahteva od učitelja drugačen pristop, saj mora učitelj učence predvsem pripraviti na drugačno slovnico, kot jo poznajo iz maternega ali tujega jezika. Slovenski znakovni jezik je za učence tako rekoč tuji jezik, ki se ga naučijo postopoma. Zame kot učiteljico je bil poseben izziv predvsem izdelava letnega delovnega načrta in urnih priprav, saj v Sloveniji šol s tem obveznim izbirnim predmetom praktično ni. A delo mi je predstavljalo poseben izziv, ki sem ga z veseljem sprejela. Sporazumevati se brez besed je nekaj, kar slišečim ni blizu. Slišeči radi govorimo, moramo govoriti, saj tako občutimo, da smo slišani. Tišine ne maramo, nismo radi tiho. Marsikoga tišina obremenjuje. Radi poslušamo glasbo, drug drugega. Si predstavljate, da bi si vse morali povedati brez besed? Namen mojega članka je predstaviti, kako sem se lotila poučevanja SZJ, s čim sem imela največ težav in kako so pouk SZJ sprejeli učenci.

Ključne besede: slovenski znakovni jezik, obvezni izbirni predmet, gluhi, slišeči

Abstract: Slovenian sign language has been available as an elective school subject in Slovenian primary schools since the school year of 2019/20. I started teaching it two years later, in the school year of 2021/22. Teaching sign language demands a different approach. The teacher needs to prepare students for learning grammar that differs from students' native language or foreign language grammar. Slovenian sign language is in fact a foreign language that is learnt gradually. For me as a teacher, it was a special challenge to prepare a yearly and daily lesson plans because there are practically no schools in Slovenia which offer Slovenian sign language as an elective school subject. All of this represented a challenge for me, which I accepted gladly. Communication without words is something that people who hear well do not easily relate to. People who hear well love to talk; we need to talk because this give us a sense of being heard by the others. We do not like silence. We do not like to be quiet. Many a person feels burdened by silence. We love to listen to music and to each other. Can you imagine how it would feel if you needed to express everything without words? The purpose of my article is to present how I cope with

teaching Slovenian sign language, to present what I have had most difficulties with and to illustrate how my students accepted Slovenian sign languages lessons.
Keywords: Slovenian sign language, an elective school subject, deaf, those who hear

UVOD

Že kot otroka me je znakovni jezik navduševal, vendar nikoli nisem našla poguma, da bi se spoprijela z njim. Zgodbe iz šoljke so mi bile vedno zanimive pravljice prav zaradi tolmačenja njih v znakovni jezik. Predstavljala sem si, da tudi sama znam «mahati« in tako govorim z gluhimi. Šele mnogo let kasneje sem sprejela nov izziv in se tudi s spodbudo ravnateljice vpisala na prvo stopnjo SZJ na Zavodu za gluhe in naglušne v Ljubljani. »Vau! Zanimivo,« sem si rekla na prvem srečanju izobraževanja. A imela sem smolo, prišla je korona in vse je potekalo na daljavo. A navdušenja nisem izgubila. Mogoče je bilo tako še bolje, saj smo imeli sprotne posnetke kretanja s tečaja in smo lahko ponavljali brez težav. Tako sem v zadnjih dveh letih naredila tri stopnje in se v šolskem letu 2021/2022 tudi odločila, da bom SZJ približala tudi svojim učencem. Kot učiteljica slovenščine imam mogoče prednost, da lahko primerjam slovenski govorjeni jezik in znakovni jezik. Lani sem tako imela eno skupino, v letošnjem šolskem letu imam začetno in nadaljevalno skupino.

Zgodovina znakovnega jezika in izobraževanje

Znakovni jezik je verjetno najstarejša oblika sporazumevanja na svetu, zapisi teh jezikov in njihova uporaba pri učenju gluhih pa so bili v preteklosti zelo redki. Že Platon (340 pr. n. št.) opozarja na značilno gibanje glave, rok in telesa pri nemih osebah (Stramljič Breznik, Podboršek, 2014, str. 99).

Zamisel o izobraževanju gluhih otrok je leta 1760 uresničil abbe Charles de l'Eppee, ko je v Parizu ustanovil prvo šolo za gluhe in v njej tudi poučeval. To je bil zgodovinski začetek poučevanja gluhih v njihovem naravnem jeziku. V pariško šolo za gluhe so prihajali na hospitacije številni učitelji iz različnih držav in se učili metod poučevanja gluhih. Ker so tako učitelji nehote širili »pariški« znakovni jezik, je bila ta metoda vse do leta 1880 prevladujoča metoda v izobraževanju gluhih v Evropi in Ameriki. Leta 1880 pa so v Milanu surdopedagogi sklenili, da mora odtlej izobraževanje gluhih potekati oralistično in bila je sprejeta tudi prepoved uporabe znakovnih jezikov v razredih. Ta odredba je omejevala gluhim možnost, da bi uporabljali svoj naravni jezik in se ga učili. Znakovni jeziki so tako dobili označbo manj vrednih jezikov oz. sploh nikoli niso bili priznani kot jeziki (Stramljič Breznik, Podboršek, 2014, str. 100).

Izobraževanje gluhih v Sloveniji

Preden smo pri nas imeli šolo za gluhe, so se otroci premožnih staršev šolali v Gradcu, na Dunaju, v Celovcu, Linzu in Gorici, zato imamo še danes veliko podobnosti s tamkajšnjimi znakovnimi jeziki, še posebno avstrijskim. Leta 1840 so v Gorici ustanovili prvi slovensko-italijanski zavod za gluhe otroke. Deloval je do leta 1918 in je imel slovenski oddelek. Na šoli so se učenci poleg osnovnih predmetov učili tudi obrti. Druga šola za gluhe pri nas je bila šola za gluha dekleta v samostanu v Šmihelu, ustanovljena leta 1886. Število gluhih deklic je vsako leto naraščalo in leta 1900 je bilo že trideset učenk. Šola je delovala 18 let, organizacija dela pa je bila podoba goriškemu. Leta 1900 so v Ljubljani odprli Gluhonemnico, ki so jo zgradili s sredstvi Ignacija Holzapfla, čigar doprsni kip še danes stoji pred Zavodom za gluhe in naglušne v Ljubljani. Današnji Zavod za gluhe v Ljubljani deluje od leta 1905, leta 1946 je začel delovati zavod v Portorožu, leta 1962 pa še v Mariboru. Vsi trije zavodi delujejo še danes (Stramljič Breznik, Podboršek, 2014, str. 101, 102).

Slovenski znakovni jezik v Ustavi RS

Uporabnikov SZJ v Sloveniji ni veliko, okoli 1500. Slovenija pa je prva država, ki je svoj znakovni jezik vključila v Ustavo RS, kar je na evropski in svetovni ravni neprimerljiv dosežek. 62.a člen Ustave RS pravi (Ustava RS):

62. a člen

(znakovni jezik in jezik gluhoslepih)

Zagotovljena sta svobodna uporaba in razvoj slovenskega znakovnega jezika. Na območjih občin, kjer sta uradna jezika tudi italijanščina ali madžarščina, je zagotovljena svobodna uporaba italijanskega in madžarskega znakovnega jezika. Uporabo teh jezikov in položaj njihovih uporabnikov ureja zakon.

Svobodno uporabo in razvoj jezika gluhoslepih ureja zakon.

Kljub temu pa SZJ še vedno ni izenačen s slovenščino ali vsaj z uradno priznanima manjšinskima jezikoma, italijanščino in madžarščino, zato

se tudi v šolstvu še ni sistemsko uveljavil ne kot učni jezik ne kot redni učni predmet v osnovni šoli (Učni načrt, 2019, str. 5).

Slovenski znakovni jezik kot eden od obveznih izbirnih predmetov

Slovenski znakovni jezik (v nadaljevanju SZJ) je eden od izbirnih predmetov v osnovni šoli. Marca 2019 je namreč v veljavo stopila odredba, da se spremenjeni predmetnik in učni načrt SZJ začneta uporabljati v šolskem letu 2019/2020. Učenci si predmet lahko izberejo v 7., 8. in 9. razredu in ga obiskujejo tri leta, po dve uri na teden oz. 70 ur na leto. Izbirni predmet ni namenjen le gluhim učencem, ampak predvsem slišečim, da se spoznajo s slovenskim znakovnim jezikom. Eden od ciljev umestitve maternega jezika gluhih med izbirne predmete v OŠ je med drugim tudi izboljšati razumevanje in komunikacija slišečih z osebami z okvaro sluha (Zveza GNS, b. d.).

SZJ je človeški jezik z lastno slovnico, ki ne temelji na slovenščini, čeprav obstajajo tudi podobnosti med jezikoma zaradi jezikovnega stika med njima (večina uporabnikov SZJ pozna tudi slovenščino) in zaradi določenih univerzalnih lastnosti človeških jezikov. Prav zato, ker gre v obeh primerih za naravni človeški jezik, lahko otrok kot svoj prvi/materni jezik enako hitro, uspešno in zlahka usvoji ali slovenščino ali SZJ, prav tako pa se lahko ali enega ali drugega nauči kot drugi/tuji jezik (Učni načrt, 2019, str. 5).

Kako sem se lotila priprav na poučevanje SZJ

Najprej je bilo seveda treba predelati učni načrt, pregledati, katere teme naj bi učenci znali ob koncu vsakega obdobja, kako so teme med seboj povezane, v kakšnem vrstnem redu naj jih sploh prikažem otrokom. Razmislila sem, kaj že znam sama iz svojih predavanj, nato pa naredila načrt, kako bom to predala učencem. Poletje je vedno pravi čas za dobre ideje. Pripravila sem seznam tem za prvo leto, jih razdelila na zahtevanih 70 ur, pri čemer sem upoštevala tudi ure, namenjene preverjanju in ocenjevanju. Pri izobraževanju na ZGNL sem dobila tudi idejo, kako ocenjevati.

Najtežje je bilo predvideti, koliko ur bomo potrebovali za določeno temo. Nikjer ni nobene priprave, prav tako smo bili v tistem šolskem letu mislim, da celo edina šola, ki smo ponujali SZJ kot izbirni predmet. Dela sem se lotila na sistematičen način. Teme, ki jih predvideva UN, sem razdelila na posamezne sklope. Pri tem pa sem morala razmisliti, kako vse to podati učencem, da pri samem pouku ne bodo potrebovali dodatnih delovnih zvezkov ali učbenikov. Izdelala sem jim učne liste za posamezno snov. Tekom leta sem ugotovila, da to ni bila najboljša ideja, saj so učenci UL izgubili, jih pozabljali doma. Zato sem se v novem, torej v letošnjem šolskem letu odločila, da jim pripravim delovne zvezke.

Slika 1, 2: Naslovnici DZ za lastno uporabo na OŠ Koseze
Vir: Lasten

Učne liste sem »posodobila« z dodatnimi razlagami, ki so za SZJ pomembne in ki bi jih sicer učenci hitro pozabili, če bi jih posredovala le ustno. Nastala sta dva delovna zvezka, ki sem ju napisala s pomočjo priročnikov pri učenju SZJ, to so učbeniki Naučimo se slovenskega znakovnega jezika 1, 2, 3 in Slikovni slovar slovenskega znakovnega jezika 1, 2, 3. Učencem sem kretnje kazala sama. Delovna zvezka sem razdelila na teme (npr. Oblačila in obutev, Materiali in oblike, Narava, Vreme, Zaimki, Komunikacija …). Vsaka tema ima v uvodu nekaj osnovnih navodil, na kaj je treba biti pozoren pri kretanju, nato sledi podpoglavje z glavnimi kretnjami tiste teme, nato povedi, ki jih lahko tvorimo v posamezni temi. Na koncu vsake teme je tabela za samovrednotenje, s pomočjo katere lahko učenci preverijo, koliko že znajo kretati besede in povedi določene teme. S tem sem tudi v ta predmet vnesla elemente formativnega spremljanja, ki ga učenci poznajo že iz predmeta slovenščina.

3.2 SAMOVREDNOTENJE: OBLAČILA IN OBUTEV

Označi s ×, kako dobro kretaš besede in povedi na temo oblačila in obutev.

TEMA	ODLIČNO ZNAM	NEKAJ SEM ŽE POZABIL	OJOJ, PONOVITI MORAM
OBLAČILA			
OBUTEV			
POJMI			
GLAGOLI			
NAKIT			
	ODLIČNO ZNAM	**NEKAJ BESED MI ŠE DELA TEŽAVE**	**SLABO MI GRE, VES ČAS RABIM POMOČ**
Prevod povedi v SZJ.			
Tekoče kretanje povedi.			

Slika 3: Primer samovrednotenja Oblačila in obutev
Vir: Lasten

Po obravnavanih treh ali štirih temah sledi preverjanje znanja. To je posebno poglavje, v katerem s pomočjo že napisanih povedi ponovijo celotno do tedaj predelano snov. Učencem to preverjanje poberem in preverim, kako napredujejo. Nato sledi ocenjevanje znanja.

Ocenjevanje SZJ

Ocenjevanje je potekalo pisno in ustno oz. na drugačen način pridobljena ocena. Pisni test je bil razdeljen na dva dela. V prvem delu sem jaz učencem kretala pet besed, pet besednih zvez in pet povedi, oni pa so morali zapisati kretnje v slovenski jezik. V drugem delu pa so

imeli zapisanih pet povedi in so jih kretali oni. Na drugačen način pridobljena ocena je bilo ocenjevanje posnetka kretanja. Z učenci smo sestavili nabor stotih povedi, ki so zajemale snov, nato pa je vsak izžrebal deset povedi, se jih naučil kretati in se pri tem posnel. Posnetek so naložili v spletno učilnico, sama pa sem nato po spodnjem kriteriju ocenila posnetke. Mimika je bila pomemben del kretanja.

KRITERIJ OCENJEVANJA POSNETKA SLOVENSKI ZNAKOVNI JEZIK 1

IME IN PRIIMEK	PRAVILNO IZVEDENE KRETNJE vsaka poved ima 2 točki, napaka -0,5	10x 1	MIMIKA 10x1	10x 1	SKUPAJ 30

Slika 4: Kriterij ocenjevanja posnetka Slovenski znakovni jezik 1
Vir: Lasten

Pripomočki pri pouku SZJ

V pomoč pri ponavljanju kretenj je učencem tudi spletni slovar SZJ in aplikacija SZJ, ki so si jo naložili na telefon. S pomočjo aplikacije SZJ so lahko ponavljali besede in tudi povedi, saj je notri zbranih prek 500 primerov povedi na določene teme, kar mi je bilo v prvem letu poučevanja v veliko pomoč.

Za popestritev pouka si učenci preberejo tudi tri knjige, ki so prilagojene za znakovni jezik. Prva je knjiga Lucije in Damijana Stepančiča z naslovom Anton, ki govori o Damijanovem starem očetu. Druga knjiga pa je črtica Ivana Cankarja, ki jo je ilustriral Peter Škerl, s pomočjo črtne kode za gluhe in angleškega prevoda pa je prirejena tako za gluhe kot tudi za tujce. V pomoč pri učenju prometa pa nam je knjigica Zajček Gal – Varnost v prometu, avtorice Anje Žaberl.

Slika 5: Naslovnice in strani knjig, ki so prirejene v SZJ
Vir: Lasten

Kaj je učencem najtežje?

Učencem je najtežje razumeti, da je SZJ v slovnici drugačen od slovenščine. Slovenščina pozna sklanjanje, spreganje, tega pri SZJ ni. SZJ je na prvi pogled preprost jezik, ni nam treba uporabljati sklonov za samostalnike ali spregati glagole. A vseeno imamo občutek, da je težji od slovenščine. Učencem največ težav povzroča vrstni red kretenj,

ki se velikokrat ne ujemajo z besednim redom v slovenščini. Poglejmo si nekaj primerov:

Primer 1:

Njen stric vedno nosi zelo elegantna oblačila.

- **SZJ:** ŽENSKA NJEGOV STRIC ON VEDNO NOSITI ZELO ELEGANTNA OBLAČILA *(Namesto ZELO izvajamo mimiko šobe in pihanja, istočasno kretamo ELEGANTEN)*

Primer 2:

Na šolskem vrtu so dijaki prvič okopavali in sadili zelenjavo.

- **SZJ:** DIJAK ONI PRVIČ OKOPAVATI SADITI NA ŠOLA VRT

Primer 3:

Rečemo: stolček

- **Pokažemo:** MAJHEN STOL

Na začetku jim je ta t. i. nabor besed, ki jih spremenijo v kretnjo, čuden, nato pa hitro ugotovijo, da včasih za določene stvari potrebujejo manj »besed«. Druga težava, ki pa se mi zdi večja od same slovnice, je zagotovo mimika. Slišeči mimiko uporabljamo, a ne vsi in ne vsi enako intenzivno. No, gluhi jo uporabljajo zelo intenzivno, saj je z mimiko prikazujejo svoje razpoloženje, svoj odnos do tega, kar kretajo. Z učenci smo si ogledali nekaj Zgodb iz školjke in pri tem so ugotovili, da ogromno stvari »povedo« z mimiko. Na začetku jim je bilo to smešno, saj kot slišeči niso vajeni, da nekdo ob »govoru« sploh uporablja mimiko. Vajeni smo le na mimiko z rokami, ob tem ko govorimo, ne pa na obrazno mimiko. Ta pa je pri gluhih najpomembnejša. Mimika je za slišeče le mogoče 30-odstotni del govora, zato so imeli učenci težave, da jih je bilo uporabljati mimiko tako intenzivno sram. Zdelo se jim je, da preveč izstopajo. Tako, da pri samem pouku veliko delamo na tem, da je mimika najpomembnejši del povedi, saj brez mimike npr. ne vemo, ali smo sogovorca vprašali ali mu le povedali določeno poved.

Zanimivosti pri pouku

Kot zanimivost lahko povem, da smo se v lanskem šolskem letu naučili kretati pesem Dan ljubezni. S pesmijo smo nastopili tudi na šolskem koncertu Kličemo pomlad. V letošnjem šolskem imamo namen naučiti se kretati slovensko himno in šolsko himno.

ZAKLJUČEK

Poučevanje slovenskega znakovnega jezika je zame velik izziv. Za vsako uro sproti se moram pripraviti, ni samoumevno stopiti v razred in predavati tako, kot to počnem pri slovenščini. Tudi sama moram vsak teden ponoviti kretnje, jih utrditi, se pozanimati, kaj je novega. Sama znakovnega jezika, tako kot tudi ne učenci, ne uporabljam vsakodnevno. Mi je pa zanimivo, da sem ravno v času, ko sem spoznavala slovenski znakovni jezik, tudi sama zaradi bolezni oglušela na desno uho, in se lahko hitro postavim v vlogo gluhe osebe in tako lažje razumem njihov položaj v družbi.

Viri in literatura

1. Cankar I., in Škerl P. (2018). *Skodelica kave. A cup of coffee.* Zveza društev gluhih in naglušnih. Ljubljana, Miš.
2. Podboršek L., in Krajnc K. (2014). *Naučimo se slovenskega znakovnega jezika. Učbenik za slovenski znakovni jezik 1*. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih.
3. Podboršek L., in Krajnc K. (2016). *Naučimo se slovenskega znakovnega jezika. Učbenik za slovenski znakovni jezik 2.* Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih.
4. Podboršek L., in Krajnc K. (2013). *Naučimo se slovenskega znakovnega jezika. Učbenik za slovenski znakovni jezik 3.* Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih.
5. Stramljič Breznik I., in Podboršek L. (2014). Medmeti na presečišču slovenskega besednega in znakovnega jezika. Ljubljana: Zveza društev in naglušnih Slovenije.
6. Stepančič L. in D. (2018). Anton! Zgodba s priredbo v slovenski znakovni jezik. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije.
7. Učni načrt za slovenski znakovni jezik (2019). Zavod RS za šolstvo. Ljubljana.
8. Ustava RS. 62.a člen.
9. Zveza GNS. (b. d.). Pridobljeno z IST-april-2019.pdf (zveza-gns.si).
10. Žaberl A. (2019). Zajček Gal, Varnost v prometu. Prirejeno v slovenski znakovni jezik. Radovljica: Tiskarna Knjigoveznica Radovljica, d. o. o.

Polžek, kam hitiš?

ALENKA POVŠIČ, *dipl. vzg.*
agorenc9@gmail.com

Povzetek: Otroci že zelo zgodaj začnejo odkrivati, spoznavati in doživljati okolje, v katerem živijo. Preko dejavnosti v okolju otroka vodimo k oblikovanju miselnih operacij, hkrati pa tudi k oblikovanju pojma kot sta prostor in čas. Spoznavajo gibanje in sile, pojem živega, spoznavanje odnosov med predmeti in odnosov med bitji ter okoljem. Naravo spoznavamo preko pridobivanja izkušenj z živimi bitji in naravnimi pojavi ter veselje do odkrivanja in raziskovanja novih stvari v njihovem okolju. Predšolski otroci preko narave spoznavajo živali, predmete, rastline in pojave okoli sebe. Preko dejavnosti se uči in spoznava svoje odzive na okolje in živa bitja, v katerem se določeno živo bitje giblje. Pomembno je, da otrokom približamo živali in okolju. Poučimo jih o njihovem življenju in jih seznanimo z načinom bivanja v naravi. V skupini smo spoznavali polže in njih način življenja. Otrokom smo žival predstavili z različnimi dejavnostmi. Nekaterim smo pomagali premagati strah in predsodke pred polži.

Ključne besede: narava, polži, aktivno učenje, travnik

Abstract: Children start to discover, get to know and experience the environment in which they live from a very early age. Through activities in the child's environment, we lead to the formation of mental operations, but also to the formation of concepts such as space and time. They learn about movement and forces, the concept of living things, learning about relationships between objects and relationships between creatures and the environment. We get to know nature through gaining experience with living creatures and natural phenomena and the joy of discovering and exploring new things in their environment. Preschool children learn about animals, objects, plants and phenomena around them through nature. Through activities, he learns and learns about his reactions to the environment and the living creatures in which a certain living creature moves. It is important to bring children closer to animals and the environment. We teach them about their lives and introduce them to the way of living in nature. In the group, we learned about snails and their way of life. We introduced the animal to the children through various activities. We have helped some to overcome their fear and prejudice against snails.

Keywords: nature, snails, active learning, meadow

UVOD

Otroci imajo zelo radi stik z naravo, saj se v njem najbolj umirijo in postanejo pravi raziskovalci. Sama narava nam zelo veliko ponuja, zato jo moramo otrok na primeren način in z zgledom predstaviti. Otroci so zelo radovedni in zelo radi raziskujemo. Odrasli s svojim obnašanjem in zgledom največ naredijo ter tako otroci premagujejo strah ali predsodke. Ko pride otrok v stik z živaljo, moramo biti umirjeni in jim povedati, da je to živo bitje. Postaviti jim moramo pravila, da ne smejo biti preglasni in biti grobi do njih. Tudi majhne živali so pomembne in koristne za naše življenje, na katere največkrat pozabimo. Otrokom smo v nekaj dneh predstavili polža, da ga spoznajo in pridobijo stik z njim. Za mnoge polž predstavlja gnus oziroma nelagodje ne le za odrasle, pač pa tudi za otroke. Polž za sabo pušča sluz, zato že ob misli nanj nam prevlada občutek, ko rečemo, ne, s to živaljo ne želimo imeti opravka. Pomembno vlogo imamo tudi vzgojitelji, da otroke spodbudimo in na primeren način predstavimo take živali.

Učenje v predšolskem obdobju

Razvoj sposobnosti čutil se v predšolskem obdobju šele razvija in ostri. Otrokom je treba omogočiti različne opazovalne vaje ter sprotno ubesedenje občutij in spoznanj. Naša naloga kot vzgojitelji je, da otrokom nudimo občutek zadovoljstva ob zaznavanju raznolikosti neživega in živega dela narave. Ko želimo v otrocih vzbuditi smisel za skrb, odgovornost za naravo in varovanje, je naloga vzgojitelja, da otroku omogoča pogoste pozitivne izkušnje v naravnem okolju (Kos in Jerman, 2012). Kurikulum za vrtec (1999) navaja naravo kot posebno področje, ki daje poudarek pridobivanju izkušenj v živimi bitji, veselje do raziskovanja, naravni pojavi on odrivanje narave. Področje narave razvija naravoslovne pojme, naravoslovno mišljenje, sklepanje, reševanje problemov, klasificiranje, in iskanja ter povzemanja bistva in pomena. Našteti procesi pri otroku potekajo nezavedno, vendar so hkrati osnovne metode v naravoslovju v vrtcu.

Otroci v predšolskem obdobju želijo vse videti, potipati, povohati ali okusiti, zato jim moramo omogočiti ta spontana nagnjenja in razširiti okolje. Za otroke ni dovolj, da zgolj opazujejo naravo, ampak naj bodo pri dejavnostih čim bolj aktivni. Preko večkratnih aktivnosti otroci ustvarjajo in spoznavajo nove pojme in diferencirajo že usvojene pojme (Krnel, 2001).

Začetno naravoslovje

Predšolski otroci v svojem najzgodnejšem obdobju okolje spoznavajo le preko čutil. Naravoslovje za otroke pomeni prvo vodeno spoznavanje narave, ki ga obkroža. Kar otroci vidijo ali slišijo, želijo tudi sami narediti in posnemati okolje, ker jim je to vzornik. Pomembno je, da otrok sam odriva svet in tako neznanstveno dojema svet. To pomeni, da abstraktnih tem iz naravoslovja ne bo znal povezati s svojim poimenovanjem. Taka spoznavanja lahko otroka pripeljejo do zavračanja naravoslovja, zato je zelo pomembno, da že na samem začetku začnemo vodeno poučevati o okolju, saj bo otrok tako navajen

na metode znanstvenega dela in bo to pripeljalo prehod iz naivnega v razumsko dojemanje sveta (Novak in sodelavci, 2003). Otrok, ki v naravnem okolju ne doživlja pozitivnih izkušenj, se lahko zgodi, da bo imel neutemeljen predsodke in strah, povezan z naravo, kar pa lahko privede do poznejših ovir (Kos in Jerman, 2012). Zelo pomembno vlogo, da otroci premagajo predsodek, imamo tudi odrasli, kajti že s samim zgledom in dejanji otrokom pokažemo, kaj čutimo. Kako premagati predsodke pri otrocih? Mi sami težko ozavestimo svoje logične neutemeljene strahove, zato moramo odrasli z ustreznim odnosom vzpostaviti z otrokom zaupljiv odnos. Stik z živalmi zelo ugodno vpliva, da otrok razvije samospoštovanje. Poleg tega pa ugodno vpliva na sposobnost empatije otroka. Z živalmi se lahko nauči razumeti čustva in potrebe drugih, kar mu pomaga pri vživljanju v soljudi. Vsako živo bitje predvsem živali pri otroku spodbudijo razvoj čutenja, razumevanja okolice in zaznavanja (Ocepek, 2012).

Odnos do živali – strahovi in predsodki

Strah je eno od pomembnih čustev, ki zelo pomembno vplivajo na naše ravnaje. Strah nas varuje, da se ne izpostavljamo pretirani nevarnosti, hkrati pa je tudi odlično motivacijsko sredstvo in izziv za nov zagon in novo dejavnost. Človeško telo se na strah odzove tako, da aktivira živčni sistem, ki ga zaznamo v povišanem bitju srca in dihanja. Hkrati pa se poveča tudi napetost mišic. Pojavijo se lahko tudi namišljeni in pretirane strahove, ki jih pridobimo, ne da bi preverili njihovo smiselnost, ki jih imenujemo predsodki (Ocepek, 2012). Predsodki so logično neutemeljena stališča, ki jih spremljajo lahko tako negativna kot tudi pozitivna čustva. Večina imajo predsodki izvor v zgodnjem otroštvu, ko pod vplivom staršev sprejemamo prve močno posplošene sodbe o socialnem svetu okrog sebe (Bobnar, 2016). Otroci ob rojstvu še nimajo razvitih predsodkov, temveč jih pridobijo kasneje, s sprejemanjem stališč okolice. Otroci predsodkov ob rojstvu še nimajo, temveč jih pridobijo kasneje, s sprejemanjem stališč okolice. Najpomembnejšo vlogo pri pridobivanju predsodkov imajo starši. Ko želimo preprečevati predsodke, se moramo obračati na konkretne vsakdanje primere, saj otroci v predšolskem obdobju še niso dovolj kognitivno zreli, da bi lahko to prikazali le preko pripovedovanja ali zgodbe (Ule, 2013). Največ predsodkov imajo otroci ravno do živali. Pojavijo se neupravičene in neutemeljene posplošitve, ki so najpogosteje povezane z razmišljanjem in življenjem v določeni skupnosti. Nepremišljeno jim pripisujemo negativne lastnosti, ki jih v resnici nimajo, zato pred njimi bežimo, jih pobijamo ali celo preganjamo (Ocepek, 2012). Otroci doživljajo strah pred živalmi že pri šestih letih, lahko pa tudi že med drugim in tretjim letom. Največkrat se strah pojavi, ko otrok začne raziskovati zunanji svet. Lahko se pojavi zaradi fizičnega videza ali nepoznavanja živali, kar pa je zaradi napačne interpretacije povezano z oblikovanjem predsodkov. Najpogostejši strahovi pred živalmi so vedno usmerjeni proti plenilcem, ki lahko hitreje napadejo in tudi poškodujejo človeka. Med drugo skupino uvrščamo kuščarje, netopirje in podgane. Kot tretja skupina so predvsem nevretenčarji, med katere sodijo črvi, polži in pajki (Bobnar,

2016). Strah pred živalmi otroci najprej premagajo s konkretno izkušnjo z živaljo, saj mu to omogoča, da si oblikuje mnenje o fizičnih značilnostih in vedenju živali na podlagi lastnih izkušenj. V večini, ko imajo otroci z živaljo pozitivno neposredno izkušnjo, s tem pridobi tudi pozitiven odnos do živali. Lahko se odločimo za gojenje živali v vrtcu, vendar so tu tako zagovorniki kot tudi nasprotniki. Zagovorniki menijo, da se otroci se bolj celoviteje razvijajo ob prisotnosti drugih živih bitij. Medtem ko nekateri trdijo, da se pojavijo številne možnosti za okužbe in poškodbe ter za mnoge živali je vrtec stresno okolje. Najbolj se je odločiti za kratkotrajno gojenje predvsem majhnih živali. Otrokom moramo omogočiti, da se neposredno seznanjajo z živimi bitji, da premagajo morebitni neupravičen strah pred živalmi, hkrati pa navajanje na ustrezno ravnanje z živimi bitji (Novak in sodelavci, 2003).

Živali v vrtcu

Otroci z opazovanjem in gojenjem živali spoznajo živali zares kot živo bitje, ki se sporazumeva, čuti, se prehranjuje, diha, izloča, se razmnožuje in raste. Živali otroke praviloma motivirajo, saj na njih lažje opazuje podrobnosti. Večinoma vse otroke živali pritegnejo in jih motivirajo, saj na njih lažje opazuje podrobnosti. Živali, ki so primerne za starost od dveh do sedem let, so mehkužci, dvoživke, ribe, plazilci, in sesalci (Novak in sodelavci, 2003). Ko se v vrtcu odločimo za gojenje živali, je pomembno, da najprej zaščitimo otroke in živali. Odrasli smo zgled, saj s svojim ravnanjem pokažemo, kako moramo pravilno ravnati z živaljo. Otrokom čim manj razlagamo in govorimo, saj jim z zgledom povemo dovolj, kajti otroci so izvrstni opazovalci in tudi posnemovalci. Pred gojenjem se moramo pogovoriti, kako bomo ravnali, da se bo žival dobro počutila in bo čim bolj sproščeno. Ko otroci opazujejo živali, morajo imeti dovolj časa za samostojno opazovanje in doživljanje (Vrščaj, 2000). Za gojenje polža je vrt okolje, kjer otrok opazuje lastnosti okolja, kjer se polž nahaja in se prehranjuje. Vse to lahko ugotovimo s pozitivnim odnosom človeka do polža. Vrtni polži so za predšolske otroke najprimernejši za prvo opazovanjem v gojilnici, ker je velik, se malo slini, ima hiško. Za otroka je polž zanimiv, ker ga lahko prime in opazuje (Vrščaj, 2000). Polže s hiško največkrat srečamo na travniku, gozdu ali na vrtu, ko jih naberemo, jih odnesemo v vrtec v posodi z mrežastim pokrovom. V gojitveno posodo postavimo polža ter mu dodamo nekaj rastlin, ki smo jih našli v bližini nabrane živali, Polži te rastline pojedo, se med njih skrijejo, kar pa je zelo pomembno, da rastline zadržujejo vlago v posodi (Novak in sodelavci, 2003). Gojilnico v vrtcu naj urejajo otroci, pri tem pa ga vodimo tako, da sami pridejo do rešitve in za polža naredi najprimernejše okolje ter skrbi zanj. Za gojišče lahko uporabimo trilitrski kozarec za vlaganje, v katerega damo tri centimetre vlažne prsti z vrta in list solate. Pomembno je, da kozarec pokrijemo z gazo ali mrežo, da ima polž dovolj zraka, Otroci naj vsak dan preverijo, ali ima polž dovolj hrane in odstranijo gnijoče ostanke (Vrščaj, 2000). Otrok naj žival opazujejo in raziskujejo nekaj dni, potem pa žival odnesejo nazaj na mesto, kjer so jo nabrali. Otroci lahko izkušnjo z vrtnim polžem posplošijo z drugimi

polži, ki pa so si zelo različni. Otrokom omogočimo, da spoznava tudi druge živali na podoben način kot polža (Vrščaj, 2000).

Polž v vrtcu – primer dobre prakse

V mesecu maju smo spoznavali travnik in izvedli projekt spoznavanja polžev pri otrocih. Z otroki smo v oddelku gojili 5 polžev, od tega tri velika vrtna polža in dva mala vrtna polža. Dejavnosti smo prilagodili otrokom in izhajali iz njihovega predznanja. Na začetku smo preverili predznanje otrok o polžih. Posedeli smo se v krog in tisti, ki je v roki držal polžjo hišico, je povedal vse, kar ve o polžih. Nekateri otroci so bili bolj zadržani in svojega mnenja niso želeli deliti z nami. Otroci so različno odgovorili:

- »Polž ima hišico.«
- »Leze.«
- »Lahko se premika.«
- »Videl sem doma.«
- »Nabiral sem polže v vrtu.«
- »Polža se božal.«
- »Počasi leze.«
- »Ima hišico in leze.«

Slika 1: Polži v igralnici
Vir: Lasten

Ko smo zaključili jutranji pogovor, sem otrokom pokazala prazno posodo, ki je bila pokrita z zračnim pokrovom in jih vprašala, kaj mislijo, da se skriva notri. Najprej so samo opazovali, nato pa odgovorili, da je posoda, ki ima pokrov s pikami. Kmalu z nekaj podvprašanji smo ugotovili, da se notri skrivajo polži. Pokazala sem jim polže in jim razložila, zakaj ima ta pokrov luknjice. Naredili smo tudi poskus, tako da so si otroci zatisnili nos in zaprli usta. Tako smo ugotovili, da če polži ne bi imeli zračne posode, ne bi mogli dihati. Tako so tudi sami prišli do spoznanja, če si zatisnemo nos in zapremo usta, nimamo zraka. Pogovarjali smo se tudi, zakaj ne moremo dihati, kaj se s telesom dogaja. Ugotavljali smo tudi, kaj bi dali v posodo, da bi se polži bolj počutili in bi bili kot v domačem okolju. Pogovarjali smo se tudi, kje vse najdemo polže, kdaj jih najbolj pogosto vidimo. Ko smo prišli do odgovorov, smo se odpravili v naravo in opazovali, če bomo

kje srečali kakšnega polža. Otroci so bili zelo navdušeni in so komaj čakali, da gremo na sprehod. Na sprehodu smo nabrali potreben material in ugotovila sem, da so otroci zelo dobri opazovalci. Ko so zagledali polža, so bili zelo navdušeni in vsakega bi najraje odnesli s seboj v vrtec. Tako smo se skupaj odločili, da bomo vzeli enega polža. Na sprehodu smo natrgali nekaj listov, travo, nabrali kamenje, zemljo in nekaj rožic.

Slika 2: Iskanje polžev
Vir: Lasten

Ko smo prišli v igralnico, sem otrokom dala posodo, kjer so lahko sami naredili in uredili prostor za polža. Otroci so bili zelo navdušeni in izžarevalo jim je veselje, saj bodo imeli v igralnici polža. Ko je bil bivalnik urejen, so lahko otroci vanj, dali polže. Otroci so bili zelo nežni in previdno so jih dali v posodo. Skupaj smo se odločili, kje bi imeli bivalnik in kje bi se polži najbolje počutili. Otroci so polže večkrat na dan opazovali, kaj delajo, kam so se skrili.

Slika 3: Opazovanje polžev
Vir: Lasten

Otrokom sem predstavila tudi pravila, kako ravnati z živo živaljo in kako se moramo obnašati ter kakšne so lahko posledice, če bodo pravila prekršili (žival se umakne, da se otrok umiri). Pomembno je, da otroke že na začetku seznanimo, da so tudi živali občutljive in da ne smemo biti preglasni. Ko imamo žival, se ne smemo prepirati, saj bo žival prišla do vseh otrok. Skupaj z otroki smo se usedli v miren prostor. Ko sem prijela polža, sem jim pravila še enkrat osvežila. Otroci so imeli možnost polža pobožati in ga držati v roki. Nekateri smo težko izbrali

pogum in polža prijeli. Zato so se ga najprej samo dotaknili in od blizu ogledali. Ena deklica, ga ni želela prijeti, zato je nismo silili in nismo vztrajali. Otroci so bili pri dejavnosti motivirani in so polža ves čas spremljali, pri kateremu otroku je. Komaj so čakali, da pride do njih. Otroci so med stikom s polžem komentirali: »Kako je lepljiv,« »Slini me.«

Po nekaj dneh smo polža vrnili nazaj v naravo, kjer smo ga dobili. Otrokom sem razložila, da je bilo polžu pri nas lepo, ampak da potrebuje več prostora ter da se v naravi najbolje počuti. Nekateri so izrazili žalost. Naslednji dan smo odšli isto mesto, kjer smo ga pustili in ni ga bilo več. Polž je odšel svojo pot. Otroci so tako videli in spoznali, da živali sodijo v naravo, le za krajši čas so lahko gostovali v naši igralnici.

Polže smo opazovali tudi preko knjig in leksikonov in ugotovili, da nimajo vsi polžje hišice. Ker smo jih dobro opazovali, smo ugotovili, da so počasni in puščajo za samo sled. Tudi mi smo se spremenili v polže in naredili polžjo dirko. Otroci se ulegli na trebuh, na hrbet pa so dobili » hišico«. Otroci so se plazili po igralnici in tekmovali, »kateri polž bo prvi«. S tem smo naravo povezali tudi z gibalnim področjem, kjer so se otroci preizkusili v plazenju.

Slika 4: Polžja dirka
Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Otroci so se lahko preko različnih dejavnosti in aktivnega učenja o polžih naučili zelo veliko, saj so imeli možnost polža videti, opazovati in otipati. Ker so bili otroci vključeni v ves postopek in so mu pripravili dom, se pogovarjali o njihovi prehrani, si zastavljali vprašanja in nanj poiskali odgovore. Otroke smo z dejavnostmi pritegnili k aktivnemu razmišljanju, da so lahko tudi sami prišli do odgovorov. Otroke smo poučili tudi, kako ravnati z živalmi, kakšno je njihovo življenje v naravi

in skozi samo dejavnost so se naučili tudi razvijanja prijetnih čustev. Spoznali so, da sam dotik živali odpravlja negotovost do nje ter da so občutki pri ravnanju z živaljo lahko več kot prijetni. Otroci so polža lepo sprejeli in nekateri tudi premagali strah. Otrokom smo želeli predstaviti polže, saj smo velikokrat neopazni in ljudem neprijetna žival. Tudi majhne živali na tleh so zanimive in otrok ne smemo za to prikrajšati, pustimo, naj naravo raziskujejo in se ob njej učijo.

Viri in literatura

1. Bahovec, E. D. idr. (1999). *Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
2. Bobnar, K. (2016). *Učiteljevo prepoznavanje strahu učencev pred živalmi.* (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
3. Kos, M. in Jerman, J. (2012). *Izkušnje z živim v zgodnjem otroštvu – pot do znanja in pozitivnega odnosa do narave*. V M. Duh (Ur.), ekološka in etična zavest skozi edukacijski odnos do narave in družbe: znanstvena monografija: (99–109). Maribor: Pedagoška fakulteta.
4. Novak, T., Ambrožič Dolinšek, J., Bradač, Z., Cajnkar Kac, M., Majer, J., Menciger Vračko, B., Petek, D., Pirš, P. (2003). *Začetno naravoslovje z metodiko*. Maribor: Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru.
5. Ocepek, R. (2012). *Premagajmo predsodke do živali: vzgoja za odgovoren odnos do narave.* Ljubljana: Agencija Baribal.
6. Ule, M. (2013). Predsodki v sodobnih družbah znanja. *Vzgoja* (Ljubljana*),* letnik 15, številka 59, str. 14–15.
7. Vrščaj, D. (2000). *Najpomembnejša je neposredna izkušnja*: spoznavanje okolja, *Šolski razgledi*, 51, št. 16, str. 13.

Pravljica in njena ilustracija

PETRA SKOMINA, *prof. razrednega pouka*
Osnovna šola Franceta Bevka Tolmin
petra.skomina@gmail.com

Povzetek: Razvoj pismenosti pri otroku poteka že od rojstva dalje. Otroci se že zelo zgodaj srečajo s pravljicami. V predšolskem obdobju opazujejo slikanice in njihove ilustracije. Najprej s starši in kasneje z vzgojitelji in učitelji se pogovarjajo o njeni vsebini. Ko odrasli otrokom beremo slikanice, je pomembno, kaj in kako beremo, če želimo, da bi poslušanje pomenilo pozitivno spodbudo za otrokov govorni, čustveni in miselni razvoj. Kljub hitremu tempu življenja si moramo starši vzeti čas in z otrokom pred spanjem brati knjigo. S tem mu pomagamo, da bo lažje sprejel bralne in pisalne vzorce. Starši moramo biti otrokom vzgled, saj le tako nas bodo posnemali. V teoretičnem delu članka sem opisala pravljico, pomen pravljice za vzgojo in pomen knjižne ilustracije. V empiričnem delu sem učencem predstavila različne slikanice. Spodbudila sem jih k razmišljanju o vsebini pravljic ter njihovi likovni upodobitvi. Potrdila sem dejstvo, da tretješolci še vedno zelo radi prisluhnejo pravljicam in z navdušenjem opazujejo ilustracije v slikanicah. Poleg vsebine in ilustracij v pravljici, pa otroci sprejemajo tudi osebo, ki jim jo pripoveduje.

Ključne besede: otrok, knjiga, pravljica, ilustracija, ilustrator

Abstract: The development of a child's literacy takes place from birth onwards. Children encounter fairy tales from a very early age. In the preschool period, they observe picture books and their illustrations. First, they discuss its content with parents and later with educators and teachers. When adults read picture books to children, it is important what and how we read, if we want listening to be a positive stimulus for the child's speech, emotional and mental development. Despite the fast pace of life, parents must take time to read a book with their child before bed. With this, we help him to more easily accept reading and writing patterns. Parents must be role models for children, because that is the only way they will imitate us. In the teoretical part of the artical, I described the fairy tale, the importance of the fairy tale fort he education and the importance of book illustration. In the empirical part, I presented different picture books to the students. I encouraged them to think about the content of fairy tales and their artistic representation. I confirmed the fact that third-graders still love to listen to fairy tales and look at the illustrations in the picture books with enthusiasm. In addition to the content and illustrations in the fairy tale, children also accept the person who tells them.

Keywords: child, book, fairy-tale, picture-book, book-illustration

UVOD

Odrasli vse prehitro pozabljamo, kaj nam je takrat, ko smo še obiskovali vrtce in šole pomenila prva slikanica ali ilustrirana knjiga. Niti se ne zavedamo, da so bile te drobne knjižice prva spodbuda, zaradi katere še danes posegamo po knjigi. Sama se še zelo dobro spominjam svoje najljubše pravljice Kraljična na zrnu graha. Pravljica me je zelo pritegnila, a ne toliko zaradi njene pripovedi, ampak zaradi njenih ilustracij. Velikokrat sem jo prebirala in prerisovala njene ilustracije. Takrat se nisem niti zavedala, kakšen velik pomen ima ilustracija v pravljici. Fantazijske igre, ki so jih ilustracije igrale pred mojimi očmi, so mi potrjevale, da smem in zmorem živeti tudi v brezmejni domišljiji. To je tudi poglaviten namen dobre ilustracije. Če v bralcu ali gledalcu ne more vzbuditi stika s fantazijo, potem to še ni dobra ilustracija. Otrok se že v svojem zgodnjem otroštvu sreča z ilustracijo preko svoje prve slikanice. Otroka pritegne in navduši naše pripovedovanje, branje pravljice in le-ta ga ponese v pravljični svet. Dobro na koncu mora zmagati, zlo je kaznovano. To daje otroku močno moralno vzpodbudo. Otrok je danes na vsakem koraku preobremenjen z raznovrstnimi vtisi iz svoje okolice. Ne srečuje se več zgolj z bitji, stvarmi iz žive narave, temveč tudi s svetom televizije, računalnika in telefona. Ilustracija za otroško slikanico je precej zahtevna. Slikar mora dobro poznati otrokovo življenje, njegov svet domišljije in vse skrivnosti, ki živijo v njem. Otroci od ilustracije zahtevajo, da je vabljiva, pripovedna, razumljiva in estetska.

Odrasli ne smemo kljub prenatrpanemu vsakdanjiku pozabiti na otroke in prva čudovita doživetja ob knjigi. V roke jim dajmo dobro knjigo in z lepim zgledom vzpodbujajmo v njih željo po svetu, ki se skriva med platnicami knjige.

Knjižna vzgoja

Pomembno nalogo v otrokovem življenju izpolnjuje dobra knjiga. S pisano zunanjo podobo vzbuja v njem radovednost in vznemirljivo pričakovanje. Knjižna vzgoja je postopna, starostni stopnji primerna vzgoja ob knjigi. Otroke postopoma oblikuje v bralce ter jih usposablja v samostojne uporabnike knjižnice in knjižničnega gradiva skupaj z ustreznimi knjižničnimi pomagali. V knjigi se otrok srečuje z različnimi literarnimi zvrstmi in se seznani z najrazličnejšimi področji življenja. Otroku je treba ponuditi različne, njegovi starosti primerne leposlovne in poučne knjige. S knjigo vzgajati otroke pomeni, da pri delu z njimi uporabimo knjige in jim beremo pravljice, pesmice in drugo leposlovje. Otrok si ob knjigi razvija in bogati govor, s tem pa tudi mišljenje in inteligenco. Knjiga mu pomeni tudi vir informacij v vzgojno-izobraževalnem procesu in v življenju nasploh. S knjigo je otrok na različnih področjih bolj razgledan in z njo lažje obvladuje vsakdanje probleme in situacije (Jamnik, 1997).

Smiselnost pravljice

Pravljice imajo na otrokovo duševnost življenjsko usodni vpliv. Na poseben način mu dajejo človečnost in toplino, popolnoma nove

izkušnje v pogledu katarzičnega vpliva na njegovo čustveno raven. Otrok doživlja pravljico skozi prizmo samega sebe. Pravljične osebe in svet so simboli iz otrokovega okolja, ki delujejo nanj. Ob pravljici otrok čustveno, intelektualno, socialno in moralno dozoreva. Pravljica zdravilno deluje na otrokovo zdravo čustveno ravnotežje in ga s tem na prijeten način pripravi na vstop na pot k odraslosti. Prav v pravljici spozna smisel vrednost: pravica, krivica, duhovnost, ljubezen, sovraštvo, dobrota, pogum (Milčinski, Pogačnik-Toličič, 1992).

Otrok se v domišljiji poskuša enačiti s pravljičnimi junaki, pa čeprav samo za trenutek. Ta pozitivna čustva se globoko vtisnejo v otrokovo zavest in celo podzavest, dajo mu moči, da razvije svoje lastno mišljenje, ustrezno njegovi razvojni stopnji. Pravljica bo resnično vzbudila otrokovo pozornost, če ga bo razveseljevala. Otrok se boji teme, raznih živali, mnogih naravnih pojavov. V pravljici odkriva, kako lahko dobri te ovire premagujejo, kako se pod čarobno palico palčka umirijo razbesnela vodovja in kako se lahko ob neurju skrije celo pod mušnico. Ob tem se utrjuje tudi njegovo samozaupanje in vera v dobroto narave. Ob poslušanju pravljic otrok črpa številne resnice v življenju. V pravljici je skopuh vedno kaznovan, tisti, ki je radodaren, pa na nek način nagrajen.

Ob pravljici zaživi otrok na vseh razvojnih stopnjah polno življenje, saj odslikava njegov svet. Otrokov svet je pravljičen: ljubkuje igrače, se z njimi pogovarja, veseli, se jim potoži, jim zaupa in tako doživlja tudi okolje, v katerem živi. Pravljica je za otroka prepričljiva ravno zaradi tega, ker je v skladu z njegovim razmišljanjem in doživljanjem sveta. Pravljica nosi v sebi nekaj božanskega. V njej se vse dogaja na ravni čudežev in ti čudeži, ki jim otrok prisluhne, so v tistem trenutku zanj resnični (Zalokar Divjak, 2002).

Pravljice otroka tudi vzgajajo. Otrok prek pravljic postopno spozna, da življenje ni vedno lahko in da se mora za marsikatero dobrino truditi. Ko otroku pripovedujemo pravljice, se z mnogimi pravljičnimi liki tudi enači. Pravljica ima za otroka tudi psihoterapevtsko vrednost in ga lahko osvobaja (Milčinski, Pogačnik-Toličič, 1992). Ob pravljici se kopiči in sprošča otrokova čustvena energija, zato so odrasli že od zdavnaj s pravljico pripravljali otroka na življenje. Seveda pa je pripovedovanje ali skupno branje močno in lepo doživetje za oboje, tako za starše kot za otroka. Pri sodoživljanju in opazovanju, kako se otrok odziva na dramatična dogajanja, kako z razumom dojame povezavo vzrokov in posledic, se z otrokom zbližamo in ga laže razumemo tudi v situacijah, ki niso pravljične (Kovač, 2003).

Kako otrokom pripovedovati pravljice

Otrokom pripovedujmo le tiste pravljice, ki jih imamo tudi sami radi, ki jih vznemirijo, pretresejo, očarajo. Pomembno je pripovedovati ob ilustraciji, kajti ilustracija otroku pove celo več kot tekst. Pravljice pripovedujemo oziroma beremo tako, da nam zavzeto sledijo.

Običajno se pravljice začenjajo nekako takole: »Nekoč je bilo …« Otrok ima občutek, da ga uvod ponese nekam daleč, v deveto pravljično deželo. Otrokom na raznih razvojnih stopnjah pripovedujmo pravljice s tako vsebino, da se ji bo čudil, jo razumel in da bo zadovoljil svoje razvojne interese. Na vsaki razvojni stopnji mora biti pravljica prilagojena otrokovim potrebam. To pomeni, da triletni otrok dojema pravljico drugače kot petletni. Pravljica je mikavna tako za otroke kot tudi za odrasle. V njej se skriva posebna dežela, kjer se človeku vse ponuja, kjer mu je dobro in se počuti varno.

Pravljico bi morali pripovedovati, ne pa je brati. Govoriti moramo mirno, naravno, ne dolgočasno, pa tudi ne pretirano svečano ali sentimentalno, patetično in ne ostro realistično. Spoštujmo sporočilo pravljice. Ne vpletajmo v pravljico lastnih občutij. Kretnje in mimika naj bodo prilagojene otroku. Podobe v otroški duši, ki nastajajo ob poslušanju, najbolje ohranimo, če pripovedujemo zgodbe brez ilustracij. Taka pripoved je najprimernejša, saj otrok ponese v svoj svet slike, ki si jih je sam ustvaril pred notranjimi očmi (Zupančič, 1997, str. 128–129). Otrokom lahko glasno beremo tudi napol avtomatično, tako da se le delno zavedamo, kaj govorimo, pripovedovanje pa od govorečega zahteva polno prisotnost. S pripovedovanjem krepimo otrokovo sposobnost poslušanja in koncentracije nasploh, širimo njegov domišljijski svet in s tem ustvarjamo temelje za večjo samostojnost in ustvarjalnost v mišljenju. Krepimo sposobnost dojemanja jezikovnega sporočila, otrokov besedni zaklad in njegovo sposobnost jezikovnega izražanja (Štefan, 2003).

Pedagoška uporabnost pravljice

Pravljica je literatura otroka in v določenem obdobju njegova najljubša literarna zvrst, saj najde v njej hrano in pobudo za svojo brezmejno domišljijo, obenem pa si poteši izrazito potrebo po čustvenem doživljanju. Otrok najde v svetu pravljic tisto neizmerno področje, kjer se kot pri igri, počuti doma, saj se tudi v svetu pravljic resničnost neprestano prepleta z dogodivščinami in fantastiko. Poleg domiselnih iger so primerno izbrane pravljične zgodbe tisto učinkovito sredstvo, s katerim lahko smiselno spodbujamo, razvijamo in bogatimo otrokovo domišljijo. Otrok intenzivno podoživlja pravljico in si tako utrjuje doživetja zgodbe tudi takrat, kadar po tekstu, ki ga je pravkar slišal, riše, slika ali modelira. Mali poslušalec pravljico ilustrira. Kar je otroku privlačno, to tudi likovno izrazi. Učitelj oziroma pripovedovalec v otrokovem likovnem zapisu zasledi njegovo doživetje zgodbe. Pripovedovalca zanima, katere junake iz zgodbe otrok upodobi, v kakšne situacije jih postavi, katere dogodke iz zgodbe si izbere za ilustracijo. Iz likovnega izdelka poskuša razbrati, ali je poslušalec pravilno dojel tipično okolje, v katerem se zgodba odvija, ali se ga je in kako se ga je dotaknilo tipično vzdušje zgodbe.

Slikanica

Slikanica je prva knjiga, s katero se otrok sreča v življenju, zato sta njena vsebina in umetniško pedagoška kvaliteta izredno važni. Močan likovni delež je tisti, ki definira slikanico kot zvrst knjige, namenjeno otroku v starostnem razponu od predšolskega do zgodnje šolskega obdobja. Prav zaradi poudarjenega likovnega deleža seže po slikanici tako otrok, ki še ne zna brati, pa si ob številnih ilustracijah z lahkoto tudi sam obnovi tekst, ki smo mu ga prebrali, kot tudi bralec iz nižjih razredov osnovne šole, ki še ne obvlada povsem tehnike branja in se zato še bori s tekstom in počiva ob ilustracijah (Kobe, 1987, str. 70). Za slikanico je značilno posebno sorazmerje med besedilom in ilustracijo, nekakšno ravnotežje med njimi. Slike besedilo dodatno ponazarjajo, vsebinsko in razpoloženjsko poudarjajo in dopolnjujejo. Primarna »pisava« slikanice je za otroka ilustracija, ki jo besedilo le dopolnjuje. Slika mu pove ravno toliko ali pa še več kot pa besedilo, saj iz nje izvirajo njegove predstave, ki jih spodbuja tekst.

Knjižna ilustracija

Če bi otroku ponudili, naj izbere med knjigo s tekstom in isto knjigo z ilustracijami, bi prav vsak segel po ilustrirani izdaji. Otroku je ilustrirana knjiga dosti privlačnejša in razumljivejša od take brez slikovne spremljave. Ilustracija ni samo okras, ampak dopolnilo teksta, ki ga s svoje plati bogati. Na poseben način spodbuja otroško domišljijo in vpliva na oblikovanje otrokovega predstavnega sveta.

Knjižna ilustracija bogati literarno delo in igra v otrokovem predšolskem, pa tudi kasneje šolskem obdobju, zelo pomembno vlogo tako pri njegovem odkrivanju likovnega podajanja različnih pripovedi kot pri poglabljanju v besedila in razumevanju besedila. Prispeva k spodbujanju branja, hkrati pa tudi budi otrokovo zanimanje za lastno likovno ustvarjalnost. Ilustracija je praviloma vezana na besedilo, zato mora ilustrator dobro poznati snov, ki jo ilustrira, hkrati pa mora upoštevati tudi otroka, ki mu je ilustracija namenjena. Kakovostna ilustracija je lahko zelo enostavna ali pa zapletena, risarska ali slikarska. Ne učinkuje šablonsko, temveč živo in prepričljivo (Avguštin, 2003).

Vpliv ilustracije na otrokov razvoj

Vloga ilustracij v literarnem svetu je za otrokov razvoj bistvena in nosi večplasten pomen. V prvem planu spodbuja razvoj domišljije in ustvarjalnosti otrok, zlasti v predbralnem času, saj so slike tiste, ki pripovedujejo zgodbo. Slikovna podoba knjige mora biti otroku privlačna, zato, da jo sploh prime v roke. Ilustracija ima vpliv tudi na čustven razvoj otroka. Preko slik ponotranja vzdušje, ki ga je ilustrator ustvaril preko likovnih elementov. Pomembna vloga, ki jo ilustracija ima na otrokov razvoj, je tudi estetska vloga. Pomeni, da se otrokov čut za likovno estetiko razvija z opazovanjem likovno kakovostnih del (Riley, 2020).

Likovno izražanje ob branju

Branje vabi otroka k lastnemu likovnemu izražanju. Da ne bi otroci zgolj po spominu ali ob ogledu ilustracij v slikanici prekopirali oblik, jim moramo zastaviti tak motiv, kakršnega slikanica ne vsebuje (npr.: kaj bi muca Copatarica videla v tvoji torbi, risanje košare z dobrotami za babico, risanje gumbov za krojačka Hlačka). Motiv lahko postavimo v sodobnost, v otrokovo bližino (npr. tudi jaz sem Pedenjped). Posebno skrb namenjamo spodbujanju domišljije, likovnega spomina, vztrajnosti in samostojnosti ter čim večje spontanosti. Važno je, da je otroku pri likovnem izražanju lepo, da je vesel ali kar navdušen (Karim, 2003).

Obravnava pravljic in dejavnosti po branju – primer dobre prakse

Učenci v nižjih razredih pri pouku zelo radi prisluhnejo pravljicam. Pravljice jim največkrat berem, včasih pa tudi pripovedujem ob ilustracijah. Privlačijo jih slikanice s pisanimi, zabavnimi in zanimivimi ilustracijami. Pri pouku smo obravnavali tri pravljice različnih slovenskih avtorjev. Prva je bila pravljica Franceta Bevka: Peter Klepec, druga Sovica Oka, pisateljice Svetlane Makarovič in tretja Piko Dinozaver, pisatelja Leopolda Suhodolčana. Pravljice so ilustrirali trije različni ilustratorji, Marjan Manček, Gorazd Vahen in Marjanca Jemec Božič. Vse tri pravljice so otroke zelo pritegnile, čeprav so jih nekateri že slišali. Posebej so jim bile všeč ilustracije.

Slika 1: Obravnava pravljic pri pouku
Vir: Lasten

Pravljico sem otrokom najprej prebrala. Nato smo se pogovorili o njeni vsebini. Opazila sem, da so učenci po poslušanju pravljice vedno želeli tudi videti ilustracije. Vsi so bili istega mnenja, da so jim privlačnejše knjige z ilustracijami kot pa brez. Z učenci smo se pogovorili o posameznih dogodkih, doživljajih v pravljicah. Nato sem želela v otrocih spodbuditi domišljijo oz. željo po likovnem ustvarjanju. Veliko smo se pogovorili o sami zgodbi, zato so bili učenci pri likovnem ustvarjanju tudi izvirni in ustvarjalni. Učenci so samostojno uprizarjali prizore, ki so si jih zamislili. Nekoliko pa so se morali »podrejati« tekstu ter likovni tehniki, ki smo jo izbrali.

Menim, da je bila knjižna ilustracija uspešno izvedena. Otroci so radi prisluhnili pravljicam. Pri risanju so spontano in sproščeno likovno ustvarjali in se prepustili svoji domišljiji.

Slika 2: Piko Dinozaver gre na sprehod v mesto

Vir: Lasten

Slika 3: Peter Klepec dobi čudežno mož

Vir: Lasten

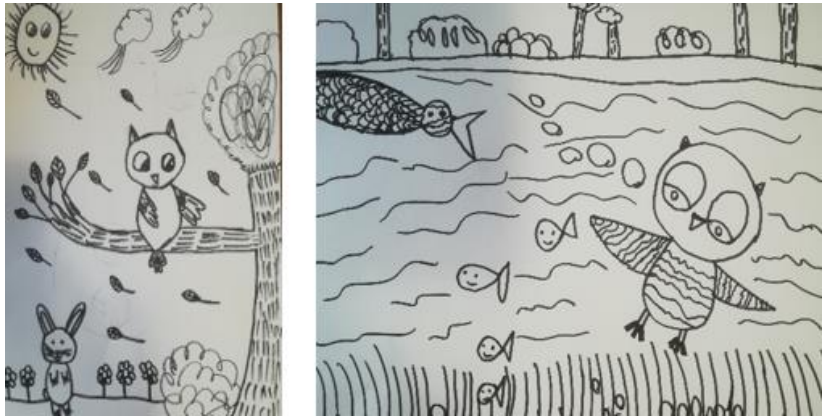

Slika 4: Sovica Oka sreča zajčka/ Sovica Oka zaplava v ribniku

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Vključevanje knjižne vzgoje v vrtce in šole je zelo pomembna. Učitelji se moramo zavedati, da knjiga lahko zelo pozitivno vpliva na naše otroke. Otrok si ob knjigi razvija in bogati govor, razvijajo se komunikacijske sposobnosti, sposobnosti poslušanja, ob slikanicah in pravljicah se razvija tudi domišljija, ki je pogoj za otrokovo ustvarjalnost. Da je knjižna vzgoja uspešna, naj bo v učilnici knjižni kotiček. V njem menjavamo knjige glede na temo, ki jo obravnavamo. V kotičku prevladujeta predvsem mir, da lahko otroci sedijo in gledajo knjige, berejo drug drugemu ali jim vsebine prebiramo odrasli. Pomembno se mi zdi tudi redno obiskovanje šolske knjižnice.

Slikanica je prva knjiga, s katero se otrok sreča v življenju, zato sta njena vsebina in umetniško-pedagoška kvaliteta izredno važni. Učenci

v prvem triletju osnovne šole radi posegajo po ilustriranih knjigah. Z ilustracijami si radi pomagajo pri predstavah. Prav tako pa tudi učiteljem ilustracija veliko pomaga pri odkrivanju otrokovih predstav. Ilustrator je precej svoboden pri svojem likovnem ustvarjanju, a precej vezan na tekst.

Pri izbiri pravljice sem pri otrocih hotela vzbuditi domišljijo in jih motivirati za likovno delo. Pravljice, ki smo jih brali pri pouku, torej Piko Dinozaver, Sovica Oka in Peter Klepec vsebujejo veliko različnih motivov, ki so jih otroci upodobili z določeno likovno tehniko. Pri ilustriranju so se zelo sproščeno in svobodno izražali ter se prepuščali svoji domišljiji. Otroška spontanost močno vpliva na učinek likovnega dela. Menim, da bi morali pri pouku večkrat poseči po pravljici, tako po vsebinski kot tudi likovni plati.

Viri in literatura

1. Grosman M., Kovač P., Štefan A., Marjanovič Umek L., Zupančič M., Knaflič L., idr. (2003). *Beremo skupaj, priročnik za spodbujanje branja.* Ljubljana: MK.
2. Jamnik, T. (1997). *Knjižna vzgoja otrok od predbralnega obdobja do 9. leta starosti.* Ljubljana: ZRSŠ.
3. Kobe, M. (1987*). Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: MK.
4. Milčinski J., in Pogačnik-Toličič S. (1992). *Pravljica za danes in jutri.* Ljubljana: DZS.
5. Riley, I. C. (2020). Lastnosti kakovostne pripovedne ilustracije (diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
6. Zalokar Divjak, Z. (2002). *Brez pravljice ni otroštva*. Krško: Gora.
7. Zupančič, B. (1997). Literarne delavnice-duhovne korenine pravljic, *Otrok in knjiga*, št. 44.

Joga v vrtcu

MELITA STOPAR, *dipl. vzg.*
melita.stopar@gmail.com

Povzetek: Gibanje je za otroka naravna in življenjska potreba, današnji način življenja žal marsikateremu otroku onemogoča, da bi v zadostni meri razgibal na naraven in zdrav način. Otroci so danes prav tako kot odrasli podvrženi stresu in zato je uvajanje različnih metod sproščanja že v predšolskem obdobju zelo pomembno. Joga je nežna oblika vadbe, v kateri otroci uživajo. Vsak otrok izvaja vaje po lastnih zmožnostih. Se ob tem dobro počuti in se ne primerja z drugimi. Vadba joge za predšolske otroke v vsakdanjem življenju pa ni namenjena le razvoju motoričnih sposobnosti, gibljivosti, moči, temveč tudi občutenju lastnega telesa, razvijanju sposobnosti komunikacije s samim seboj, ter sposobnost koncentracije in sprostitve. Osredotoči se na svoja občutenja, sprosti napetosti, izživi negativna čustva, pridobiva na samozavesti.

Ključne besede: kaj je joga, joga za otroke, pravljična joga, dejavnosti

Abstract: Exercise is a natural and vital need for a child, but today's way of life unfortunately prevents many children from exercising sufficiently in a natural and healthy way. Today, children, just like adults, are subject to stress, which is why the introduction of various relaxation methods in the pre-school period is very important. Yoga is a gentle form of exercise that children enjoy. Each child performs exercises according to their abilities. He feels good about himself and does not compare himself to others. Practicing yoga for preschool children in everyday life is not only intended to develop motor skills, mobility, strength, but also to feel one's own body, develop the ability to communicate with oneself, and the ability to concentrate and relax. Focus on your feelings, release tensions, experience negative emotions, gain self-confidence.

Keywords: what is yoga, yoga for kids, fairy yoga, activities

UVOD

Ker otroci v skupini še niso poznali joge kot oblike vadbe in sprostitve, je bil moj namen vpeljati dejavnosti joge na način, ki bi jim bil blizu. Ker je aktivno učenje tisto, ki je najbolj učinkovito in otroke najbolj motivira, sem se odločila, da bom dejavnosti pripravila tako, da bodo otroci ves čas raziskovali, spoznavali in preizkušali jogo. Bila sem v skupini prvega starostnega obdobja, z zelo živahnimi otroki. Njihovo najmočnejše področje je ravno gibanje in ker so otroci v tej dobi težje osredotočijo na neko dejavnost, ki traja dlje časa, jih v svet gibanja popeljemo skozi igro in domišljijske predstave. Njihovo pozornost pa pritegnemo s pravljicami, posnemanjem različne živali ter uporabljamo prispodobe iz vsakdanjega življenja. S tem člankom želim pokazati in dokazati, da lahko vnesemo elemente joge tudi v prvo starostno obdobje. Najbolj optimalno je z jogo začeti v skupini 2–3 leta, ko so vsi že spretnejši in bolj stabilni.

Kaj je joga?

Beseda joga pomeni združevanje. Gre za združevanje fizičnih. Mentalnih in duhovnih elementov življenja, vadba joge vključuje dolga obdobja mediacije, za kar sta potrebna izurjena telo in duh. Vaje pa lahko izvajamo tudi samostojno, ne da bi vključevali religiozno plat (Stewart in Phillips, 1992). Takšna joga je znana kot *hatha* joga (Gibbs, 2003). Jogo tako lahko vadi vsak.

Joga je način življenja. Oblikuje jo osem načel, ki se med seboj prepletajo. Prvo je *jama*, ki zajema osnovna etična načela, odnos do sveta okoli nas. Drugo je *najama*, ki se navezuje na odnos do samega sebe. Tretje načelo je *asana*, pri kateri gre za to, da vadba jogijskih položajev disciplinira telo in um, posledici pa sta telesno in duševno zdravje. Četrto načelo *pranajama* zajema vadbo s pomočjo dihalnih tehnik, ki usmerja in uporablja energijo, ki že obstaja v telesu. Peto načelo je *pratjahara*, ki uči, kako nadzorovati čutila. *Dharana* organizira in usmerja um h koncentraciji, *djana* pa je povezana z meditacijo. Zadnje, osmo načelo pa pomeni mir (Božič Križaj, 2017).

Joga za otroke

Otroci so po naravi gibljivi. Jogijske vaje pripomorejo k izpolnjevanju motoričnih sposobnosti, razvijanju moči in krepitvi vzdržljivosti. Veliko vaj za trening in razgibavanje, ki se uporabljajo pri različnih športih, je del joge. Vaje pripomorejo tudi k boljši telesni drži. Pri pokončnem in vzravnanem hrbtu živčni sistem deluje bolje, pozitivno pa to vpliva tudi na dihanje in prebavo. Joga pri otrocih pripomore k zavedanju lastnega telesa. Različni položaji, vaje dihanja in tehnike koncentracije pomagajo vzdrževati ravnotežje med obema možganskima hemisferama: levo, logično in desno, bolj kreativno, intuitivno. Z jogo pripomoremo k razvoju otrokovega besednjaka, in sicer s poimenovanjem položajev z imeni živali in uporabo besed za dele telesa med izvajanjem vaj (Pegrum, 2004).

Pravljična joga

Pravljična joga je vodena vadba z elementi joge, oblikovana posebej za otroke že od najnežnejše starosti. To je igra in vadba za otroke, ki upošteva jogijska načela. Otroci se spoznavajo s svojim telesom in možnostmi, ki jih ponuja, naučijo se osnovnih položajev v jogi in preprostih dihalnih tehnik. Pravljična joga poudarja nenasilen in spoštljiv odnos do sveta, drugih ljudi in samega sebe. Usmerjena je v pozitivnost, spodbuja igrivost in ustvarjalnost in ne tekmovalnost. Pravljična joga je nekakšno delo v nastajanju, kar pomeni, da se ves čas razvija, postaja boljša, bogatejša in popolnejša. Eno od jogijskih načel usmerja k temu, da se odmaknemo od cilja, da nismo obremenjeni s tem, kakšen bo končni rezultat. Dovolj je, če otroci v jogi uživajo, odrasli pa se moramo zavedati poti same (Božič Križaj, 2017).

Elementi pravljične joge

Dihanje

Dihanje je zelo tesno povezano z našim živčnim sistemom in predstavlja povezavo med telesom in umom, saj ko se osredotočimo na dihanje, ne moremo razmišljati. S tem razbremenimo um od stalne aktivnosti, hkrati pa z zbranim dihanjem blagodejno vplivamo na naš živčni sistem. Ker se majhni otroci dihanja še ne zavedajo, ne ločijo med vdihom in izdihom in niti ne zaznajo oz. zmorejo nadzorovati prostor med njima, se lahko s pomočjo dihalnih tehnik v pravljični jogi naučijo dihati globoko in sproščeno, s celim prsnim košem. Nekaj primerov, ki jih uporabljam kot dihalne tehnike so »Veliki Om«, »Usklajeno z žogo«, »Čebelji let«, »Izbruh vulkana«, »Navihana slamica« in »Poskočno pero« in »Lev«.

Asane

Asane so jogijski telesni položaji in poze, v katerih vztrajamo nekaj časa oz. poglabljamo položaj s premikanjem telesa v harmoniji z zavednim dihanjem. Nujno je, da sta v položaju napor in udobje uravnotežena in da se pri izvajanju asan dobro počutimo. Asane optimizirajo delovanje telesnih funkcij, razvijajo moč. Prožnost, gradijo disciplino, samozavest in umirjajo um (Božič Križaj, 2017). Pravljična joga je namenjena otrokom, zato izbiramo preproste asane, ki so prilagojene otroškemu telesu, njegovi moči, gibljivosti in sposobnosti. Značilnost pravljične joge je, da vsaka asana postane pravljični lik, ki ga vzgojitelj/učitelj spretno in doživeto vplete v zgodbo. Nato otrok aktivira svojo bujno domišljijo in zaživijo pogumne živali, mogočni gozdovi, začarana bitja, mogočni velikani … Najprej posamezno asano spoznamo, se z njo igramo in spoznamo njene lastnosti, nato pa ji vdahnemo dušo.

Če primerjamo jogo za odrasle in jogo za otroke, je slednja zelo dinamična. Ni tiha in mirna, temveč zelo glasna, saj otroci intenzivno delijo svoje vtise in dosežke z govorom in vriskanjem. Na uri pravljične joge se pleše, teče, skače in na koncu seveda tudi počiva. Pravilo je, da se tako otrok kot tudi odrasel zabava in počuti lepo, sproščeno. Pravljična joga je žur (Božič Križaj, 2017). Najbolj priljubljene asane med otroki so:

- Pes (t. i. »strešica«, ki krepi spodnje mišice nog in ramenskega obroča).
- Mačka (sločenje hrbtenice navzgor in navzdol, kjer lahko pretegnemo mišice hrbta in krepimo zgornji del rok).
- Velika gora (stoječi položaj s stopali v širini ramen in z dvignjenimi rokami, kjer krepimo mišice ramenskega obroča in poglobimo zavedanje o lastnem telesu, ki je prizemljeno).
- Drevo (pokončni položaj z eno dvignjeno in pokrčeno nogo ter iztegnjenima rokama nad glavo, ki krepi naše ravnotežje).
- Letalo (pokončni položaj z dvignjeno nogo in je telo vzporedno s tlemi, s pomočjo katerega lovimo in krepimo ravnotežje na eni nogi).
- Kokoška (položaj v počepu z razširjenimi nogami, k krepi mišice nog, medeničnega dna in hrbta ter razteza stegenske mišice in kolke).
- Most (položaj, ko leže na hrbtu dvignemo boke, ki krepi mišice nog in povečuje prožnost hrbtenice).
- Metulj (ko sedimo na tleh s stopali skupaj in koleni narazen, ki krepi notranje organe, razteza dimeljske mišice in sprošča mišice spodnjega hrbta).

Pravljica

Pravljica je v bistvu rdeča nit pravljične joge, saj povezuje vse elemente v eno smiselno celoto z velikim kančkom domišljije.

Glasba in afirmacije

Pravljična joga naj vsebuje tako petje, kot tudi inštrumentalno glasbo in igranje na glasbila s terapevtskim zvokom (gong, didgeridoo, tibetantske posode, kristalne posode, različni bobni, Koshi zvončki, oceanska školjka, ropotulje, kraguljčki …). Priporočljivo je, da izberemo slovenske ljudske pesmi in pesmice za otroke. Afirmacije lahko uporabimo kot zaključek ure pravljične joge, ki jih doživeto zapojemo ali deklamiramo in tako otrokom predamo pozitivno sporočilo v obliki mini koreografije preprostih gibov.

Pripomočki in triki za motivacijo

Da obdržimo in kepimo otrokovo pozornost, uporabljamo različne pripomočke in zvijače, kot so joga kartice, rute, trakovi, peresa, igrače, čarobne palčke in čarobni prah in terapevtske inštrumente. Pomembno je, da otroke aktivno vključimo v predstavitev in uporabo pripomočka, saj se otroci tako počutijo enakovredne in čutijo moč odločanja, povezanosti, zaupanja in sprejetosti – takrat so najbolj dovzetni za posnemanje in učenje. Najbolj pomemben pripomoček pa je naš glas, saj se vse izraža skozi njega (ljubezen, čustveno stanje, prepričanje …). V bistvu velja: karkoli že hočete otrokom povedati, to raje zapojte (Božič Križaj, 2017).

Primer dobre prakse

Moja ura pravljične joge je vsebovala naslednje dejavnosti:

Uvod: dihalne tehnike »Veliki Om«, »Usklajeno z žogo« in »Poskočno pero«.

Vsi smo se usedli po turško, temu položaju pravimo tudi »presta«. Najprej sem zaigrala na Koshi zvonček, nato smo začeli z dihalno tehniko »Veliki Om«, se pravi s petjem prazvoka »om«, ki ga imajo otroci tako radi. Vibracija uglasi tako samega sebe, kot tudi vse navzoče in je super uvertura v glavni del.

Cilj:

- otrok se uglasi s svojim telesom in okolico.
- otrok poskuša ozavestiti svoj dih.

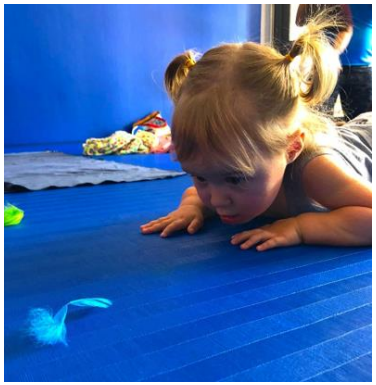

Slika 1: Primer dihalne tehnike, pihanje peresa
Vir:
https://www.facebook.com/photo/?fbid=1253921544743199&set=pcb.1253922618076425

Sledila je igra z žogo, ki nas je spodbudila v pravilno sproščeno in globoko dihanje v ritmu. Otroci so pozorno opazovali, kako žoga enakomerno spreminja velikost. Ko se je razširila, smo globoko in počasi vdihnili skozi nos, ko se je pričela krčiti, pa smo počasi izdihnili skozi usta. Vsak otrok je dobil žogo v roke in pravilno izvedel vajo tako, da smo dihali v ritmu. V zaključek dihalnih tehnik nas je popeljala igrica *Poskočno pero*, kjer so otroci na mizi pihali različno velika in pisana peresa. Spodbudila sem jih, da poskusijo močno pihniti in nato nežno, da opazijo in občutijo razliko, kako se peresa premikajo. Najprej so pihali individualno in nato v dvojicah, čez mizo. Otroci so se pri tem zelo zabavali, se smejali in vriskali od navdušenja.

Slika 2: Primer dihalne tehnike »Usklajeno z žogo«
Vir: Lasten

Joga pravljica »Pokončno drevo na čarobni gori«
Vsebino te pravljice sem si izmislila sama in ustvarila kombinacijo asan (Drevo, Velika gora, Roža, Metulj, Žaba), ki so prilagojene in primerne

za prvo starostno obdobje, natančneje 2–3 let. Pravljico sem naprej doživeto pripovedovala, nato smo skupaj s pomočjo joga kartic spoznali asane oz. pravljične like, ki nastopajo v pravljici. Vsak lik posebej smo si najprej ogledali na kartici in nato izvedli skupaj. Pri tem sem otrokom omogočila dodaten čas in možnost, da jim je vsaka asana tudi uspela. Pri določenih so potrebovali dodatno spodbudo in na koncu pokazali svoj ponos in zadovoljstvo ob uspehu. V prvem starostnem obdobju je pomembno, da ne pretiravamo s številom asan (največ 5), saj imajo otroci kratko pozornost in koncentracijo. Ko smo spoznali in uspeli pokazati vseh 5 asan, sem še enkrat doživeto pripovedovala pravljico, ob kateri smo položaje aktivno vpletli in prikazali v zgodbi.

Cilji:

- Otrok sledi zgodbi in se vživi v svojo vlogo.
- Otrok s pomočjo zgodbe ponovi asane.
- Otrok razvija in krepi ravnotežje, koordinacijo in gibljivost.
- Otrok se sprosti in zabava.

Zaključek: Asana »ZASPANEC«

Za zaključek so se otroci udobno namestili/ulegli na blazine. Poskrbeli smo, da je vsak imel dovolj prostora, da smo lahko naredili končni položaj »Zaspanec«, pri katerem sprostimo celo telo. Ta položaj lepo zaokroži celoten potek pravljične joge, deluje blagodejno na otroka, ga pomiri in napolni z svežo energijo. Za dodatno motivacijo sem otrokom položila priljubljeno plišasto igračko na trebušček, da so dlje zdržali v tej asani in se tako popolnoma sprostili. Med tem sem igrala na Koshi zvončke, ki s svojimi nežnimi zvoki delujejo terapevtsko in sproščujoče.

Cilj:

- Otrok se ob joga položaju in zvokih terapevtskega inštrumenta sprosti.

Slika 3: Pravljična joga z joga karticami
Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Joga je način življenja, natančneje zdrav način življenja, saj združuje telo, um in dušo. To ravnovesje poskrbi tako za naše in otrokovo telesno, kot tudi duševno zdravje, zato je toliko bolj pomembno, da jo vključujemo v vsakodnevno rutino. Za otroke je najbolj primerna pravljična joga, saj je posebej oblikovana zanje. S pravljičnimi liki – asanami postane močno motivacijsko orodje in priložnost, da otrok

spozna svoje telo in dušo, sposobnosti in zmožnosti ter dvigne svojo samozavest in samopodobo na višji nivo. Prav tako je čudovita, saj povezuje in ne razdira ali povzroča stisko zaradi tekmovalnosti. Moj namen je spodbuditi vsakega, ki ima le kanček zanimanja za to starodavno tehniko, da poskusi vkomponirati elemente joge v svoje delo. Sama sem bila prijetno presenečena, ko sem začela z jogo v vrtcu. Moji začetki so bili v skupini drugega starostnega obdobja. Otroci so vsakokrat med izvajanjem te vodene vadbe aktivno sodelovali in bili vidno navdušeni, po vadbi pa sproščeni in umirjeni. Hkrati je tudi name pozitivno vplivala, saj je pomembno, da poskrbimo tudi za lastno zdravje in smo tako otrokom z zdravim načinom življenja pozitiven zgled.

Letos sem se opogumila in poskusila s pravljično jogo v oddelku prvega starostnega obdobja, saj sem prepričana, da nič ni nemogoče. Če prilagodiš asane in daš otroku dodaten čas, da jih doseže, si zmagal in dosegel svoj cilj. Ni mi žal, da sem poskusila, saj so me otroci pričakovano presenetili z aktivnim sodelovanjem in vztrajnostjo. Največje plačilo so pa iskrice v njihovih očeh. Skozi leta delovne dobe v vrtcu spoznavam, da je najbolj pomembna pozitivna klima v skupini. Da je otrok viden in slišan ter sprejet takšen, kakršen je – unikatno čudovit. In joga je odlična priložnost, da spletemo trdne vezi med seboj, saj bo tako vzpostavljeno zaupanje in s tem spontano aktivno srkanje znanja.

Viri in literatura

1. Božič Križaj, U. (2017). *Pravljična joga: priročnik za vadbo joge za otroke, stare od 2 do 5 let*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
2. Gibbs, B. (2003). *Yoga for children: Stretching and strengthening exercise foe 3 – 11 year olds*. London: Lorenz.
3. Pegrum, J. (2004). *Children's yoga: fun with a twist.* London: Cico books.
4. Podpečan, M. (2018). Mali Ganeša: joga kartice za otroke.
5. Stewart, M. in Phillips, K. (1992). *Yoga for children*. London: Vermilion.

Zgodbe pri zgodnjem poučevanju tujega jezika nemščine

NATALIA ŠIPOŠ, *prof. nemščine in madžarščine*
natalia.sipos1@gmail.com

Povzetek: Pri pouku tujih jezikov se učenci seznanijo z drugo državo, z njenim jezikom in kulturo ter tako najdejo skupne značilnosti med kulturami ter doživljajo tujost kot obogatitev. V članku sem predstavila pripovedovanje zgodb pri zgodnjem poučevanju tujega jezika nemščine, katerega se poslužujemo učitelji tujih jezik, da bi na ta način pri svojih učencih razvijali sporazumevalne zmožnosti. Cilj članka je dokazati, da pripovedovanje zgodb motivira učence učenja nemščine ter se pri tej dejavnosti naučijo nove besede ter fraze. Prvi del članka poda splošno teoretično ozadje pripovedovanja zgodb in osvetli prednosti uporabe pripovedovanja zgodb pri poučevanju nemščine kot tujega jezika. Razloži, zakaj je dobro poučevati ob pomoči zgodb in zakaj bi se morali učitelji tujega jezika ukvarjati z razvijanjem sporazumevalne zmožnosti. V drugem delu članka je podrobneje opisan primer dobre prakse. Opisano je delo z zgodbo Die fleißige Spinne, ki je bil uspešno izveden in nabor aktivnosti pri poučevanju v treh korakih – pred, med in po poslušanju zgodbe, katerih glavni cilj je razvijati učenčevo sporazumevalno zmožnost.

Ključne besede: nemščina kot tuji jezik, pripovedovanje, zgodbe, sporazumevalna zmožnost

Abstract: In foreign language classes, students are introduced to another country, its language and culture, finding commonalities between cultures and experiencing foreignness as an enriching experience. In this article, I present the use of storytelling in early German language teaching, which is used by foreign language teachers to develop their students' communicative abilities. The aim of this article is to show that storytelling motivates learners to learn German and to learn new words and phrases. The first part of the article gives a general theoretical background of storytelling and highlights the advantages of using storytelling in teaching German as a foreign language. Explain why it is good to teach using stories and why foreign language teachers should be concerned with developing communicative competence. The second part of the article describes a good practice example in more detail. It describes the work with the story Die fleißige Spinne , which was successfully implemented, and the set of activities in the teaching in three steps - before, during and after listening to the story, the main aim of which is to develop the learner's communicative ability.

Keywords: german as a foreign language, storytelling, stories, communicative competence

UVOD

Otroci imajo radi zgodbe, vendar jih moramo učitelji skrbno izbrati, saj morajo ustrezati interesom učencev in didaktičnemu cilju pouka.
Pripovedovanje zgodb je idealno za zgodnje poučevanje tujih jezikov, saj ima na učence čaroben učinek. So pomemben del pouka, saj vplivajo na domišljijo učencev in jih vabijo k igri. Prav tako morajo biti zabavne in razburljive ter imeti napeto zgodbo. Pri izbiri literature moramo biti previdni. Zgodbe morajo biti otrokom prijazne in primerne njihovi starosti. Izbiramo lahko med slikanicami, zbirkami zgodb ali pravljicami. Pri pripovedovanju zgodbic si učitelj pomaga z mimiko, gestami, očesnim stikom, premori in spreminjanjem glasu. Dober pripovedovalec zna oceniti, ali bo zgodba dobro sprejeta. Pomembno je tudi, da zgodbe ne pripovedujemo prehitro in da določenih delov ne ponavljamo. Obstajajo zgodbe, ki vsebujejo jezik, ki ga je lahko razumeti, in zgodbe z jezikom, ki ga je težko razumeti. Prve lahko beremo na glas, druge pa moramo povedati na otrokom prijazen način. Zgodbe je mogoče tudi nekoliko spremeniti ali poenostaviti. Ne smemo pozabiti, da učencem ni treba razumeti vsake besede, ampak le rdečo nit zgodbe. Z dobro izbranimi zgodbami lahko vključimo veliko čutov učencev, s ponavljanjem jezikovnih vzorcev pa si jih lažje zapomnijo. Mnogi učenci se poistovetijo z glavnimi junaki in tako vplivamo na njihovo čustveno raven.

Razvoj govora

Govorni razvoj je izjemno pomemben, saj tako lahko komuniciramo s svojo okolico. Na govorno kompetentnost pozitivno vpliva komunikacija s pripovedovanjem in branjem zgodb, s spodbujanjem igre in domišljije ter motivacijo, ki pelje do otrokovega samostojnega pripovedovanja. Delo z zgodbami in pravljicami velja za pomembno nalogo pouka nemščine v vseh starostnih skupinah.

Pri zgodnjem poučevanju tujega jezika nemščine je mogoče oblikovati naslednje cilje:

- spoznajo izvirno besedilo v tujem jeziku,
- usvajajo spretnosti slušnega in vidnega razločevanja,
- spoznavajo osnovne lastnosti krajših in preprostih govorjenih besedil,
- uporabljajo obravnavano besedišče,
- se usposabljajo za govorno sporazumevanje in sporočanje,
- se nebesedno in besedno odzivajo,
- razumejo posamezne besede, zapisane v ciljnem jeziku in jih ustrezno povezujejo s slikovnim gradivom,
- razvijajo motivacijo za učenje nemščine kot načina medkulturnega in večkulturnega sporazumevanja (Učni načrt, 2013).

Brez dela z avtentičnimi besedili učitelj ne more doseči teh ciljev.
Učenci radi poslušajo zgodbe naravnim ponavljanjem in prisrčnimi liki. S temi zgodbami razvijamo njihove jezikovne spretnosti kakor tudi

poslušanje in domišljijo. Na ta način zlahka usvojijo veliko novih besed in povedi, saj je ponavljanje značilno za pripovedovanje. Preko zgodb razvijamo pri učencih strategije učenja, kot so ugibanje pomena novih besed, dekodiranje neznanih besed v besedilu s pomočjo maternega jezika, tj. ciljnega jezika, razumevanje določenih informacij (pojasnimo, da lahko besedilo razumejo, tudi če nekaterih besed ne poznajo) in urjenje spomina. Preden zgodbo predstavimo, se moramo sami pripraviti. Zgodbo moramo večkrat na glas prebrati, da bo naše pripovedovanje steklo sproščeno. Poskrbimo tudi, da so naši učenci udobno nameščeni in da nas vsi vidijo. Zgodbo lahko predstavimo na različne načine. Lahko se bere na glas, pripoveduje, predvaja s posnetka. Vsak od teh ima prednosti in slabosti. Glede na učno skupino, situacijo in vrsto zgodbe se je treba odločiti, katera različica je najugodnejša.

Pripovedovanje zgodb je najboljši, a tudi najzahtevnejši način, kako predstaviti zgodbo. Vsebina je posredovana z gestami in mimiko. Otroci lahko sodelujejo na več načinov. Zgodba mora biti zasnovana tako, da poslušalci zlahka razumejo vsebino. Pomembno je, da si učenci lahko predstavljajo, kaj se v zgodbi dogaja. Pri glasnem branju učitelj lahko ustvarja z glasom, premori ter vključi učence, vendar pa ima omejen očesni stik in telesno govorico.

Zgodbe na videoposnetkih so zelo uporabna in privlačna vizualna podpora za otroke. Med začetno predstavitvijo je interakcija mogoča le v omejenem obsegu in to je lahko zelo dobro nadoknaditi med nadaljnjo pripravo. Zvočni posnetki ponujajo priložnost, da slišijo izvirne govorce. Interakcija z otroki pa ni mogoča. Za ponavljajoče se poslušanje med mirnimi delovnimi fazami, kot sta risanje ali barvanje, se pa odlično obnesejo.

Katere spretnosti lahko razvijamo pri učencih?

Razširitev besednega zaklada in učenje besed v kontekstu

Eden najpomembnejših vidikov učenja nemščine je učenje besedišča. Nemogoče se je naučiti jezika, ne da bi poznali besede. Med poslušanjem zgodbic so učenci osredotočeni na zaplet, in se hkrati učijo nove besede.

Poslušanje zgodbic spodbuja koncentracijo

S pozornim poslušanjem in pomnjenjem podrobnosti otroci krepijo sposobnost koncentracije in spodbuja se abstraktno mišljenje. Otroci se naučijo umeščati dogodke na časovni trak. Hkrati se naučijo pravilne izgovorjave in intonacije jezika.

Krepitev domišljije

Z odkrivanjem novih svetov in barvanjem zgodb v njihovih glavah se spodbujata domišljija in fantazija. Otrokom moramo omogočiti, da sodelujejo pri pripovedovanju zgodb in postanejo jezikovno aktivni (Milašić, 2020).

Katere aktivnosti lahko izvajamo pred, med in po poslušanju?

Aktivnosti pred poslušanjem:

- uporaba predmetov, slik, zvokov.

Aktivnosti med poslušanjem:

- pripovedovanje zgodbe s pomočjo slik ter uporaba gest in obrazne mimike,
- otroke vključimo v ponovitve- živalski zvoki,
- prepletanje pesmi, ki jih pojemo skupaj,
- naj otroci igrajo vloge v zgodbi.

Aktivnosti po poslušanju:

- pravilen vrstni red slik, besed in stavkov,
- prepoznavanje napačnega/pravilnega,
- slikanje slik,
- spomin,
- domino-izbirni kviz,
- oblikovanje lutke na palici, prstne lutke,
- igra vlog,
- risanje slik, ki se ujemajo z besedilom, in ustvarjanje slikanice,
- rekreacija.

Primer dobre prakse

V članku bom predstavila primer dobre prakse, ki sem ga izvedla v 2. razredu. Učno uro sem načrtovala tako, da sem vanjo vključila cilje poslušanja in slušnega razumevanja ter cilje govornega sporočanja. Poleg tega sem pri učencih razvijala tudi jezik razreda, da učenci razumejo navodila za delo v razredu in se nanje odzivajo. Učno uro smo pričeli z uvodno pesmico: *Guten Tag, guten Tag sagen alle Kinder.* Za uvodno motivacijo so učenci po skupinah zlagali različne sestavljanke živali. Nato smo imena živali poimenovali v nemščini. Primerjali smo nemške izraze s slovenskimi izrazi. Nato smo izvedli vajo za izboljšanje sposobnosti zaznavanja. Skupaj povemo izštevanko: *Li, la, lu, Augen zu!* Otroci zaprejo oči. Medtem zakrijem eno sliko živali. Učenci pa morajo uganiti, kaj manjka.

Pred pripovedovanjem smo izvedli še eno nalogo. V ozadju se predvaja tiha glasba. Čarobna škatla se podaja v krogu. Ko učitelj ustavi glasbo, učenec odpre škatlo ter tvori stavek. (npr. Die Ziege macht meh-meh). Učence sem povabila k poslušanju zgodbice z naslovom Die fleißige Spinne.

Früh am Morgen wehte ein warmer Wind eine Spinne über das Feld. Die Spinne landete auf einem Zaun auf dem Bauernhof… und begann ihr Netz zu spinnen.

Ihaha, Ihaha sagt sagte das Pferd. Möchtest du reiten gehen? Die Spinne war leise. Sie war sehr fleißig.

Mu, mu sagte die Kuh. Möchtest du Grass essen? Die Spinne war leise. Sie war sehr fleißig.

Mee, mee sagte die Ziege. Möchtest du auf und ab hüpfen? Die Spinne war leise. Sie war sehr fleißig.

Oink! Oink! Machte das Schwein. Möchtest du im Schlamm rollen? Die Spinne war leise . Sie war sehr fleißig.

Wuff, wuff bellte der Hund. Möchtest du eine Katze jagen? Die Spinne war leise. Sie war sehr fleißig.

Miau, miau – sagte die Katze. Möchtest du ein nickerchen machen? Die Spinne war leise. Sie war sehr fleißig.

Das Netzt ist immer grösser und größer und immer schöner.

Quack, quack sagte der Frosch. Möchtest du schwimmen gehen? Die Spinne war leise. Sie war sehr fleißig.

Kikiricki krächte der Hahn möchtest du eine Fliege fangen? Die Spinne war leise. Sie war sehr fleißig.

Zgodbico sem jim doživeto pripovedovala ob slikicah. Ilustracije še dodatno pomagajo pri razumevanju zgodbice, saj učenci vizualno spremljajo potek dogodkov. Ko v zgodbi predstavljam živali, poleg poimenovanja še spodbudim učence, da z menoj oponašajo živali.

Slika 1: Pripovedovanje zgodbe
Vir: Lasten

Njihovo oglaševanje povežejo s poimenovanjem in si lažje zapomnijo novo besedo. Vsebina zgodbe je razumljiva in primerna za poučevanje zgodnjega učenja tujega jezika. Ob prvem pripovedovanju je cilj globalno razumevanje zgodbe. Seveda učenec vsega povedanega ne razume, vendar si vrzeli dopolni s svojo domišljijo. Pri drugem pripovedovanju sem v pripoved postopoma vključevala posamezne učence, tako, da so sami predstavljali posamezno vlogo. Igra vlog je optimalna tehnika za interaktivno sodelovanje vseh učencev v razredu.

Pripravila sem jim slike živali, da so si lahko bolje predstavljali sebe kot like v zgodbici. Učenci morajo pozorno poslušati, da ne zamudijo svojega nastopa. Pri tem se zelo zabavajo. Na koncu smo že vsi skupaj pripovedovali zgodbico. Tako je bil cilj govornega sporočanja dosežen. V nadaljevanju je sledila dejavnost prepoznavanje napačnega/pravilnega. Učencem sem povedala povedi. Oni, pa so presodili, ali so te povedi pravilne ali napačne. V zaključku ure so učenci izdelali papirnate lutke živali na palčki. (Nato so se spraševali: Was bist du? Ein Frosch. Ich mache kvak-kvak).

Slika 2: Poustvarjanje zgodbe
Vir: Lasten

Ta faza je namenjena utrjevanju jezikovnega gradiva. Če je nekaterim učencem zmanjkala beseda v nemščini, in so se izrazili v materinščini, sem nato ponovila celotno frazo v nemškem jeziku. Učenci so nato ponovili za menoj. Zadnja naloga je gibalna igra. Učenci posnemajo like iz zgodbice. Učitelj pove različne povedi: Liebe Schüler, jetzt bellen wir wie Hunde. Učenci izvajajo aktivnosti (hodijo po vseh štirih in lajajo). Liebe Schüler, seid still! (vsi učenci se ustavijo in so tiho). Odlično izvedene aktivnosti, potrjujejo, da je učencem zgodbica zelo všeč in si hkrati razvijajo svoje jezikovne spretnosti. Naučili so se nove izraze za živali (Spinne, Frosch, Ziege, Eule) ter frazi: Sei still!, Ich bin fleißig!

ZAKLJUČEK

Zaradi globalizacije je zelo pomembno, da se ljudje medkulturno ozaveščajo in razvijajo sposobnosti učinkovitega komuniciranja z drugimi ljudmi, katerih prepričanja in življenja so lahko popolnoma drugačna od njihovih. Zato je primerno, da učenci te spretnosti razvijajo v šoli. Cilj je pripraviti učence na uspešno komunikacijo s tujci. Namen članka je bil ugotoviti, kako lahko pripovedovanje zgodb v razredu pomaga razvijati njihovo sporazumevalno zmožnost. Skrbno izbrane dejavnosti pred, med in po branju prispevajo k razvijanju različnih jezikovnih spretnosti. Pomembno pa je tudi dejstvo, da pripovedovanje in branje zgodbic vpliva na prijetno učno vzdušje ter ohranja radovednost in motivacijo učencev. Opazila sem, da pri teh aktivnostih sodelujejo tudi učenci, ki so bolj tihi. Tako spoznajo novo besedišče in jezikovne vzorce ter se boljše naučijo izgovarjati določene glasove.

Če povzamemo, je pripovedovanje in branje zgodb odličen način učenja nemščine. Pomaga učencem razširiti njihovo besedišče, bolje

razumeti jezik in izboljšati bralne spretnosti. Prav tako je zabavno in razburljivo poslušati in brati zgodbe. To jih bo spodbudilo k učenju nemščine tudi v prihodnosti.

Viri in literatura

1. Boldizsár, I. Mesepoétika., Akadémiai Kiadó, Bp. (2014). Meseterápia. Magvető Kiadó, Budapest.
2. Jakosz, M. (2021). Zur Didaktisierung von Geschichten im frühen Fremdsprachenunterricht (dargestellt am Beispiel eines didaktischen Experiments in Kindergärten). Pridobljeno https://C:/Users/sasol/OneDrive/Namizje/JAKOSZ_Didaktisierung_2021%20(1).pdf
3. Milačić, I. (2020). Didaktisierung des Märchens Der Froschkönig für den DaF-Unterricht im Kindergarten (diplomski rad), Zagreb.
4. Omahna, N. in Omahna, S., 2020, Pripovedovanje zgodb otrok, starih od 3 do 6 let [na spletu]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. Pridobljeno s http://pefprints.pef.uni-lj.si/6558/
5. Učni načrt. (2013). Program osnovna šola. Tuji jezik v 2. in 3. razredu Ljubljana: MIZŠ: ZRSŠ

NAVODILA ZA AVTORJE

Članki za objavo v strokovni reviji Realka naj praviloma obsegajo okoli 18.000 znakov s presledki ali okrog 2800 besed. Vse morebitne krajše ali daljše članke od teh omejitev bo uredništvo vzelo v presojo objave. Članek mora vsebovati povzetek s ključnimi besedami v slovenskem in angleškem jeziku, uvod in osrednjo vsebino, podprto z izsledki strokovne teorije, ki se odraža v praktičnem delu, na koncu zaključek ter viri in literatura.

V članku je lahko največ 5 slik/grafov, ki jih ustrezno označite pod sliko/grafom s podatki vira. Povzetek ima od 100 do 150 besed, ključne besede od 3 do 5 ključnih besed brez pike za ključnimi besedami. Razmik med vrsticami je poljubno 1,2 v celotnem besedilu, med ostavki je prosta vrstica, pisava je Calibri (telo), 12 pt, poravnava besedila obojestranska, literatura in viri so levo poravnani in razvrščeni po abecednem vrstnem redu z oštevilčenim seznamom (najmanj 5 virov).

Že objavljenih prispevkov, ki so v postopku presoje pri drugi reviji, ne sprejemamo v objavo. Ob oddaji članka podpišete tudi **Izjavo o zaščiti in odgovornosti prve objave samostojnega avtorskega strokovnega članka v strokovni reviji Realka**. Podatki o avtorju naj vsebujejo ime in priimek, strokovni naziv, naslov ustanove, domači naslov, telefonsko številko in elektronski naslov. Tematike revije ni določena, je pa osredotočena na vzgojo in izobraževanje. Glede na aktualnost pa bodo določene številke tudi tematsko določene. Revija izhaja enkrat na mesec, lahko tudi dvakrat ali trikrat.

Za objavo v reviji pišite na realka.izobrazevanje@gmail.com in posredovali vam bomo podrobnejša navodila glede pisanja.

Kako navajati vire in literaturo?

1. Boeren, E., Nicaise, J., in Baert, H. (2010). Theoretical Models of Participation in Adult Education: the Need for an Integrated Model. *International journal of lifelong Education, 29*(1), 45–61. **(članek v reviji)**
2. Bourdieu, P. (1979). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste.* London: Routledge.
3. Cherry, K. (2020). *What is motivation?* Pridobljeno s https://www.verywellmind.com/what-is-motivation-2795378
4. Dovžak, K., Beltram, P., Možina, T., in Orešnik Cunja, J. (2014). *Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013–2020.* Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
5. Eurydice. (2018). *Strategija vseživljenjskega učenja*. Pridobljeno s https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/lifelong-learning-strategy-77_sl
6. Frankl, V. (2020). *Človekovo iskanje najvišjega smisla.* Celje: Mohorjeva družba.
7. Gasser Krisper, M. (2017). *Izobraževanje učiteljev na osnovni šoli v Ljubljani* (diplomsko delo). Fakulteta za organizacijske vede, Maribor. **(enako magistrsko delo in disertacija)**
8. Inštitut Viktorja Frankla v Teksasu. (b. l.). *Viktor Frankl Institute of Logotherapy.* Pridobljeno s http://www.logotherapyinstitute.org/About_Logotherapy.html
9. Jereb, E., in Potokar, F. (2003). *Učna motivacija in ostali dejavniki uspeha na izpitih.* Kranj: Moderna organizacija.
10. Mirčeva, J., in Beltram, P. (2014). Odrasli udeleženci srednješolskega izobraževanja. V P. Beltram, N. Žalec, J. Mirčeva, in A. Turk, *Formalno izobraževanje odraslih v Sloveniji: odrasli v srednješolskem izobraževanju - položaj, kakovost, bodočnost* (str. 63–109). Ljubljana: Andragoški center RS. **(članek v zborniku)**
11. Mirčeva, J. (2018). Slovenski model udeležbe v izobraževanju v kontekstu mednarodne primerjave. V P. Javrh (ur.), *Spretnosti odraslih* (str. 103–116). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
12. Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji (ReNPIO). (2013). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 70/40.
13. Zakon o izobraževanju odraslih (ZIO-1). (2018). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 6/18.

Med tekstom se tudi sklicujete na reference in sklicevanje, povzemanje, citiranje naj bo urejeno dosledno tako med tekstom kot tudi potem v bibliografskem opisu na koncu članka. Pri vsem tem smo vam tudi v pomoč in podporo.